

T.C.
AĞÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

ULUSAL ALANDA VE MİLLETLERARASI ÖZEL HUKUK ALANINDA
SOYBAĞININ KURULMASINA İLİŞKİN DÜZENLEMELER

TEZİ YAZAN
Begüm ALPAT

Danışman: Prof. Dr. Mustafa Tefvik ODMAN
Jüri Üyesi: Doç. Dr. Selin SERT SÜTÇÜ
Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Şenol KANDEMİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN / ŞUBAT-2021

ONAY

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;
20193008 numaralı öğrencimiz olan **Begüm ALPAT** tarafından hazırlanan “**Ulusal Alanda ve Milletlerarası Özel Hukuk Alanında Soybağının Kurulmasına İlişkin Düzenlemeler**” başlıklı bu tez çalışması jürilerimiz tarafından **oy birliği** ile **Özel Hukuk** Anabilim Dalında **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır)

Üniv. İçi.Asıl Üye- Tez Danışmanı – Jüri Başkanı: Prof. Dr. Mustafa Tefvik ODMAN

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır)

Üniv. Dışı Asıl Üye – Jüri Üyesi: Doç. Dr. Selin SERT SÜTÇÜ (Akdeniz Üniversitesi)

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır)

Üniv. İçi Asıl Üye – Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Şenol KANDEMİR

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Sureti İmzalıdır)

22 / 02 / 2021

Doç. Dr. Murat KOÇ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

İTHAF

Emekli hâkim büyük amcam Tufan ALPAT'ın aziz hatırasına, saygı ve özlemle...

ETİK BEYANI

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 22/02/2021

Begüm ALPAT

TEŞEKKÜR

Tezin hazırlanmasında her zaman katkı sağlayan, sabır ve anlayıő ile yardımını esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Mustafa Tefvik ODMAN'a en içten teőekkürlerimi, saygılarımı sunuyorum. Hocam her danıőmamda yoğun çalışma temposu içerisinde, zaman ayırıp önerileri ve eleőtirileri ile çalıőmamda rehber olarak emek ve bilgi katmıőtır. Bunun yanında hocama nezaketi için de ayrıca teşekkür ediyorum.

Tez jürimde görev yaparak beni onurlandıran, öneri ve eleőtirileri ile tezin olgunlaőmasına değerli katkılar sunan hocalarım Doç. Dr. Selin SERT SÜTÇÜ ile Dr. Öğr. Üyesi şenol KANDEMİR'e de teőekkürlerimle birlikte saygılarımı sunuyorum.

Eğitim hayatım boyunca her anlamda yanımda olan anneme ve babama teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

ULUSAL ALANDA VE MİLLETLERARASI ÖZEL HUKUK ALANINDA SOYBAĞININ KURULMASINA İLİŞKİN DÜZENLEMELER

Begüm ALPAT

Yüksek Lisans Tezi, Özel Hukuk Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mustafa Tefik ODMAN

Şubat 2021, 86 sayfa

Medeni Kanunu'nda soybağının kurulması için çocuk ile ana ve babası arasında kan bağı bulunması ya da evlat edinme ilişkisinin kurulmuş olması aranmaktadır. Öte yandan günümüzde tıbbi gelişmelere bağlı olarak soybağı ilişkilerine doğrudan etki eden yardımcı üreme teknikleri de kişiler hukuku, miras hukuku, usul hukuku gibi özel hukukun çeşitli alanlarında ve aynı zamanda kamu hukuku alanında da ulusal mevzuat hükümlerinin yetersiz kalmasına sebep olmuştur. Açıklanan nedenle ülkemizde Türk Medeni Kanunu ve Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'u merkezine alan bu sistemin sorumluk hükümleri ile kıyaslanarak ortaya konulması önem teşkil etmektedir. Bu kapsamda çalışmada öncelikle soybağının tanımı ve tarihi gelişimine değinilmiş, ikinci ve üçüncü bölümde soybağının ulusal hukuk ve milletlerarası özel hukuk boyutunda incelenmesi sağlanarak dördüncü ve son bölümünde soybağının kurulmasında yetki ve yargılama usulü ile yapay üreme tekniklerinin uygulanmasında ortaya çıkan sorunlar ulusal ve uluslararası mevzuat hükümleri kapsamında ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Soybağı, Kan Bağı, Soybağının Kurulması, Evlat Edinme, Yapay Üreme Teknikleri.

ABSTRACT

REGULATIONS REGARDING THE ESTABLISHMENT OF THE LINEAGE IN THE NATIONAL AND IN THE PRIVATE INTERNATIONAL LAW AREA

Begüm ALPAT

Master Thesis, Department of Private Law

Thesis Supervisor: Prof. Dr. Mustafa Tevfik ODMAN

February 2021, 86 pages

In order to establish a pedigree, it is necessary to have a blood connection between the child and his family or to establish an adoption relationship. But today, due to medical advances, assisted reproductive techniques have also led to insufficient provisions of national legislation. For this reason, it is important that this system, which is central to the Turkish Civil Code and the law on International Private Law and procedural law in our country, is put forward by comparison with the provisions of responsibility. In this context, the study primarily addressed the definition and historical development of pedigree. In the second and third sections, the examination of the pedigree in the dimension of national law and international private law was provided. In the fourth part, the problems arising in the application of authority and judicial procedure and artificial reproduction techniques in the establishment of pedigree are discussed within the scope of the provisions of national and international legislation.

Key Words: Parentage, Bloodline, Establishment of Parentage, Adoption, Artificial Reproduction Techniques.

ÖNSÖZ

“Ulusal alanda ve milletlerarası özel hukuk alanında soybağının kurulmasına ilişkin düzenlemeler” adlı çalışma Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı kapsamında yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Tez hazırlık sürecimde bilgisi ve tecrübeleriyle desteğini hiç eksik etmeyen ve her zaman yol gösteren değerli ve saygıdeğer hocam Prof. Dr. Mustafa Tefvik ODMAN’a teşekkürü bir borç bilirim. Çağ Üniversitesi’nde öğrenci olduğum süre içerisinde bilgi ve tecrübeleriyle her zaman yanımda olan saygıdeğer hocalarıma sonsuz teşekkürler.

Eğitim hayatım boyunca her anlamda yanımda olan anneme ve babama teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

KAPAK	i
ONAY	ii
İTHAF	iii
ETİK BEYANI	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
ÖNSÖZ	viii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xii
EKLER LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SOYBAĞI KAVRAMI VE TARİHİ GELİŞİMİ

1.1. Soybağının Tanımı Ve Türleri.....	3
1.1.1. Genel Olarak Soybağı Kavramı.....	3
1.1.2. Soybağının Türleri.....	4
1.2. Soybağının Tarihi Gelişimi.....	5
1.2.1. Eski Dönem Hukuk Sistemlerinde Soybağı.....	5
1.2.2. Cumhuriyet Öncesi Türk Hukuk Sisteminde Soybağı.....	6

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSAL HUKUKTA SOYBAĞININ KURULMASI

2.1. Genel Olarak Soybağının Kurulması.....	8
2.1.1. Soybağının Kurulması Ve Türleri.....	8
2.1.2. Hâkimiyet Esasına Dayanan Hısımlık.....	8
2.1.3. Doğum İle Hâkimiyet Esasına Dayanan Hısımlığın Kurulması.....	8

2.1.4. Çocuk İle Babası Arasında Hâkimiyet Esasına Dayanan Hısımlığın Kurulması	9
2.1.5. Evlat Edinme İle Hâkimiyet Esasına Dayanan Hısımlığın Kurulması	11
2.1.6. Evli Kadın Üzerinde Manus İle Hâkimiyet Esasına Dayanan Hısımlığın Kurulması	11
2.1.7. Hâkimiyet Esasına Dayanan Hısımlığın Hükümleri	12
2.2. Çocuk İle Anne Arasında Soybağının Kurulması.....	13
2.2.1. Doğum Yolu ile Soybağının Kurulması	13
2.2.2. Evlat Edinme Yolu ile Soybağının Kurulması	15
2.3. Çocuk İle Baba Arasında Soybağının Kurulması	16
2.3.1. Anne ile Evlilik Neticesinde Soybağının Kurulması.....	16
2.3.1.1. Doğum Sırasında ya da Ana Rahmine Düştüğü Sırada Evli Olma ...	16
2.3.1.2. Doğumdan Sonra Anne ile Evlenme	20
2.3.2. Tanıma ile Soybağının Kurulması	21
2.3.3. Babalık Davası ile Soybağının Kurulması.....	22
2.3.4. Evlat Edinme ile Soybağının Kurulması	25
2.4. Soybağının Türleri	27
2.4.1. Doğal Soybağı- Hukuki Soybağı	27
2.4.2. Gerçek Soybağı- Yapay Soybağı.....	27
2.5. Evlilik İçi Soybağı- Evlilik Dışı Soybağı	28

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MİLLETLERARASI ÖZEL HUKUKTA SOYBAĞININ KURULMASI

3.1. Genel Olarak	29
3.2. 1330 Tarihli Ecnebilerin Hak ve Vazifeleri Hakkında Muvakkat Kanuna Göre Soybağının Kurulması.....	30
3.3. 2675 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanuna Göre Soybağının Kurulması.....	32
3.4. 5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanuna Göre Soybağının Kurulması.....	34
3.4.1. Çocuğun Doğum Anındaki Milli Hukuku	36
3.4.2. Çocuğun Mutad Mesken Hukuku	37
3.4.3. Ananın veya Babanın, Çocuğun Doğumu Anındaki Milli Hukukları	38

3.4.4. Ana ve Babanın Çocuğun Doğum Anındaki Müşterek Mutat Mesken Hukuku.....	38
3.4.5. Çocuğun Doğum Yeri Hukuku	38
3.5. Soybağının Kurulmasına İlişkin Milletlerarası Sözleşmeler	41
3.5.1. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme	41
3.5.2. Evlenme İle Nesep Düzeltmesi Hakkında Sözleşme	42
3.5.3. Evlilik Dışı Çocukların Tanınmalarını Kabule Yetkili Makamların Yetkilerinin Genişletilmesine Dair Sözleşme	44
3.5.4. Evlilik Dışında Doğan Çocukların Tanınmasına Dair Sözleşme	44
3.5.5. Evlilik Dışı Çocukların Anne Bakımından Soybağının Tesisi Hakkında Sözleşme.....	46
3.5.6. Evlilik Dışı Çocukların Hukuki Durumu Hakkında Sözleşme	47
3.5.7. Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşme	47

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SOYBAĞININ KURULMASINDA YETKİ VE YARGILAMA USULÜ İLE UYGULAMADA ORTAYA ÇIKAN SORUNLAR

4.1. Soybağının Kurulması İle İlgili Davalarda Yetki Ve Yargılama Usulü	49
4.1.1. Medeni Hukukta Yetki ve Yargılama Usulü	49
4.1.2. Milletlerarası Hukukta Yetki ve Yargılama Usulü	50
4.2. Soybağının Kurulması Açısından Uygulamada Çıkan Sorunlar	51
4.2.1. Özel Olarak Embriyo Oluşturma Durumu	53
4.2.2. Yapay Üreme Tekniklerine İlişkin Kavramlar ve Yasal Dayanakları	54
4.2.3. Yapay Üreme Tekniklerinin Evlilik İçinde Uygulanması	55
4.2.4. Yapay Üreme Tekniklerinin Evlilik Dışında Uygulanması.....	57
SONUÇ	58
KAYNAKÇA	62
EKLER	71

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AY	: Anayasa
B.	: Basım
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
ÇHS	: Çocuk Haklarına Dair Sözleşme
e.t.	: Erişim Tarihi
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İÜHF	: İstanbul Üniversitesi Hukuku Fakültesi
K.	: Karar
m.	: Madde
MHB	: Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni
MÖHUK	: Milletlerarası Özel Hukuku ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
MÜHF-HAD	: Marmara Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
NHK	: Nüfus Hizmetleri Kanunu
NY.	: Nüfus Yönetmeliği
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TVK	: Türk Vatandaşlığı Kanunu
vb.	: ve benzeri
Y.	: Yıl
Yrg. Huk. Dai.	: Yargıtay Hukuk Dairesi
Yrg. Huk. Gnl. Krl	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
Yay	: Yayınları

EKLER LİSTESİ

EK 1. Etik Kurulu Onay Belgesi	71
---	----

GİRİŞ

Medeni Hukukunun kamu düzeni ile doğrudan ilgili olan sorunlarından biri de soybağı ilişkisidir. Her ne kadar yasal düzenlemelerle hüküm altına alınmış ise de, sınıraşan evliliklerin artması ile birlikte yabancılık unsuru da işin içine girerek yeni özel hukuk sorunlarını da beraberinde getirmekte ve gelişen gen teknolojisi ile birlikte biyolojik anne, genetik anne, taşıyıcı anne, gönüllü anne gibi yeni kavramlar üretilmekte ve bunlara bağlı olarak yeni hukuki sorunlar ortaya çıkmakta ve bilim ve tıp alanındaki gelişmeler karşısında çocukların soybağı durumlarının tespitine yönelik düzenlemelerin yetersiz kaldığı görülmektedir.

Nitekim ülkemizde de soybağı hukukuna egemen olan soybağı statüsünün istikrarı, kamusalılığı, çocuğun yüksek yararının önceliği ilkeleri göz önünde bulundurulmasına karşın, Türk Medeni Hukuku bu gelişmeler karşısında zaman zaman bazı konularda yetersiz kalmış, soybağı alanında hukuksal sorunların ve tartışmaların yaşanmasına neden olmuştur. Zira 01.01.2002 Tarihinde yürürlüğe giren 4721 Sayılı Türk Medeni Kanununda (TMK)¹ değişiklik getiren önemli alanlardan biri soybağı meselesi ise de kanunlarda soybağı alanında yapılan değişiklikler, gen teknolojisi ve yapay dölleme tekniklerindeki gelişmeleri karşılayacak düzeyde değildir.

Bununla birlikte çok boyutlu olarak ortaya çıkan birden fazla devlet hukuku ile bağlantılı soybağı sorunlarının çözümünde hangi hukukun uygulanmasının adil, haklı ve taraflarca beklenen sonucu sağlayacağı önemli olup anılan nedenle 5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanunun (MÖHUK)² kanunlar ihtilafına dair hükümleri arasında bulunan soybağına ilişkin düzenlemenin, soybağı ilişkisinin içinde yabancılık unsuru taşıdığı durumlarda nasıl kurulacağına ışık tutan bağlama noktaları ile ayrıntılı olarak incelenmesi gerekmektedir.

Yukarıda kısaca belirtilen nedenlerden dolayı çalışmamızın temelini, çocuk ile anne arasında ve çocuk ile baba arasında soybağının kurulması, evlilik, tanıma, babalık davası, evlat edinme kurumları çerçevesinde ve yapay üreme teknikleri kullanılarak soybağının kurulması konusunda uygulamada yaşanan hukuki problemler farklı koşullar ve varsayımlar dikkate alınarak değerlendirmesi oluşturmaktadır.

¹Türk Medeni Kanunu, Resmi Gazete, 8 Aralık 2001, Sayı: 24607.

²5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun, Resmi Gazete, 12 Aralık 2007, Sayı: 26728.

Bu kapsamda ülkemizde TMK ve MÖHUK merkezine alan bu sistemin sorumluk hükümleri ile kıyaslanarak ortaya konulması önem teşkil etmekte olup çalışmamızda bu hususlar ülkemiz mevzuatı, öğretilerdeki görüşler, dünya mevzuatı ve yerel ve yabancı mahkeme kararları çerçevesinde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Açıklanan kapsamda dört bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde soybağının tanımı ve tarihi gelişimine değinilecek tezin konusunu oluşturan kavramlar, ayrıntıya inmeden çalışmanın daha iyi anlaşılmasını sağlayacak şekilde, sadece genel özelliklerine yer verilerek incelenecektir.

İkinci ve üçüncü bölümler, çalışmanın amacı doğrultusunda soybağının ulusal hukuk ve milletlerarası özel hukuk boyutunda incelenmesi için oluşturulmuştur. İkinci bölümde soybağının kurulması çeşitli durumlara göre ele alınacak, anne ve baba açısından ayrı ayrı incelenecektir. Ayrıca evlat edinme ve soybağının türleri üzerinde durulacaktır.

Üçüncü bölümde ise yabancılık unsuru içeren soybağı meselelerinin halinde birden fazla devletle alakanın bulunması nedeniyle hangi hukukun uygulanacağı ve devletlerin soybağı alanındaki düzenlemelerini yeknesaklaştırmak için imzaladıkları milletlerarası sözleşmeler incelenecektir. Özellikle, 1330 Tarihli Ecnebinlerin Hak ve Vazifeleri Hakkında Muvakkat Kanun, 2675 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun ve 5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun, soybağının kurulmasına ilişkin bu bölüm altında incelenecek ulusal mevzuat olacaktır.

Çalışmanın dördüncü ve son bölümünde ise soybağının kurulmasında yetki ve yargılama usulü ile yapay üreme tekniklerinin uygulanmasında ortaya çıkan sorunlar ulusal ve uluslararası mevzuat hükümleri kapsamında, emsal yargı kararları ile öğreti ışığında açıklanacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SOYBAĞI KAVRAMI VE TARİHİ GELİŞİMİ

1.1. Soybağının Tanımı Ve Türleri

Modern anlamda soybağının kurulması, hükümleri ve türleri günümüze gelinceye dek, tarihi gelişim süreci içinde, değişik toplumlarda ve hukuklarda örneğin, Roma ve Germen Hukuku ile İslam Hukukunda ve Osmanlı Döneminde farklı şekillerde ele alınarak tanımlanmışlar ve değerlendirilmişlerdir. Bu nedenle, soybağının bir tanımını yapabilmek ve türlerini belirtmek için tarihi süreci incelemek gerekmektedir.

1.1.1. Genel Olarak Soybağı Kavramı

“Soy” aynı atadan gelen kişilerin topluluğu anlamını taşımaktadır³.17.02.1926 Tarihli ve 743 Sayılı Mülga Medeni Kanunda “*neseb*” olarak ifade edilirken 22.11.2001 Tarihli ve 4721 Sayılı TMK’da aynı anlamda kullanılan “*Soybağı*” kavramı ise, belirli olan bu soya aidiyet anlamına gelmekte olup bir kimsenin soyundan geldiği kişiye bağlılığını ortaya koymaktadır⁴.Geniş anlamda soybağı bir kimsenin üst soyu ile arasındaki doğal biyolojik bağı ifade etmektedir. Türk aile hukukunda da kabul edilen dar anlamda soybağı ise çocuk ile anne ve baba arasında kurulan ilişkiyi ifade etmektedir⁵.

Soybağı ile ilgili hükümler 4721 Sayılı TMK’nın İkinci Kitabında İkinci Kısım altında “*Hısımlık*” başlığı ile düzenlenmiştir. Kanunda “*Hısımlık*” iki bölüme ayrılmış olup Birinci Bölümde “*Soybağının Kurulması*”na ilişkin düzenlemelere, İkinci Bölümde “*Aile*”ile ilgili düzenlemelere yer verilmiştir.

Hısımlık kavramı; belirli kişiler arasında kan bağından kaynaklanan kan hısımlığını veya evlat edinme ile kurulan yapay hısımlığı ya da evlenme ile kurulan kayın hısımlığını kapsayan hukuki durumu ifade etmektedir. Bu tasnif kapsamında kan hısımlığı ve evlat edinme ile kurulan hısımlık soybağı kavramını oluşturmakta olup

³ Halil Cin, Ahmet Akgündüz, **Türk Hukuk Tarihi**, Osmanlı, Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 2011, s. 537.

⁴ Mustafa Dural, Tufan Ögüz, Mustafa Alper Gümüş, **Türk Özel Hukuku**,C. III, İstanbul, 2014, s. 252.

⁵Turgut Akıntürk, Derya Ateş, Türk Medeni Hukuku, C.2, İstanbul, 2016, s.321; Bilge Öztan, **Aile Hukuku**, Ankara, 2015, s.867.

evlenme ile kurulan kayın hısımlığı soybağı kavramının, bunun dışında kaldığı görüşü de ileri sürülmektedir⁶.

1.1.2. Soybağının Türleri

Dar anlamda soybağı meydana geliş şeklinde göre çeşitli türlere ayrılmaktadır. Örneğin, dar anlamda soybağı kavramı içinde ifade bulan doğal soybağı, çocuk ile anne ve babası arasındaki doğal genetik bağı ifade etmekte olup doğum ile birlikte ortaya çıkmaktadır⁷. Çocuk ile ana ve baba arasındaki bu soybağı ilişkisinin hukuk düzeni tarafından tanınması ise bize hukuki soybağı kavramını vermektedir⁸.

Bununla birlikte çocuk ile anne ve babası arasındaki soybağı ilişkisi her zaman doğum ile birlikte ortaya çıkmamaktadır. Bu bakımdan hukuki soybağı ilişkisi bazen kan bağı bazen ise evlat edinme ile kurulmakta olup bu anlamda kan bağına dayanan soybağını, gerçek soybağı ve evlat edinmeye dayanan soybağını ise yapay soybağı olarak ifade etmek mümkündür. “*Gerçek soybağı*” olarak ifade edilen kan bağına dayanan soybağı ilişkisi anne ile doğumla birlikte; baba ile ise ana ile evlilik, tanıma ve babalık hükmü ile kurulmaktadır.

“*Yapay soybağı*” olarak ifade edilen evlat edinmeye dayanan soybağı ise mahkeme kararı ile kurulmaktadır⁹. Ayrıca çocuğun evlatlık verildiği ve doğum sonrası çocuğun soybağının değiştirildiği gibi durumlarda da doğal soybağı ile hukuki soybağı ilişkisinin birleşmediği görüşü de bulunmaktadır¹⁰. Tüm bunların yanında ilerleyen bölümlerde de yer verilecek olan yapay dölleme taşıyıcı annelik gibi hallerde çocuk ile anne arasındaki hukuki soybağı ilişkisinin biyolojik anne ile mi yoksa taşıyıcı anne ile mi kurulacağı da önemli bir sorun oluşturmaktadır.

Son olarak evlilik içi soybağı ve evlilik dışı soybağı ayırımına 4721 Sayılı TMK’da yer verilmemiş, Kanunun gerektirdiği şartların sağlanması ile birlikte anne ve baba ile çocuk arasındaki soybağı ilişkisinin sonradan kurulması mümkün olduğundan

⁶ Cem Baygın, **Soybağı Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2010, s.3.

⁷ Mehmet Beşir Acabey, **Soybağı**, Güncel Hukuk Yayınları, İzmir, 2002, s.6; Özlem Çakmut Yenerer, **Soybağının Belirlenmesi ve Ceza Hukukunda Çocuğun Soybağını Değiştirme Suçu**, Beta Basım Yay., İstanbul, 2008, s. 3.

⁸Acabey, s.7.

⁹ Baygın, s.4.

¹⁰Çakmut Yenerer, s.22.

sahih nesep-gayri sahih nesep ayrımı terkedilerek kaldırılmıştır¹¹. Zira soybağı kurulduktan sonra meydana gelen hukuki neticeler aynı olmaktadır.

1.2. Soybağının Tarihi Gelişimi

Soybağının tarihi süreç içinde seyri; toplumların sosya-ekonomik yapısı ile mülkiyet ilişkilerine göre gelişim göstermiş olup bu başlık altında konuyu eski dönem Roma ve Germen Hukuk Sistemleri ile Cumhuriyet öncesi Türk Hukuk sistemine göre iki farklı dönem açısından ele almak gerekmektedir.

1.2.1. Eski Dönem Hukuk Sistemlerinde Soybağı

Roma Hukukunda dönemlere göre hısımlık farklı esaslar üzerine kurulmuştur. Roma'nın eski ve klasik hukuk döneminde geçerli olan hısımlık, uzunca bir süre bağılılığı ifade eden ve hâkimiyet esasına dayanan hısımlık olup "*agnatio*" olarak adlandırılmaktaydı. Buna karşılık, *Ius Civile*'de, modern hukuklardan farklı olarak kan hısımlığı esas alınıp düzenlenmemiştir¹². *Ius Civile*'ye göre geçerli sayılan hısımlık hâkimiyet esasına dayanan *agnatio* olmasına rağmen belli durumlarda, özellikle evlenme engelleri bakımından kan hısımlığı "*cognatio*" dikkate alınmıştır¹³.

Roma'da "*familia*" olarak adlandırılan aile yapısı günümüz esas alınan kan bağından farklı olarak aile reisinin hâkimiyeti altında toplanmış içinde aile reisinin hâkimiyetindeki köleler ile malvarlıklarını da kapsayan geniş bir yapıyı ifade etmekteydi. Nitekim *Ius Civile* de aynı reisin hâkimiyeti altında bulunan bu kişiler arasındaki bağı hısımlık olarak nitelendirmektedir¹⁴. Buna karşın annenin çocuğu ile aynı aile reisinin egemenliği altında bulunmaması halinde, annenin hısımları ile çocuk arasında hısımlık ilişkisi kurulamamakta bu durum ise miras ve mal varlığı bakımından bir takım hukuki sorunlara neden olmaktadır. Bu nedenle kan bağına dayanan hısımlık ilişkisi de Roma'da kabul edilerek evlenme engeli, miras düzenlemesi, malvarlığı intikali gibi sorunların önünde geçilmiştir¹⁵. Ayrıca Roma Hukukuna göre anne ile çocuk arasındaki soybağı ilişkisi kolaylıkla tespit edilebilirken, çocuğun babası ile

¹¹ Turgut Akıntürk, **Türk Medeni Kanunu'na Göre Uyarlanmış Aile Hukuku**, C.2, Beta Kitabevi, İstanbul, 2004, s.337.

¹² Nurcan İpek, "Roma Hukukunda Hısımlık", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi-MÜHF HAD**, C.21, S. 1, s. 167-168.

¹³ İpek, s. 169.

¹⁴ Acabey, s.7.

¹⁵ Ziya Umur, **Roma Hukuku Ders Notları**, Beta Basım Yay., İstanbul, 1999, s.169.

arasında soybağı ilişkisi kurulması için anne ile baba arasında evlilik şartı bulunmaktaydı. Aksi halde çocuk yalnızca anne ve onun hısımları ile soybağı ilişkisi kurabilmekteydi. Ancak daha sonra yapılan düzenlemeler ile modern hukuklarda olduğu gibi ana ve babanın sonradan evlenmesi halinde çocuğun baba ve onun hısımları ile de soybağı ilişkisi kurulabilmesi mümkün hale getirilmiş ve böylece uygulamada meydana gelen sorunların önüne geçilmiştir¹⁶.

Roma Hukukundan önemli oranda etkilenen hukuk gelişimi bu yönde olan Germen Hukukunda büyük ailelerin “*sippe*” halinde yaşamaları hukukları için çok önemli olmuştur. *Sippe* müşterek bir atadan gelen tüm Germenleri içine almaktadır. Asıl *sippe*, sadece baba tarafından hısım olanları içine almasına karşılık, bir de hem ana, hem baba tarafından hısım olanları içine alan *sippe* vardır ki, bu öz kardeşlerden başkaları için, başka başka olduğundan bu “*Değişen Sippe*” olarak adlandırılmaktadır. Yeni doğan bir çocuğun, *Sippe*’den sayılabilmesi ancak baba tarafından tanınmasından sonra mümkün olabilmektedir¹⁷.

Bu bağlamda, kadın ve erkeğin kabileleri arasında gerçekleştirilen akit ile meydana gelen evlilik, kadının koca ile anlaşarak ancak onun vesayeti altına girmediği evlilik ve köle kadın ile özgür erkek arasında gerçekleşen evlilik olmak üzere üç tür evlenme şekli bulunmaktaydı. Kabileler arasında yapılan *kit* üzerine kurulu evlilikte, gelinin babası kızı üzerindeki vesayeti kocaya devretmekteydi. Tarafların anlaşarak yaptıkları evlilikte ise kadın kocanın vesayeti altına girmediğinden, bu evlilik birliği içinde doğan çocuk ise yalnızca annesinin hısımları ile soybağı ilişkisi kurabilmekteydi. Köle kadın ile özgür erkek arasında gerçekleşen evlilikte ise bu evlilikten doğan çocuk evlilik dışı kabul edilerek babaya mirasçı olamamakta ve babanın hısımları ile soybağı ilişkisi kuramamaktaydı. Ancak ilerleyen dönemlerde evlilik dışı doğan çocuklar yönünden yapılan düzenlemeler ile babanın çocuğunu sonrada tanıma hakkı getirilerek hısımları ile soybağı ilişkisi kurması sağlanmıştır¹⁸.

1.2.2. Cumhuriyet Öncesi Türk Hukuk Sisteminde Soybağı

Soybağı kuralları yönünden İslamiyet öncesi Türk devletleri incelendiğinde, ayrıntılı ve standart uygulamaları içeren kurallara ulaşılamamakla birlikte bir kısım Çin kaynaklarına göre İslamiyet öncesi dönemde, Türklerde kadının İslamiyet sonrasında

¹⁶Acabey, s.53.

¹⁷Çoşkun Üçok “Alman Hukukunun Tarihi Gelişmesine Bir Bakış”, s. 294. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/638375>, e.t.20221.

¹⁸Acabey, s. 55–58; Yenerer Çakmut, s. 12–13.

göre daha hür bir statü sahibi olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte erkekler yönünden de çok eşliliğin bulunmadığı, evliliklerin törenle gerçekleştirildiği, evlilik içinde doğan çocuğun da soybağı yönünden babanın mirasçısı olduğu kabul edilmektedir¹⁹.

İslamiyet'in kabulünden sonra ise, tüm Türk devletlerinin fıkıh adı verilen İslam Hukuku kurallarını uyguladıkları görülmektedir. İslamiyette hısımlığın karşıtı olan sıhriyet; “*eritmek, karıştırmak ve yaklaştırmak*” gibi anlamlara gelen *sıhr* (çoğulu *eshâr*) kökünden türemiş olup evlilik bağı tarafların ve yakınlarının birbirine kaynamasını ve karışmasını sağladığı için bu yolla meydana gelen hısımlığa *sıhriyyet* denilmiştir²⁰.

İslam hukukuna göre nesep ise, hukuki olarak çocuğun anne ve babası ile arasındaki hısımlık ilişkisini ifade etmektedir. İslam Hukukunda da Roma Hukuku ve medeni hukukta olduğu gibi çocuğun evlilik içi veya evlilik dışı olup olmadığına bakılmaksızın biyolojik anne ile nesep bağı kurulur. Buna karşın çocuk ile baba arasındaki nesep bağı sahih evlilik, fasit evlilik ve ikrar olmak üzere üç yol ile kurulmaktadır²¹.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, dağınık halde bulunan dini temellere dayanan kurallar, Ahmet Cevdet Paşa başkanlığındaki bir komisyon tarafından *Mecelle-i Ahkamı Adliye* ismi ile bir araya getirilmiştir²².

Bununla birlikte *Mecelle-i Ahkamı Adliye*'ye ilişkin sözü edilen fıkıh kuralları, Müslüman tebaa hakkında uygulanmakta olup, daha sonra açıklanacağı üzere 1330 (1915) Tarihli Ecnebilerin Hak ve Vazifeleri Hakkında Muvakkat Kanun ile kanunlar ihtilafı ile ilgili olarak düzenlenen hükümler uyarınca yabancılara ait olan babalık, nesep gibi aile hukukuna ilişkin davalar, Türk mahkemelerinde görülmüş ve kamu düzenine aykırı olmamak şartıyla ilgililerin milli kanunlarına ve kanunlar ihtilafı halinde ise devletler özel hukuku kurallarına göre muamele yapılması öngörülmüştür²³.

Mecellenin eksiklerini doldurmak amacıyla 1917 yılında yapılan *Hukuk-u Aile Kararnamesi* ise nesep ve hısımlık gibi hususlarda düzenleme içermese de Müslümanlar, Hıristiyanlar ve Yahudilerin evlenme ve boşanmaya ilişkin düzenlemeleri ile önem taşımaktadır. Ancak bu *Kararname* de 1919 yılında yürürlükten kaldırılmıştır²⁴.

¹⁹ Yenerer Çakmut, s.16; Acabey, s. 22.

²⁰ **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, “Sıhriyet, Evlilik Sebebiyle Oluşan Hısımlık Anlamında Fıkıh Terimi”, <https://islamansiklopedisi.org.tr/sihriyet>, e.t. 21.01.2021.

²¹ Cin ve Akgündüz, s.126; Acabey, s. 31.

²² Coşkun Üçok, Ahmet Mumcu, Gül Bozkurt, **Türk Hukuk Tarihi**, Savaş Yayınevi, Ankara, 2002, s. 292.

²³ Cin ve Akgündüz, s.59–60.

²⁴ Mehmet Akif Aydın, **Türk Hukuk Tarihi**, Beta Basım, İstanbul, 2009, s.221.

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSAL HUKUKTA SOYBAĞININ KURULMASI

2.1. Genel Olarak Soybağının Kurulması

Çocuk ile anne ve babası arasında soybağı ilişkisi genellikle doğum ile birlikte kanun gereği kurulan hukuksal bir ilişki olup kural olarak kendiliğinden meydana gelmektedir. Bunun yanında, kimi durumlarda ve koşullarda anne veya baba ile soybağının kurulması farklı şekillerde gerçekleşmektedir.

2.1.1. Soybağının Kurulması Ve Türleri

Soybağı farklı şekillerde kurulabildiğinden, bu kuruluş şekillerine göre de örneğin doğum ile hâkimiyet esasına, çocuk ile babası arasında hâkimiyet esasına, evlat edinme ile hâkimiyet esasına dayanan türlere ayrılmakta ve bunlara ilişkin hükümler de farklı başlıklar altında düzenlenmekte ve ele alınıp değerlendirilmektedir.

2.1.2. Hâkimiyet Esasına Dayanan Hısımlık

Toplumun mülkiyet ilişkileri ve sosya-ekonomik yapısına bağlı olarak gelişim gösteren hısımlık konusu günümüzde kanun gereği kurulan hukuksal bir ilişki ise de geçmişte hısımlık ilişkisinin aile reisinin hâkimiyet esasına bağlı olarak kurulduğu bilinmektedir. Gerçekten de Roma'da özellikle eski ve klasik dönemde hâkimiyet esasına dayanak hısımlık ilişkisi söz konusu olup bu hısımlık türüne göre sağ ya da hayatını kaybetmiş ortak bir atadan gelen kişiler arasında, bir başka ifade ile erkek üstsoya bağlı olarak kurulmaktadır²⁵.

Hâkimiyet esasına dayanan hısımlık da kendi içinde doğum ile gerçekleşen, çocuk ile baba arasında kurulan, evlat edinmeyle ve evlenen kadın üzerinde hâkimiyet esasına dayanılarak kurulan hısımlık olmak üzere dört başlık altında incelenebilir.

2.1.3. Doğum İle Hâkimiyet Esasına Dayanan Hısımlığın Kurulması

Doğum ile hâkimiyet esasına dayanan hısımlık, Roma'da bir aile reisinin veya onun hâkimiyeti altındaki başka bir erkeğin devam eden evliliği içinde doğum ile

²⁵ Özcan Karadeniz Çelebican, **Roma Hukuku**, Yetkin Yay., Ankara 2008, s. 151–155.

kazanılmaktadır. Bu bakımdan babanın hâkimiyeti esasına dayanılarak kurulan hısımlıkta, çocuğun anne ve onun akrabaları ile arasındaki hısımlık ilişkisi de kesilmektedir.

Çocuk ile ana arasındaki hısımlık ilişkisi ise doğum ile birlikte kurulmakla birlikte bu hısımlığın doğrudan hâkimiyet esasına dayandığını söylemek mümkün değildir. Zira hâkimiyet esasına dayanan hısımlık aile reisinin tanınması ile gerçekleştiğinden öncelikle annenin kocasının, koca hâkimiyet altında ise hâkimiyeti altında olduğu aile reisinin hâkimiyeti altında bulunması gerekmektedir. Aksi halde anne ile çocuk arasında hâkimiyet esasına dayanan hısımlık kurulması söz konusu olamayacaktır. Ayrıca çocuk ile annenin kan hısımları arasında da hâkimiyet esasına dayanan hısımlık ilişkisi kurulması mümkün değildir. Çünkü, evlilik içi doğan çocuk babanın yahut onun tabi olduğu erkeğin hâkimiyet alanı içinde yer alabilmekte, annenin kan hısımlığının dışında kalmaktadır. Özetle, evlilik birliği içinde doğan çocuk ile anne arasında tabii hısımlık yani kan hısımlığı doğmuş olsa dahi asıl olan hâkimiyet esasına dayanan hısımlık olduğundan, çocuk ile anne ya da annenin kan hısımları arasında hâkimiyet esasına dayanan hısımlık kurulması mümkün değildir. Bunun istisnası ise çocuğun evlilik dışında doğmuş olmasıdır. Bu durumda çocuk ile anne ve annenin kan hısımları arasında kan hısımlığı ilişkisi doğduğu gibi, çocuk, annenin tabi olduğu hâkimiyet altına girebilmektedir²⁶.

Diğer taraftan, evlilik dışı çocuklarda baba ile hâkimiyet esasına dayanan hısımlık kurulması mümkün olmayıp bu çocuklar annenin hukuki durumuna tabi olmaktadır. Ancak bu çocukların baba tarafından meşru kılınması yahut evlat edinilmesi ile babanın hâkimiyet esasına dayanılarak hısımlık oluşturulması mümkündür²⁷.

2.1.4. Çocuk İle Babası Arasında Hâkimiyet Esasına Dayanan Hısımlığın Kurulması

Çocuk ile baba arasında hâkimiyet esasına dayanan hısımlık ilişkisi ana ile evlilik ya da babalık davası ile kurulmaktadır. Bu anlamda Roma'da baba ile çocuk arasındaki hısımlık ilişkisinin yalnızca biyolojik bir çerçevede doğuma bağlı olarak kurulduğunu söylemek mümkün değildir. Dolayısıyla öncelikle anne ile babanın hukuka uygun olarak evlilik gerçekleştirmiş olması gerekmektedir. Hukuka uygun bir evlilik birliği içinde doğan çocuk ise meşru kabul edilmekte ve baba ile arasında hâkimiyet

²⁶ İpek, s.180.

²⁷ İpek, s.170.

esasına dayanan hısımlık ilişkisi kurulmaktadır. Bu doğum sonrasında yeni doğan çocuk yere bırakılır, baba ise çocuğu tanıdığıının göstergesi olarak onu yerden alırdı. Öte yanda bu tanıma merasimi babanın aile reisi olduğu durumlar için geçerli olmakla birlikte, babanın da hâkimiyet altında olduğu durumlarda çocuğun babasının hâkimiyeti altına girdiğinden söz etmek mümkün değildir. Bu durumda ise, baba kimin hâkimiyeti altında ise, yeni doğan çocuk da onun hâkimiyetine girmektedir²⁸.

Hısımlığa ilişkin problemleri ortadan kaldırmak amacıyla Roma'da daha sonraları uygulanan babalık karinesine ilişkin yeni bir kural ile evliliğin başlangıcından itibaren yüzseksen gün, bitişinden itibaren üçyüz gün içinde doğan çocukların babasının, koca olduğu hüküm altına alınmıştır. Yine daha sonraları uygulanan benzer bir kural ile boşanan kadının gebe olduğunu düşünmesi halinde boşanmayı takip eden otuz gün içinde kocayı, koca başka birinin hâkimiyeti altında ise aile reisini bilgilendirmek zorundadır. Böylelikle koca çocuğun evliliklerinden olmadığı iddiasında bulunabileceği gibi doğuma bir gözlemci göndermesi de mümkün olabilmektedir. Gözlemci gönderilmesi konusu, Roma'da bir takım sıkı kurallara bağlanmıştır. Kadının doğum yapacağı yerin tek girişinin bulunması, daha fazla kapısı bulunması halinde tahta ile kapatılması, doğuştan özgür olan üç kadın ve üç erkeğin odanın kapısında beklemesi, odaya girip çıkanların hamile olabileceği düşüncesi ile aranması, odanın karanlık olmaması bu kurallardan bazılarıdır²⁹.

Çocuğun evliliklerinden olmadığı iddiasında bulunan, bir başka ifade ile çocuğu doğrudan reddeden babanın doğumdan sonra onu tanımak yükümlülüğü de ortadan kalkmış olmaktadır. Çocuğu reddetmek yerine gözlemci göndermek ise, doğumdan sonra onu reddetme hakkını saklı tutması anlamına gelmektedir³⁰. Boşanmış olsun ya da olmasın, babanın doğumdan önce ölmesi halinde ise, kadın gebeliğini kocasının ailesine haber vermek zorundadır. Aksi halde doğan çocuk ölen babasının mirasçısı olamayacaktır.

Roma'da çocuk ile baba arasında hakimiyet esasına dayanan hısımlık ilişkisi yalnızca ana ile evlilik neticesinde kurulmamaktadır. Ayrıca gerek anne gerekse çocuk tarafından babalık davası açılabilmesi de mümkündür. Nitekim evlilik gerçekleşmeden yüzseksen gün önce yahut evlilik son bulduktan üçyüz gün sonra doğan çocuğun babalık karinesinden yararlanması mümkün değildir. Bu halde ise açılacak dava

²⁸ John Andrew Couch, "Roma'nın Eski Hukuk Döneminde Kadın", Çev. İpek Sevda Söğüt, **HarvardLawReview**, 39, Prof. Dr. Ali Güzel'e Armağan, C.2, İstanbul, 2010, s. 1494.

²⁹ İpek, s.175-176.

³⁰ İpek, s.173.

sonucunda mahkemece verilecek babalık hükmü ile çocuk ile baba arasında hâkimiyet esasına dayanan hısımlık ilişkisi kurulması mümkündür.

2.1.5. Evlat Edinme İle Hâkimiyet Esasına Dayanan Hısımlığın Kurulması

Roma Hukukunda evlat edinilen çocuk, evlat edinenin hâkimiyeti altına girmekte olup doğum ile hısımlık ilişkisi kurulan ailenin diğer çocukları ile evlat edinilen arasında herhangi bir fark bulunmamaktadır. Bu bakımdan evlat edinen baba evlatlığı üzerinde diğer çocukları ile aynı sorumluluklara sahip olup evlat edinilen de babanın hâkimiyetinde bulunduğu sürece aynı haklardan yararlanmaya devam etmektedir³¹. Buna karşın evlat edinilenin kendi kan hısımları ile evlat edinen yahut evlat edinenin hâkimiyeti altındaki diğer kişiler arasında hısımlık ilişkisi kurulmamaktadır. Bu anlamda evlat edinen karısı evlat edinilenin annesi olmamaktadır³². Diğer taraftan, evlat edinilenin de çocuğu olması halinde, yine aynı aile reisinin hâkimiyetine tabi olarak hısımlık ilişkisi kurulmaktadır³³.

2.1.6. Evli Kadın Üzerinde Manus İle Hâkimiyet Esasına Dayanan Hısımlığın Kurulması

Latince bir kelime olan “*manus-el*” anlamına gelmekte olup kocanın karısı üzerindeki hâkimiyetini ifade etmek için kullanılmaktadır. Bununla birlikte manus ile hâkimiyet kurulabilmesi için evlilik yeterli olmayıp aynı zamanda evlilik ile birlikte yahut evlendikten sonra bazı işlemlerin yapılması gerekmektedir. Bu işlemlerin gayesi ise evlenen kadının kendi hısımları ile arasındaki gerek kan gerekse hâkimiyet esasına dayanan ilişkinin son bulmasıdır. Öyle ki manus ile kocasının hâkimiyetine giren kadın kendi kan hısımları ile arasındaki akrabalık ilişkisini, hatta miras haklarını dahi kaybetmektedir. Manus ile hâkimiyetine giren kadın kocanın kızı gibi hukuki işlem görmekte, kocanın başka bir aile reisinin hâkimiyeti altında bulunması halinde ise bu kez o kişinin torunu olarak hukuki işlem görmektedir. Eşler arasında manus hâkimiyeti kurulmaması halinde ise kocanın karısı üzerinde hakimiyet esasına dayanan hısımlık ilişkisi kurulmaz dolayısıyla menfaatler yönünden birbirlerinden bağımsız olarak hareket edebilirlerdi³⁴.

³¹ Güzide Burcu Günveren, “Roma Hukukunda Evlat Edinme”, **Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi**, İstanbul, 2013, s.15-18.

³² Bülent Tahiroğlu, Belgin Erdoğmuş, **Roma Hukuku Dersleri**, Seçkin Yayıncılık, İstanbul 2014, s.160.

³³ Karadeniz Çelebicin, s.160.

³⁴ Fulya İlçin Gönenç, **Roma Hukukunda Kadın**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2010, s.65-67.

2.1.7. Hâkimiyet Esasına Dayanan Hısımlığın Hükümleri

Hâkimiyet esasına dayanan hısımlık miras, velayet/vesayet ve nafaka hükümlerinin uygulanması konusunda önem teşkil etmektedir. Örneğin miras bırakma konusunda, aile reisi kendisinden sonra gelecek reisi seçme hakkına sahip olup vasiyetname yapmadığı durumlarda mirasçılık hâkimiyet esasına dayalı olarak belirlenmektedir. Öncelikle sağ kalan hâkimiyet altındaki en yakın baba hısım bu görevi devralırken bu kişinin bulunmaması halinde sırasıyla önce ailenin hâkimiyet altındaki genç evlatlar, evlatlıklar, hâkimiyet altından çıkarılmış olanlar ve menus kadınlar mirasçı olmaktadır³⁵.

Vasilik ve kayyımlık konusunda ise hakimiyet esasına dayanan hısımların vesayet işlemlerini yürütmek üzere öncelikle atanma hakları bulunmakta, bu kural düzenlenişinde ise hakimiyet esasına dayalı hısımlık ilişkisi bulunan vasini ya da kayyımın zaten kısıtlın mirasçısı da olması sebebiyle malvarlığını korumak konusunda daha fazla hassasiyet göstereceği inancı yatmaktadır³⁶.

Hakimiyet esasına dayanan hısımlık, nafaka yükümlülüğü bakımından ele alındığında ise, Roma'da nafaka yükümlülüğünün tespitinde kan bağı hısımlığının esas alındığı görülmektedir. Bu bakımdan nafaka yükümlüsü olanlar, altsoy ve üstsoydan kan hısımlarıdır³⁷.

Diğer taraftan, erkek üst soya dayanan Roma aile yapısında çocuklar babanın sınırsız hâkimiyeti altındadır. Evlilik birliği içinde doğan çocuklar yönünden baba, sınırsız yetkisi kapsamında, çocuğu sokağa bırakma, başkasına devretme, hatta ölüm cezası verebilme yetkisine dahi sahiptir³⁸. Çocuğun belirli bir yaşa gelmesi ile de son bulmayan bu sınırsız hâkimiyet ancak çocuğun ölümüyle ya da üç kez üst üste satılması ile son bulmakta ve çocuk özgür olmaktadır. Evlilik dışı çocuklar yönünden ise babanın çocuğu tanımama ya da aile içine sokmama yetkisi bulunmaktaydı³⁹. Yine Cermen Hukukunda da Roma'dakine benzer bir ev hâkimiyeti esası geçerlidir. Bu sistemde de baba çocuk üzerinde her türlü tasarruf yetkisine sahip olup baba çocuğunu satabilmekte, köle olarak verebilmekte, hatta öldürebilmektedir⁴⁰. Benzer yönde İslamiyet öncesi

³⁵ İpek, s.185-186.

³⁶ Seldağ Ceylan Güneş, **Roma Hukukundan Günümüze Velayet-Vesayet Hukuku**, Ankara, 2004, s.61.

³⁷ Nurcan İpek, "Roma Hukukunda Yardım Nafakası", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C.19, S.3, İstanbul, 2013, s.282.

³⁸ Şahin Akıncı, **Roma Hukuku**, Konya, 1999, s.197.

³⁹ Rona Serozan, **Çocuk Hukuku**, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2017, s.11.

⁴⁰ Emine Akyüz, **Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Ankara, 2000, s.46.

Arap toplumunda da aile reisi olan babanın, çocuk üzerinde sınırsız hâkimiyete sahip olduğu görülmektedir.

2.2. Çocuk İle Anne Arasında Soybağının Kurulması

Çocuk ile anne arasında soybağı ilişkisi iki şekilde kurulabilmektedir. Bunlar doğum ve evlat edinmedir. Nitekim TMK'nın 282/1 maddesi hükmüne göre de “*Çocuk ile ana arasında soybağı doğumla kurulur.*” Yine aynı maddenin 3. fıkrasında ise “*Soybağı ayrıca evlât edinme yoluyla da kurulur*”. hükmü yer almaktadır.

2.2.1. Doğum Yolu ile Soybağının Kurulması

Ulusal mevzuatımızda çocuğun evlilik içinde yahut evlilik dışında doğmuş olmasına ilişkin, yani sahih nesep gayri sahih nesep ayırım kaldırılmıştır. Bu sebeple çocuğun evlilik içinde yahut dışında doğmuş olmasına bakılmaksızın doğum ile birlikte anne ile çocuk arasındaki soybağı ilişkisi kurulmuş olmaktadır. Yrg. 2. Huk. Dai'nin 6.11.2018 Tarihli ve 2018/4362 E., 2018/12515 K. İlamında “*Çocuk ile ana arasında soybağı doğumla kurulur. Çocuk ile baba arasında soybağı, ana ile evlilik, tanıma veya hâkim hükmüyle kurulur. Soybağı ayrıca evlât edinme yoluyla da kurulur*”⁴¹ ifadeleri ile bu hususa yer verilmiştir. Dolayısıyla burada dikkat edilmesi gereken husus çocuğun doğuran annenin doğru tespit edilmiş olmasıdır. Zira uygulamada hastane kaydında hata, çocukların karışması, çocuğun bulunmuş olması gibi nedenlerle doğum tespitinde uyumsuzluklar yaşanabilmektedir. Dolayısıyla ana ile çocuk arasında doğum yoluyla soybağı kurulabilmesi için aşağıdaki hususların bir arada bulunması gerekmektedir⁴².

- *Soybağı ilişkisi kurulacak kadın tarafından doğurulmuş olan bir çocuk bulunması,*
- *Annenin doğum yaptığı tarih ile çocuğun yaşı arasında uygunluk bulunması,*
- *Soybağı kurulacak çocuğun kimliği ile annenin doğurduğu çocuğun kimliğinin aynı olduğu konusunda şüphe bulunmaması.*

⁴¹Yrg. 2. Huk. Dai. 6.11.2018 Tarihli ve 2018/4362 E., 2018/12515 K. Sayılı İlamı içinbkz. <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2018-4362-k-2018-12515-t-6-11-2018>, e.t. 11.12.2020.

⁴² Mehmet Beşir Acabey, **Soybağı Kurulması Genel Olarak Sonuçları, Evlilik Dışında Doğan Çocukların Mirasçılığı**, Güncel Hukuk Yayınları, İzmir, 2002, s.198.

Bu şartlar arasında anne ile çocuk arasındaki soybağı ilişkisinin gebelik ve ardından gelen doğum ile birlikte kurulur. Bununla birlikte gen teknolojisinde meydana gelen gelişmeler ile yapay üreme teknikleri ilerleme göstermiş anne ile çocuk arasında kurulacak soybağı ilişkisi konusunda yeni tartışmalar ortaya çıkmıştır. Özellikle çocuğu doğuracak anne dışında üçüncü bir kadının yumurtasının kocanın yahut üçüncü bir erkeğin spermi ile dış ortamda döllenerek oluşan embriyonun doğuracak annenin rahmine yerleştirilmesi ile meydana gelen doğumda çocuğun genlerini taşıyan anne ile mi yoksa doğuran annen ile mi soybağı ilişkisi kurulacağıdır. Zira burada bir kısım nedenlerden dolayı yumurtaları işlevini yitirmiş olan kadına sağlıklı olan bir başka kadın tarafından yumurtasının bağışlanması söz konusudur ve çocuğun bağışlayan kadın ile biyolojik bağılılığı bulunmaktadır. Öte yandan gen teknolojisi ile birlikte ortaya çıkan bir başka durum ise bazı nedenler ile çocuk doğurma imkânı bulunmayan yahut çocuk doğurmak istemeyen kadının yerine bunu üstlenecek bir başka kadının rahmine embriyonun yerleştirilmesi ile bir başka kadının doğum yapmasının sağlanmasıdır.

Bu hususta *Üremeye Yardımcı Tedavi Uygulamaları ve Üremeye Yardımcı Tedavi Merkezleri Hakkında Yönetmelik*⁴³, “üreme hücreleri ve gonad dokularının saklanma kriterleri”ni düzenlemiş olup bu mevzuat gereğince yabancı bir erkeğin sperminin ve yabancı bir kadının yumurtasının yapay döllenme amacıyla kullanımı yasaktır. Ancak çocuk sahibi olmakta sağlık sebepleri elvermediği için problem yaşayan çiftlerin, bu yasağa aykırı olarak yumurta bağıışı ile çocuk sahibi olması halinde bir kısım yazarlar çocuğu doğuran anne ile bir kısım yazarlar ise genetik anne ile çocuk arasında soybağı ilişkisi kurmaktadır.

Soybağı ilişkisinin temelde genetik bağı dayandığını savunan görüşe göre yumurtasını bağışlayan anne ile çocuk arasında soybağı ilişkisi kurulmalı bu şekilde çocuk ile genetik anne arasında ileride meydana gelebilecek bir evlilik ihtimalinin ortadan kaldırılması hedeflenmektedir⁴⁴.

Ancak çocuğun genetik annesinin tespiti sürecinde yaşanacak anne yönünden nesepsiz kalma ihtimalini ortadan kaldırmak için, bağışlanan yumurtanın doğuran

⁴³Üremeye Yardımcı Tedavi Uygulamaları ve Üremeye Yardımcı Tedavi Merkezleri Hakkında Yönetmelik, **Resmî Gazete**, 30 Eylül 2014, Sayı: 29135. Bkz. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=20085&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> e.t. 12.12.2020

⁴⁴ Haluk Nomer, “Suni Döllenme Dolayısıyla Ortaya Çıkabilecek Nesep Problemleri”, **Prof. Dr. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan**, İstanbul 2000, s.565-566.

kadına ait olduğu kabul edilerek çocuğu doğuran kadının anne sayılması da kabul edilmektedir⁴⁵.

Bir başka görüşe göre çocuk ile doğuran kadın arasında annelik ilişkisinin kurulması, ancak çocuk ile yumurtasını bağışlayan kadın arasında da mirasçılık ve evlenme yasağı hükümlerinin aynen korunması savunulmaktadır. Bu durumda çocuğun doğuran kadın ile mi yoksa yumurtasını bağışlayan kadın ile mi kalacağı konusunda “*çocuğun üstün yararı*” ilkesi gereğince hâkim tarafından karar verilecektir⁴⁶.

Bir diğer görüşe göre genetik annenin tespiti uygulamada hayli zor olmakta ve çocuk ile anne arasındaki manevi bütünleşme çocuğu karnında taşıyan kadın ile sağlanmaktadır. Bu sebeple doğuran kadının yumurtasının bağışlayan kadına nazaran çocuk ile daha sağlam bir annelik dayanağı oluşturduğu kabul edilerek soybağı bu kadın ile kurulmalıdır⁴⁷.

Öte yandan embriyo bağışı yönünden ise konu incelendiğinde daha farklı bir görüş ortaya çıkmaktadır. Embriyo bağışı kadının yumurtasının yabancı bir kadının rahminde döllendirilmesinden sonra belirli bir gelişim göstermesinin ardından doğuran kadının rahmine yerleştirilmesi halidir. Bu durumda ise çocuğu doğuran kadının biyolojik anne olması nedeniyle soybağını reddetme imkânı bulunmamaktadır. Ancak yapay döllenmenin rızası dışında yahut yanlışlıkla yapıldığını ispat etmemiş olsun⁴⁸.

2.2.2. Evlat Edinme Yolu ile Soybağının Kurulması

Çocuk ile anne arasında soybağı ilişkisi, doğum ve yukarıda yer verilen yapay üreme teknikleri dışında evlat edinme yolu ile de kurulması mümkündür. Nitekim TMK'nın 282/3 maddesinin, “*Soybağı ayrıca evlat edinme yoluyla da kurulur*” düzenlemesi ile evlat edinme yoluyla soybağı ilişkisinin kurulabileceğini hüküm altına almıştır. Çocuk ile anne arasında bu şekilde kurulan soybağı ilişkisine ise kan bağına dayanmadığından yapay soybağı adı verilmektedir. Dolayısıyla evli olsun ya da olmasın bir kadının gerekli şartları taşıması halinde evlat edineceği çocuk ile arasındaki soybağı ilişkisi evlat edindiği andan itibaren kurulmuş olur⁴⁹.

⁴⁵ Acabey, s.221.

⁴⁶ Hüseyin Hatemi, Burcu Kalkan Oğuztürk, **Kişiler Hukuku, Gerçek Kişiler-Tüzel Kişiler**, İstanbul 2013, s.121.

⁴⁷ Serozan, s.166.

⁴⁸ Cemile Turgut, **Yapay Döllenme Taşıyıcı Annelik ve Soybağına İlişkin Hukuki Sorunlar**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016, s.105.

⁴⁹ Akıntürk ve Ateş, s.328.

2.3. Çocuk İle Baba Arasında Soybağının Kurulması

Baba ile çocuk ile arasındaki soybağı ilişkisi anne ile çocuk arasındakine nazaran daha farklı düzenlemeler ile hüküm altına alınmıştır. Zira gerçekleşen her doğum, kesin olarak bir erkek tarafından dölleme sonucunda meydana gelmekle birlikte, baba ile çocuk arasında doğum gibi bir karineye dayanmak mümkün olmadığından döllemenin kim tarafından gerçekleştirildiğinin tespiti önem taşımaktadır⁵⁰. Açıklanan nedenle evlilik birliği içinde gerçekleşen doğum olayında, döllemenin kendisi tarafından gerçekleştirilmediği düşüncesinde olan kocaya TMK'nın 286. maddesi kapsamında soybağının reddi davası açma imkânı tanınmıştır. Bu şekilde kocanın babalık karinesini çürütebilmesi mümkündür.

TMK'nın 282/2-3 maddesi düzenlemesine göre, “Çocuk ile baba arasında soybağı, ana ile evlilik, tanıma veya hâkim hükmüyle kurulur. Soybağı ayrıca evlât edinme yoluyla da kurulur”.

Görüldüğü üzere çocuk ile baba arasındaki soybağı ilişkisinin dört farklı şekilde kurulması mümkündür. Bunlar doğuran anne ile evlilik, tanıma, hâkim hükmü ve evlât edinme halleridir.

2.3.1. Anne ile Evlilik Neticesinde Soybağının Kurulması

Baba ile çocuk arasındaki soybağı ilişkisinin kurulması yönünden ilk olarak anne ile evlilik ele alındığında, konuyu doğum sırasında anne ile evli olma ya da çocuğun ana rahmine düştüğü anda evli olma ve doğumdan sonra anne ile evlenme olarak iki şekilde incelemek gerekmektedir.

2.3.1.1. Doğum Sırasında ya da Ana Rahmine Düştüğü Sırada Evli Olma

TMK'nın 285/1-2 maddesinde çocuğun doğumundan önce anne ile evli olma haline yer vermiş olup ilgili düzenlemeye göre: “Evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak üçyüz gün içinde doğan çocuğun babası kocadır. Bu süre geçtikten sonra doğan çocuğun kocaya bağlanması, ananın evlilik sırasında gebe kaldığının ispatıyla mümkündür”.

⁵⁰Serozan, s.168.

Dolayısıyla madde metninden anlaşılacağı üzere babalık karinesi, çocuğun evlilik devam ederken ya da evlenmenin sona ermesini izleyen üç yüz gün içinde doğmuş olması gerekmektedir. Evlilik birliğinin gerçekleşmesinden sonra doğum için asgari bir süre aranmamakla birlikte, evlilik son bulduğunda babalık karinesinin ortaya çıkması için çocuğun üç yüz gün içinde doğmuş olması yani evlilik birliği içinde ana rahmine düşmüş olması gerekmektedir. Bununla birlikte bu karine aksi ispat edilebilen, yani kesin olmayan bir karinedir⁵¹.

Ayrıca Kanun, evlilik birliği içinde doğan çocuğun babalık karinesinden yararlanması için evliliğin geçerli olarak kurulmuş olması şartını da aramamıştır. Nitekim TMK'nın 156. maddesi gereğince, "*Batıl bir evlilik ancak hâkimin kararıyla sona erer. Mutlak butlan hâlinde bile evlenme, hâkimin kararına kadar geçerli bir evliliğin bütün sonuçlarını doğurur*". Yine TMK m.157'ye göre "*Mahkemece butlanına karar verilen bir evlilikten doğan çocuklar, ana ve baba iyiniyetli olmasalar bile evlilik içinde doğmuş sayılırlar. Çocuklar ile ana ve baba arasındaki ilişkilere boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır*". Dolayısıyla evliliğin kuruluşu bakımından geçerli veya geçersiz olması, babalık karinesini etkilemeyecektir⁵².

Evlilik birliği son bulduktan sonra doğan çocuk yönünden ise TMK'nın 285/1 maddesinde de ifade edildiği üzere iddet müddeti olarak ifade dilen üçyüz günlük süre öne taşınmaktadır. Bu süre belirlenirken kıstas alınan ölçüt annenin azami gebelik süresidir. Bu süre geçtikten sonra gerçekleşen doğumda ise TMK'nın 285/2 maddesi uyarınca doğrudan babalık karinesine dayanılamayacak, annenin evlilik sırasında gebe kaldığını ispatı ile eski koca ile çocuk arasında soybağı ilişkisi kurulacaktır. Evlilik birliğinin ise boşanma, evliliğin iptali yahut ölüm gibi sebepler ile son bulmuş olması mümkündür.

Baba hakkında gaiplik kararı verilmesi durumunda ise TMK'nın 285. maddesi uyarınca, "*üçyüz günlük süre, ölüm tehlikesi veya son haber tarihinden işlemeye başlar*". Dolayısıyla bu durumda evliliğin iptaline karar verildiği tarih değil kocadan son haber alınma tarihi ya da ölüm tehlikesinin tarihi esas alınarak üç yüz günlük iddet süresi hesaplanacaktır⁵³.

Yukarıda çeşitli durumlar yönünden yer verdiğimiz üç yüz günlük iddet süresinin anne tarafından ispatı şartıyla uzatılabilecek yönde bir istinası da

⁵¹ Acabey, s.110.

⁵² Dural ve diğerleri, s.257-258.

⁵³ Öztan, s.874.

bulunmaktadır. Öyle ki bazı durumlarda gebelik süresi üç yüz günden daha fazla sürebilmektedir. Bu durumlarda çocuğun evlilik birliği içinde ana rahmine düştüğünün tıbbi rapor ile ispatı halinde çocuk ile baba arasında soybağı ilişkisi kurulabilecektir⁵⁴.

Diğer taraftan eşlerin mahkeme kararına dayanan ayrılık hali içinde olduğu ve fiilen bir arada yaşamadıkları durumlar da babalık karinesine etki etmemekte, Kanun evlilik birliği şartını aradığından eşlerin ayrılık durumunda olduğu evlilik birliği içinde doğan çocuk ile baba arasında da soybağı ilişkisi babalık karinesine dayanarak kurulacaktır. Zira, ayrılık kararı olmasına rağmen eşlerin bu süre içinde birlikte olmaları mümkündür.

Yine kocanın sağlık sebepleri ve benzeri nedenler ile çocuk yapma yeteneği bulunmaması hali de evlilik babalık karinesine engel değildir. Ancak bu durumlar babalık karinesini ortadan kaldırmak ve soybağının reddi amacıyla baba tarafından açılacak soybağının reddi davasına delil oluşturacaktır⁵⁵. Nitekim TMK'nın 286/1 maddesi düzenlemesine göre "*Koca, soybağının reddi davasını açarak babalık karinesini çürütebilir. Bu dava ana ve çocuğa karşı açılır*".

Evlilik birliği son bulduktan sonraki üç yüz günlük iddet süresi içinde kadının yeniden evlenmesi ve yine bu süre içinde çocuğun doğması durumunda ise babalık karinelerinin çatışması söz konusu olacaktır. Uygulamada karşılaşılmaması düşük bir olasılık olan bu hal TMK'nın 132/1 maddesinde hüküm altına alınan "*Evlilik sona ermişse, kadın, evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün geçmedikçe evlenemez*" kuralı ile engellenmeye çalışılmıştır. Ancak bu hükme rağmen bir şekilde gerçekleşen evliliklerde TMK'nın 290. maddesi esas alınarak ikinci evlilikteki koca ile çocuk arasında soybağı ilişkisi kurulacaktır. Zira "*karinelerin çakışması*" başlıklı TMK'nın 290. maddesi düzenlemesine göre "*çocuk evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün içinde doğmuş ve ana da bu arada yeniden evlenmiş olursa, ikinci evlilikteki koca baba sayılır. Bu karine çürütülürse ilk evlilikteki koca baba sayılır*". Yine annenin ilk evliliği sonlanmadan bir şekilde ikinci evliliğini yapması ile de aynı kural geçerli olacaktır⁵⁶.

Benzer bir karine sorunsalı da evlilik birliği son bulduktan sonraki üç yüz gün içinde yeniden evlenen bir kadının bu üç yüz günlük süre içinde iki kez doğum yapmış olması halidir. Olasılık olarak düşük olsa da tıbben mümkün olan bu durumda ikinci

⁵⁴ Öztan, s.873.

⁵⁵ Acabey, s.110-111.

⁵⁶ Baygın, s.24.

doğan çocuk yönünden eski koca ile babalık karinesi kurulması mümkün olmayacağından bu çocuk ile ikinci koca arasında babalık karinesi kurulacaktır. Zira ikinci çocuğun ilk evlilik birliği içinde ana rahmine düşmüş olması mümkün değildir. İlk çocuk yönünden ise yine TMK'nın 290. madde düzenlemesi esas alınarak ikinci evlilikteki koca ile çocuk arasında soybağı ilişkisi kurulacaktır. Ancak bu karine yukarıda da izah edildiği üzere aksi ispat edilebilir bir karine olup çürütülmesi halinde ilk evlilikteki koca ile ilk çocuk arasında soybağı ilişkisi kurulacaktır⁵⁷.

Evlilik birliği içinde gebeliğin ortaya çıktığı bir başka durum ise yapay döllendir. Erkek üreme organlarında mevcut olan sağlık engeli sebebiyle erkek üreme hücrelerinin kadının rahmine yapay yolla yerleştirme yapay döllendirme yoluyla gebelik durumudur⁵⁸.

Yapay döllendirme ile spermleri kullanılan baba biyolojik olarak çocuğun babası olduğundan soybağı ilişkisinin kurulması yönünden herhangi bir problem ortaya çıkmamaktadır. Öte yandan yabancı bir erkeğin sperminin ana rahmine yerleştirilmesi yoluyla meydana gelen yapay döllendirme, soybağının kurulması açısından yaşanabilecek hukuki sorunların önlenmesi nedeniyle “*Üremeye Yardımcı Tedavi Uygulamaları ve Üremeye Yardımcı Tedavi Merkezleri Hakkında Yönetmelik*,” ile evli kadının yumurtasının ancak kocasının spermiyle yapay yoldan döllenebilmesine izin verilmiřtir⁵⁹.

Buna karşın Yönetmeliğe aykırı şekilde yapay döllendirmenin üçüncü bir erkeğin spermleri ile gerçekleştirildiği durumlarda, bu kez çocuğun biri kanuni diğer biyolojik olmak üzere iki babası ortaya çıkacaktır. Bu durumda da yine TMK'nın 285. maddesi hükmü uygulanacak ve çocuğun soybağı ilişkisi babalık karinesine göre annenin kocası ile kurulacaktır⁶⁰. Fakat koca, doğumunu öğrendiği tarihi izleyen bir yıl içinde soybağını reddedebilecektir⁶¹.

Öte yandan yapay döllendirme rıza gösteren kocanın daha sonra soybağının reddini talep etmesi ise hakkın kötüye kullanılması niteliğindedir ve reddi gerekmektedir.

⁵⁷ Akıntürk, Ateş, s.333.

⁵⁸ Akıntürk ve Ateş, s.344.

⁵⁹ Serozan, s.182.

⁶⁰ Öztan, s.877.

⁶¹ TMK'nın 289. maddesi, “Koca, davayı, doğumu ve baba olmadığını veya annenin gebe kaldığı sırada başka bir erkek ile cinsel ilişkide bulunduğunu öğrendiği tarihten başlayarak bir yıl içinde açmak zorundadır” şeklindedir.

Zira yapay döllenmeye izin verme hali evlat edinmeye benzemektedir. Ayrıca anne ile çocuk arasında kurulan soybağı ilişkisinin de sonradan reddedilmesi mümkün olmamaktadır. Benzer yönde TMK m.161/3 kapsamında aldatmaya rıza gösteren eşin buna dayalı dava açma hakkı ortadan kalktığına göre yapay döllenmeye rıza gösteren babanın da soybağını reddini talep etme hakkının ortadan kalktığını ifade etmek mümkündür⁶².

2.3.1.2. Doğumdan Sonra Anne ile Evlenme

TMK, baba ile çocuk arasındaki soybağının kurulmasına ilişkin şartlardan anne ile evlilik konusunu iki ayrı hâl olarak düzenlemiş olup çocuğun doğumu sırasında anne ile evli olan babanın soybağı yönünden durumu TMK'nın 285. maddesinde, anne ile babanın çocuk doğduktan sonra evlenmesi ise TMK'nın 292. maddesinde hüküm altına alınmıştır. Dolayısıyla çocuğun evlilik birliğinden önce doğması halinde TMK'nın 292. maddesi uygulama alanı bulacak olup bu düzenlemeye göre de, *evlilik dışında doğan çocuk, ana ve babasının birbiriyle evlenmesi hâlinde kendiliğinden evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tâbi olacaktır*

Hükümde açıklandığı üzere yukarıda iddet müddeti hakkında izah edilen durum burada da geçerli olup baba ile çocuk arasında soybağı ilişkisi evlenme ile kurulmuş olacaktır. Ancak bu durumda soybağının kurulabilmesi adına evlenmenin gerçekleşmesi gereken herhangi bir süre söz konusu değildir⁶³. Önemli olan çocuk ile başka erkek arasında soybağı ilişkisinin kurulmamış olmasıdır. Aksi halde öncelikle bu kişi ile çocuk arasındaki soybağının ortadan kaldırılması gerekecektir⁶⁴.

Nitekim TMK'nın 293. maddesi hükmü de “*Eşler, evlilik dışında doğmuş olan ortak çocuklarını, evlenme sırasında veya evlenmeden sonra, yerleşim yerlerindeki veya evlenmenin yapıldığı yerdeki nüfus memuruna bildirmek zorundadırlar. Bildirimin yapılmamış olması, çocuğun evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tâbi olmasını engellemez. Daha önce tanıma veya babalığa hükümle soybağı kurulmuş çocukların ana ve babası birbiriyle evlenince, nüfus memuru re'sen gerekli işlemi yapar.*” ifadeleri evlilik dışında doğmuş çocuğun evlenme sırasında ya da evlendikten sonra nüfus memuruna bildirim yükümlülüğü düzenlemiştir. Ancak bu bildirim kurucu nitelikte bir bildirim değildir. Zira çocuk ile baba arasındaki soybağı evlilik akdinin

⁶²Serozan, s.183-184.

⁶³Baygın, s.51; Öztan, s.900; Acabey, s.154.

⁶⁴Acabey, s.155.

tamamlandığı anda kendiliğinden kurulmuş olacaktır. Bu nedenle madde metninde de ifade edildiği üzere nüfus memurluğuna bildirim yapılmaması çocuk ile baba arasında soybağı ilişkisinin kurulmasını engellemeyecektir⁶⁵.

Yrg. 2. Huk.Dai'nin 13.12.2005 Tarihli ve 2005/19651 E., 2005/17503 K.Sayılı emsal İlamında da;

“...Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillerle kanuni gerektirici sebeplere ve özellikle ana ve babanın sonradan evlenmiş olmaları ve nedeniyle davacının soybağının düzgün hale gelmiş bulunmasına göre yerinde bulunmayan temyiz isteğinin reddine karar verilmiş ve soybağının evlilik akdinin tamamlandığı anda kendiliğinden kurulmuş olduğuna vurgu yapılmıştır⁶⁶.

2.3.2. Tanıma ile Soybağının Kurulması

Tanıma; 4721 Sayılı TMK'nın 295 ila 300. maddeleri arasındaki hükümlerde yer almakta olup hukuki mahiyeti gereğince, tek yanlı yenilik doğurucu hukuksal bir işlemdir. Tanımada çocuğun ve annesinin onayı aranmamaktadır. Ayrıca Kanunda herhangi bir süre sınırlaması da bulunmamaktadır⁶⁷.

Tanıma, evlilik dışı meydana gelmiş ve hiçbir erkeğe soybağı ile bağlanmamış olan çocuğun genetik babası olduğu iddia eden erkek tarafından Kanun'da aranan şekiller ve şartlara uyularak belirtilen makamlara beyanda bulunulmasıdır⁶⁸.

Tanıma, hukuki niteliği gereğince, tek yanlı yenilik doğurucu hukuksal bir işlemdir. Tanımada çocuğun ve annesinin onayı aranmaz. Geçerli tanıma beyanı ile çocuk ile babası arasında soybağı doğum anından itibaren kurulmuş olur. TMK'da, tanımayı kolaylaştırmak amacıyla farklı şekiller öngörülmüştür. TMK 295/1 madde hükmüne göre;

“Tanıma, babanın, nüfus memuruna veya mahkemeye yazılı başvurusu ya da resmî senette veya vasiyetnamesinde yapacağı beyanla olur”.

⁶⁵ Akıntürk ve Ateş, s.334.

⁶⁶Yrg. 2. Huk. Dai'nin 13.12.2005 Tarihli ve 2005/19651 E., 2005/17503 K. için bkz. https://ezproxy.mef.edu.tr:2804/belge/y-2-hd-e-2005-19651-k-2005-17503-t-13-12-2005-yargitay-2-hukuk-dairesi-karari/834114/2005_19651e.t.20.12.2020.

⁶⁷ Akıntürk, Ateş s.346; Baygın, s.270.

⁶⁸ Baygın, s.269.

Hukukumuzda evlilik dışı ilişkiden meydana gelen çocuğu tanıma yetkisi sadece babanıdır. Annenin ise çocukla doğumla soybağı doğal olarak kurulduğundan dolayı bu yetki anaya tanınmamıştır. Doğal babanın kısıtlı veya küçük olma durumunda ise, TMK'nın16/1 maddesine göre, tanımanın kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olması ve bu hakkın kullanılması söz konusu olduğundan yasal temsilcisinin izni aranmaması gerekir iken, TMK'nın295/2 maddesi hükmünde, istisnai bir durum olarak tanıma beyanında bulunan kişinin küçük veya kısıtlı olması durumunda yasal temsilcinin izni aranmaktadır.

Doğal babanın ayırt etme gücünden sürekli yoksun olması durumunda, tanıma kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olması sebebiyle, onun adına yasal temsilcisinin de tanınması söz konusu olamayacağından, öldüğü durumda dâhil olmak üzere, çocuk ile baba arasındaki soybağının belirlenmesi için başvurulacak hukuki yol, ana veya çocuğun babalık davası açmasıdır⁶⁹.

Tanımanın hükümsüzlüğü ise iki durumda söz konusu olur. Bunlardan ilki tanımanın butlanıdır. Herhangi bir süre sınırlaması söz konusu olmadan “*tespit davası*” niteliğinde ileri sürülebilir. Tanımanın hükümsüzlüğüne ilişkin ikinci yol ise, tanımayı iptal davasıdır. İptal davasının süreleri, soybağının reddi davasının süresi ile aynıdır. İptal davasında, bir yıllık nispi ve beş yıllık mutlak hak düşümü süresi vardır. Çocuk da erginlik döneminden sonra ek olarak bir yıl süreyle iptal davası açabilmektedir. TMK'nın 300. maddesi uyarınca, gecikmeyi haklı kılan bir durum varsa her iki süre de durmaktadır. Bir yıllık süre davacının tanımayı ve tanıyanın baba olmadığını öğrendiği günden işlemeye başlar. Beş yıllık üst süre ise her zaman tanıma işleminin gerçekleştiği anda işlemeye başlamaktadır⁷⁰.

2.3.3. Babalık Davası ile Soybağının Kurulması

TMK'da düzenlenen, doğal babanın rızasının bulunmadığı durumlarda, çocukla baba arasında soybağı ilişkisinin kurulabilmesini sağlayan tek yol “*babalık davasıdır*”. Bu dava TMK'nın 301 ila 304. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Bu davanın amacı, evlilik dışı çocuk ile doğal babası arasında soybağı ilişkisinin kurulmasıdır. Diğer taraftan, TMK evlilik dışı meydana gelen çocuğun tanınmaması durumunda, ana ve çocuğa, doğal babaya eğer baba ölmüş ise mirasçılara karşı babalık davası açma hakkı

⁶⁹ Baygın, s.270, Serozan, s.206.

⁷⁰Serozan, s.210.

vermiştir. TMK'nın 301. maddesine göre, çocuk ile baba arasındaki soybağı mahkemece belirlenebilmektedir.

Babalık davası, yenilik doğurucu bir davadır. Ayırt etme gücüne sahip çocuk kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak oluşturan davayı kendisi açabilmektedir. Ayırt etme gücüne sahip olmayan çocuk için, davayı bir yasal temsilci yürütür. Aynı durum ayırt etme gücüne sahip olmayan ana içinde geçerli olmaktadır.

Babalık davasının açılabilmesinin tek şartı, çocuğun babalık karinesi gereği başka bir babanın çocuğu olmamasıdır. İspat yükü konusunda ise TMK'nın 302. maddesi düzenlemesi; *“Davalının, çocuğun doğumundan önceki üçyüzüncü gün ile yüzsekseninci gün arasında ana ile cinsel ilişkide bulunmuş olması, babalığa karine sayılır. Bu sürenin dışında olsa bile fiili gebe kalma döneminde davalının ana ile cinsel ilişkide bulunduğu tespit edilirse aynı karine geçerli olur. Davalı, çocuğun babası olmasının olanaksızlığını veya bir üçüncü kişinin baba olma olasılığının kendisinininkinden daha fazla olduğunu ispatlarsa karine geçerliliğini kaybeder”* şeklinde kurala yer verilmiştir.

Babalık davasında süre ise, TMK'nın 303/1 maddesinde yer almaktadır. Bu düzenlemeye göre, anne, davayı çocuğun doğumundan itibaren bir yıl içinde açabilmektedir. Bu bir yıllık süre, hak düşümü süresi olup bu süre içerisinde anne dava açmazsa annenin dava hakkı düşmektedir⁷¹.

Çocuk yönünden ise, dava hakkı bakımından TMK'nın 303/2 maddesi, *“bir yıllık hak düşüm süresini kendisine kayyım atandığı tarihten itibaren başlatmak üzere...”* düzenlenmiş olup bu düzenleme Anayasa Mahkemesi'nin 27.10.2011 Tarihli kararı ile iptal edilmiştir. Anayasa Mahkemesinin iptal kararı gerekçesinde:

“İtiraz konusu kural ile çocuğun babalık davasını açma hakkının hiç kayyım atanmamışsa ergin olduğu tarihten itibaren bir yıllık süre ile sınırlandırılmasının gerekçesinin, davalı babanın sürekli olarak dava tehdidi altında kalmamasını sağlamaya yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Davalı babanın veya ailesinin uzun süre dava tehdidi altında bulunmaması, diğer yandan da çocuğun ana babasını bilme, babasının nüfusuna yazılma ve hak arama özgürlüklerinin zarar görmemesi amacıyla, her iki taraf açısından yasa koyucunun süre koyma konusundaki takdir yetkisini makul bir süre olarak

⁷¹ Akıntürk, Ateş s.361

belirlemesi gerekmektedir. Hak düşürücü niteliğinden dolayı itiraz konusu kuralda öngörülen sürenin geçmesinden sonra çocuğun babası ile arasındaki soybağı kurma olanağını yitirmesi hususu göz önüne alındığında, çocuk hakkında hiç kayyum atanmamışsa ergin olduğu tarihten itibaren işleyecek olan bir yıllık dava açma süresi yeterli ve makul olmadığı gibi, ölçülü de değildir⁷².” görüşlerine yer verilmiş ve anılan hüküm Anayasanın 2., 17. ve 36. maddelerine aykırı bulunmuştur.

TMK'nın 303/3 maddesine göre ise, çocuk ile başka erkek arasında halen kurulu bir soybağı ilişkisi olması durumunda, bir yıllık hak düşüm süresi bu soybağı ilişkisinin ortadan kalkmasından itibaren işlemeye başlamaktadır. TMK'nın 303/4 hükmünde ise, “Bir yıllık süre geçtikten sonra gecikmeyi haklı kılan sebepler varsa, sebebin ortadan kalkmasından itibaren bir ay içinde dava açılabilir” denilmektedir. Ancak, söz konusu bir aylık hak düşüm süresi de Anayasa Mahkemesinin 15.03.2012 Tarihli kararı ile çocuk yönünden iptal edilmiştir. Yüksek Mahkeme iptal gerekçesinde;

“Anayasa’da düzenlenen kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı ile Devlet’in herkesin maddi ve manevi varlığını geliştirmesi için gerekli şartları hazırlama görevi göz önüne alındığında; kişi evlilik dışı dünyaya gelse bile, ana babasını bilmek, babasının nüfusuna yazılmak, bunun getireceği haklardan yararlanmak, ana ve babasından kendisine karşı olan görevlerini yerine getirmelerini istemek gibi kişiliğine bağlı temel haklara sahiptir.

İtiraz konusu kuralda, çocuğa dava açmak için tanınan bir yıllık sürenin haklı bir sebeple kullanılmaması durumunda bunun yerine bir aylık, çok sınırlı bir ek süre öngörülmüştür. Hak düşürücü niteliğinden dolayı da çok sınırlı olan bu sürenin geçmesinden sonra çocuk, babası ile arasında soybağı kurma ve buna bağlı haklara sahip olma olanağını yitirecektir. Bu nedenle, çocuğun maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkını ve hak arama özgürlüğünü sınırlayan itiraz konusu kuralda öngörülen süre adil, ölçülü ve makul değildir⁷³.” şeklinde gerekçesi ile anılan hükmü Anayasa'nın 2., 17. ve 36. maddelerine aykırı bulmuştur.

⁷²Anayasa Mahkemesinin 27.10.2011 Tarihli ve 2010/71 E., 2011/143 K. Sayılı İptal Kararı için bkz. <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/anayasa-mahkemesi/genel-kurul-e-2010-71-k-2011-143-t-27-10-2011> e.t. 30.12.2020.

⁷³ Anayasa Mahkemesi 15.03.2012 Tarihli ve 2011/116 E., 2012/39 K. Sayılı iptal kararı için bkz. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/07/20120721-28.htm>, e.t. 30.12.2020.

Babalık hükmünün verilmesi ile çocuk ile baba arasında kurulan soybağı, çocuğun ana rahmine düştüğü tarihte geçmişe etkili olarak kurulur. Çocuğun, babası verilen hükümden önce ölmüş olsa dahi çocuk babasına mirasçı olabilmektedir. Ancak, çocuk geçmiş zaman için nafaka isteyemez⁷⁴.

2.3.4. Evlat Edinme ile Soybağının Kurulması

Evlat edinme, soybağının kurulması yollarından biridir ve TMK'nın 305 ila 320. maddeleri arasında düzenlenmiştir.743 Sayılı TMK döneminde evlat edinme akdi bir ilişki olarak genel kabul edilmiştir.

Evlât edinmenin hukukî niteliği, Yargıtayın da benimsediği görüşe göre “*medeni hukuk sözleşmesi*” hükmündedir⁷⁵.Nitekim Yargıtay'ın İçtihadı Birleştirme Kurulu emsal kararında:

“Evlat edinmede hukuku aileye müteallik hususi bir mukavele ile evlat edinen ile evlatlık arasında, ebeveyn ve evlat rabıta ve münasebetinin tesisinden ibaret bir müessesesi hukukiyledir. Evlat edinme muamelesinin tekemmülü ile evlatlık ile evlat edinen arasında sahih neseb rabıtası teessüs edip kanunen evlatlık, evlat edinen kimsenin nesebi sahih evladı olmakta ve aralarında akdi bir neseb vücut bulmakta ve evlatlığın, evlat edinenin soyadını alması, nafaka ile mükellef bulunması, evlat edinenin kanuni mirascısı ve mirasda mahfuz hisse sahibi olması, evlat edinenin evlatlığın malları üzerinde velayetin gerektirdiği haklara sahip bulunması gibi neticeler husule gelmektedir ki, bütün bu hükümler nesebi sahih bir çocuğun hukuki durumunun aynı ifade etmektedir⁷⁶.” ifadeleri ile evlat edinmenin medeni hukuk sözleşmesi “*mukavele*” hükmünde olduğunu ortaya koymuştur.

Bununla birlikte TMK'nın 315/1 maddesi hükmü ile evlatlık ilişkisinin mahkeme kararı ile birlikte kurulacağı belirtilmiştir. Böylece evlat edinme, 4721 Sayılı TMK'nın 315/1 maddesi ile akdî bir ilişki olmaktan çıkarılmış ve evlatlık ilişkisinin doğumu mahkeme kararına bağlanmıştır. İnsanlık için yararlı bir kurum olan ve aynı

⁷⁴Serozan, s.219.

⁷⁵ Akıntürk ve Ateş, s.370; Öztan, s.952.

⁷⁶Yargıtay'ın İçtihadı Birleştirme Kurulu Kararı için bkz. https://legalbank.net/2804/belge/y-ibgk-e-1954-17-k-1954-24-t-10-11-1954-evlat-edinenin-olumu/174531/1954_17+ e.t. 30.12.2020.

zamanda kötüye kullanmaya da müsait bulunan bu evlat edinmenin akdî nitelikten çıkarılması yerinde bir değişikliktir⁷⁷.

Ancak, bu anlamda evlat edinme, 4721 Sayılı TMK ile hukuki nitelendirilmesi hususunda tartışmalı hale gelmiştir. Zira Kanunun bu düzenlemesine göre, taraflar arasında yapay soybağı ilişkisi kuran evlat edinme, kamu düzeni ile ilgili bir kurum olduğundan dolayı, özel hukuk sözleşmesine konu edilmesi mümkün değildir. Dolayısıyla hâkim kararına dayanarak kurulan bir hâkimiyet tasarrufu olarak doktrinde mahkeme kararı ile kurulan bir hukuki ilişki olduğunu kabul edilen görüşler bulunmaktadır⁷⁸.

Evlat edinme ile çocuk ve evlat edinen arasında mahkeme kararı ile yeni bir soybağı ilişkisi kurulmaktadır. TMK'nın 314/1 maddesine göre, ana ve babaya ait olan haklar ve yükümlülükler evlat edinene geçmektedir. Şayet, ana ve baba birlikte evlat edinmiş ise soybağı ilişkisi bu hüküm gereğince her ikisi için de geçerli olmaktadır⁷⁹.

Özetle 743 Sayılı TMK ile 4721 Sayılı TMK arasında evlat edinme ile ilgili tamamen farklı düzenlemeler bulunmaktadır. Zira evlat edinme 4721 Sayılı TMK ile sözleşme ile kurulan bir kurum olmaktan çıkarılmış, evlatlığın küçük veya ergin-kısıtlı olmasına göre önemli ayırım yapılmış, evlat edinme yaşı düşürülerek evli olan kişiler ve evli olmayan kişiler için ayrı ayrı düzenlenmiş, evli kişilerin ancak birlikte evlat edinebilecekleri hakkında emredici hüküm getirilmiş, evlat edinmede bakım ve gözetim süresi tayin edilmiştir, mahkemeye evlat edinmeye karar vermeden önce kapsamlı biçimde araştırma yükümlülüğü getirilmiş, evlat edinenin evlatlığa yeni bir ad verebilmesi-evlatlığın nüfusuna kendi adlarını yazdırabilmeleri düzenlemiş, haklı nedenle evlatlık ilişkisinin kaldırılması, evlatlığın mirasçılığına ilişkin anlaşma yapabilme olanağına yer verilmemiş, evlat edinme kayıtlarının gizliliğine ilişkin hüküm kısmen değiştirilmiştir.

⁷⁷ Oğuz Sadık AYDOS “Yeni Medenî Kanuna Göre Evlat Edinme (Adoption According to New Civil Act, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/4_7.pdf, e.t. 23.01.2021. Ayrıca, evlat edinmenin kanunlar ihtilafı yönünden incelemesi ile ilgili olarak bkz. Aysel Çelikel, “Evlat Edinmenin Kanunlar İhtilafı Bakımından Meydana Getirdiği Problemler”, <https://cdn.istanbul.edu.tr/file/1CD58DF90A/C4CA9824E5754895956BF76A27CD4CA3?doi=,> e.t. 23.01.2021.

⁷⁸ Dural ve diğerleri, s.1515.

⁷⁹ Akıntürk ve Ateş, s.369; Baygın, s.137; Öztan, s.951, Serozan, s.219.

2.4. Soybağının Türleri

Soybağı kavramı çeşitli şekillerde kategorize edilmekle beraber hukukumuzda özellikle çocuk ile baba arasında hukuk düzeni tarafından tanınmasına göre *Doğal Soybağı-Hukuki Soybağı* olarak ve anne ile çocuk arasında kan bağına dayanıp dayanmamasına göre *Gerçek Soybağı-Yapay Soybağı* olarak iki başlık altında incelenebilmektedir.

2.4.1. Doğal Soybağı- Hukuki Soybağı

Doğal Soybağı baba ile çocuk arasında doğum ile birlikte kurulan genetik temellere dayanan soybağı ilişkisidir. *Hukuki soybağı* ise öğretilerde sosyal-manevi soybağı olarak adlandırılmakta olup önceki başlıklar altında açıkladığım üzere hukuken aranan bir kısım şartların varlığı halinde, çocuk ile anne ve baba arasında kurulan soybağı ilişkisidir.

Açıklanan kapsamda evli anne babanın doğal yollar ile sahip oldukları çocuk ile aralarında kurulan soybağı ilişkisi de gerek doğal gerekse hukuki soybağı olup çoğu kez bu iki kavramın birbiri ile örtüştüğünü söylemek mümkündür. Buna karşın evli bir kadının kocası dışında bir kişi ile girdiği cinsel birliktelik sonucu doğan çocuk ile koca arasında hukuki soybağı kurulmuş olsa da doğal soybağı bulunmamaktadır. Bununla birlikte biyolojik babası ile çocuk arasında da doğal soybağı ilişkisi kurulmuş olmaktadır. Dolayısıyla doğal soybağı ile hukuki soybağının örtüşmediği bu gibi hallerde evlenme ile kurulan soybağına itiraz, soybağının reddi, tanımının iptali gibi çeşitli davalar açılması mümkündür⁸⁰.

2.4.2. Gerçek Soybağı- Yapay Soybağı

Evlad edinme ile anne baba arasında kurulan soybağı ilişkisi yapay soybağıdır. Dolayısıyla yapay soybağının kan bağına dayanmadığı söylemek mümkündür. Anne ve baba ile çocuk arasındaki soybağı ilişkisi kan bağına dayanması halinde ise gerçek soybağı söz konusu olacaktır. Bu tasniften hareketle söylemek gerekir ki, gerçek soybağı-yapay soybağı ilişkisini, yukarıda yer verdiğimiz doğal soybağı- hukuki soybağı ilişkisi gibi örtüşmesi mümkün değildir.

⁸⁰ Baygın, s.4-5.

2.5. Evlilik İçi Soybağı- Evlilik Dışı Soybağı

Evlilik içi soybağı- evlilik dışı soybağı ayrımı mülga 743 Sayılı TMK döneminde kabul edilen bir tasnif şekliyen, Anayasa Mahkemesinin 28.02.1991 Tarihli ve 1990/15 E., 1991/5 K. Sayılı Kararı ile bu ayrım Kanundan kaldırılmıştır. İlgili Karar gerekçesinde, “Evlilik dışı çocukla babası arasında nesep bağının kurulmasına olur verilmesi, hiç kusuru ve katkısı olmaksızın toplumda güç duruma düşürülen çocuğun korunması ile ilgili bir önlem olup, serbest birleşmeleri artırmaya yönelik bir yanı yoktur... İtiraz konusu Yasa hükmü, Anayasa'nın 41. maddesinde yer alan çocukların korunması ilkesine aykırıdır. Medeni Yasa'ya göre sahîh olmayan nesep, çocuk için çok önemli ve kişiliğine sıkı sıkıya bağlı hukuksal sonuçlar doğurmaktadır. Medeni Yasa'nın itiraz konusu maddesi kapsamındaki çocuğun babasının nüfusuna kaydedilememesi sonucu, Medeni Yasa'nın 92. maddesindeki belli hısımlarla evlenme yasağı kısmen uygulanamayacak ve bu çocukların babaları yönünden evlenmeleri yasak olan hısımları ile evlenmesi tehlikesi doğacaktır. Evlilik dışında doğan çocuk toplum içinde yalnızlığa itilecek, horlanacak, ekonomik açıdan güçsüz bırakılarak korunamayacağına göre erkeğin zinası ürünü çocukların babaları tarafından tanınmalarını engelleyen itiraz konusu kural, ‘çocuğun korunması’na ilişkin Anayasa kuralı ile çelişmektedir. ...Çocukların her yönüyle sağlıklı ve dengeli yetiştirilmeleri o toplumun geleceği açısından yaşamsal önem taşır ve çocukların her türlü olumsuz etkilerden uzak tutulmalarını zorunlu kılar. Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasa'nın 41. maddesine aykırıdır⁸¹” ifadeleri ile konunun özü Anayasa Mahkemesi tarafından ortaya konulmuştur.

Gerçekten de mülga TMK'nın iptal öncesi yürürlükte olan hükmü meşru olmadığı yönünde nitelenen ilişkileri engellemeye yönelik getirilmiş ise de söz konusu ayrımın aile kurumunun korunmasından çok evlilik dışı doğan çocuğun hukuksal olarak daha da güçsüz duruma düşmesine neden olduğu açıktır. Kaldı ki çağdaş devletlerin büyük çoğunluğunda sahîh olan ve olmayan nesep ayrımından vazgeçilmiştir. Bu kapsamda 4721 Sayılı TMK'da da bu ayrıma yer verilmemiştir.

⁸¹ Anayasa Mahkemesinin 28.02.1991 Tarih 1990/15 E., 1991/5 K. Sayılı Kararı için bkz. <https://ezproxy.mef.edu.tr:2116/ictihat/anayasa-mahkemesi/genel-kurul-e-1990-15-k-1991-5-t-28-2-1991-e.t.21.12.2020>.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MİLLETLERARASI ÖZEL HUKUKTA SOYBAĞININ KURULMASI

3.1. Genel Olarak

Çocuk ile ana ve babası arasındaki hısımlık ilişkisini ifade eden soybağı Medeni Hukukun kamu düzeni ile doğrudan ilgili olan meselelerinden birisidir. Ancak bu önemli kavram her ne kadar yasal düzenlemelerle hüküm altına alınmış ise de, sınıraşan evliliklerin artması ile birlikte yabancılık unsuru da işin içine girerek yeni özel hukuk sorunlarını da beraberinde getirmiştir. Nitekim ülkemizde de soybağı hukukuna egemen olan soybağı statüsünün istikrarı, kamusalılığı, çocuk yararının önceliği ilkeleri göz önünde bulundurulurken medeni kanunlar da gelişmeler karşısında kimi zaman yetersiz kalmış, soybağı alanında hukuksal sorunların ve tartışmaların yaşanmasına neden olmuştur. Öyle ki Türkiye’de 17 Şubat 1926’da İsviçre Medeni Kanunu örnek alınarak kabul edilen ve 4 Ekim 1926 Tarihinde yürürlüğe konulan 743 Sayılı mülga TMK Anayasa Mahkemesi’nin 28.02.1991 Tarihli iptal kararına kadar evlilik içi nesep-evlilik dışı nesep ayrımını benimsemiş, milletlerarası özel hukuk kuralları da bu ayrım esas alınarak öncelikle 1330 sayılı Türkiye’de Bulunan Yabancıların Hak ve Vazifeleri Hakkında Muvakkat Kanun ve daha sonra 2675 Sayılı MÖHUK’da⁸²evlilik içi nesep, nesebin düzeltilmesi ve evlilik dışı nesep olmak üzere üç ayrı kategoride düzenlemiştir.

4721 Sayılı TMK’nın yürürlüğe girmesiyle evlilik içi-evlilik dışı nesep ayrımı da terk edilmiş ve bu düzenlemeye uygun olarak 2007 yılında yürürlüğe giren 5718 Sayılı MÖHUK’da da üçlü ayrım kaldırılarak soybağı konusu “*Soybağının Kurulması*” ve “*Soybağının Hükümleri*” olarak iki başlıkta düzenlenmiştir.

Özetle çok boyutlu olarak ortaya çıkan birden fazla devlet hukuku ile bağlantılı soybağı sorunlarının çözümünde hangi hukukun uygulanmasının adil, haklı ve taraflarca beklenen sonucu sağlayacağı önemli olup bu nedenle 5718 Sayılı MÖHUK’un kanunlar ihtilafına dair hükümleri arasında bulunan soybağına ilişkin düzenlemeleri, soybağı ilişkisinin içinde yabancılık unsuru taşıdığı durumlarda nasıl kurulacağına ışık tutan bağlama noktaları ile aşağıda ele alınmıştır.

⁸²2675 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun, Resmi Gazete, 22 Mayıs 1982, Sayı: 17701.

3.2. 1330 Tarihli Ecnebinin Hak ve Vazifeleri Hakkında Muvakkat Kanuna Göre Soybağının Kurulması

Her devletin doğrudan doğruya içinde yabancılık unsuru bulunmayan ilişki, olay ve uyuşmazlıklara uyguladığı iç hukuk-ulusal hukuk kuralları ve bunları bünyesinde toplayan kanuni ve bunların uygulanmasını öngören idari düzenlemeleri bulunmaktadır. Tez konumuyla ilgili olarak örneğin TMK ve Türk Medeni Kanununun Velayet, Vesayet ve Miras Hükümlerinin Uygulanmasına Dair Tüzük gibi. Bu kurallar örneğin, iki Türk vatandaşının evlenmesi, boşanması veya evlilik dışı doğan çocukları ile aralarında soybağının kurulması gibi kurallar olabilmektedir.

Tez'in Birinci Bölümü'nde açıkladığım üzere, evlilik içi nesebin doğum esasları TMK'nın kabul etmiş olduğu sistem ve bu sistemde yer verilen yöntemin ifadesi olup, bu sistem ve yöntem içinde yabancılık unsuru bulunmayan soybağının kurulması ile ilgili hükümler anlatılmıştır.

Buna karşılık, ulusal kuralların uygulanmasının dışında, içinde yabancılık unsuru bulunan ilişkilerde, olaylarda ve uyuşmazlıkların çözümünde hangi devletin iç maddi hukuk kurallarının uygulanacağını gösteren, Milletlerarası Özel Hukuk kuralları bulunmaktadır.

Yabancı unsurlu olay, ilişki ve uyuşmazlıklar yönünden, tez konum yönünden incelenmesi ve değerlendirilmesi gereken konu, örneğin bir Türk bayanın fiili evlilik sonucu bir yabancı uyruklu kişiden dünyaya gelen çocuğunun, babası ile veya bir yabancı uyruklu bir kadından evlilik dışı dünyaya gelen çocuğun Türk babasıyla aralarında soybağının kurulmasında, hangi devletin kanunlar ihtilafı kurallarının uygulanacağıdır. Bu ve buna benzer olaylarla ilgili soruların yanıtları, Osmanlı Döneminden bu güne değin milletlerarası özel hukuk mevzuatında yer almaktadır.

1330 Tarihli Türkiye'de Bulunan Yabancıların Hak ve Vazifeleri Hakkında Muvakkat Kanun⁸³, altmış yedi yıl gibi çok uzun bir süre Türkiye'de Milletlerarası Özel Hukuk sisteminin yürümesine dayanak olmuştur. Ancak Osmanlı Devleti döneminde kapitülasyonların kaldırılması sonrasında Türkiye'de bulunan yabancıların durumunu belirlemek ihtiyacı dışında uygulamada meydana gelen ihtiyaçlara cevap vermekten

⁸³ 1330 Tarihli Türkiye'de Bulunan Yabancıların Hak ve Vazifeleri Hakkında Muvakkat Kanun için bkz. <https://www.lexpera.com.tr/literatur/kitaplar/a-1330-tarihli-muvakkat-kanun-doneminde-978-605-7542-23-6/1/sayfa-70> e.t. 21.12.2020.

uzak kalan bu Kanunun boşlukları uzun bir süre öğreti ve yargı içtihatları ile doldurulmuştur⁸⁴.

Yabancılara ilişkin aile hukuku ve ehliyet davalarının Türk mahkemelerinde görülmesi halinde uygulanacak hukuk kuralları, Kanunun 4. maddesi hükmü ile: “... yabancılara ait olup, evlenme, boşanma, ayrılık, nesep, evlat edinme gibi aile hukukuna ve rüşt, mezuniyet, hacir ve vesayet gibi ehliyet ve menkul mallara ait vasiyet ve terekeye ilişkin davalar, Türk mahkemesinde görüldüğü takdirde, kamu düzenine aykırı olmamak kaydıyla ilgililerin milli kanunlarına; kanunlar ihtilafı halinde devletler hususi hukuku kaidelerine göre muamele görürler” şekilde düzenleme altına alınarak, ilgililerin kendi kanunlarına tabi olacağı ifade edilmiştir.

Bu kanuna göre soybağı ilişkisi sahih ve gayri sahih soybağı olarak ikiye ayrılmaktadır. Sahih soybağı evli anne baba ile çocuk arasında doğrudan oluşmaktadır. Bununla birlikte çocuğun gayri sahih olması halinde ise sonradan evlilik, mahkeme kararı ya da kanun hükmü ile soybağı kurulabilmektedir. Burada önemli husus ise anne ve babanın vatandaşlıklarıdır. Aynı ülke vatandaşı olmaları halinde uygulanacak hukuk kendi milli hukuklarıyken birbirinden farklı ülke vatandaşları olması halinde uygulanacak hukuk kuralına Kanunun 4. maddesinde yer verilmemiştir. Bu boşluk doktrin görüşleri ile doldurularak çocuğun menfaatinin üstün tutulması gerektiğine ve menfaati üstün olanın milli kanununun soybağı ilişkisinin kurulmasında dikkate alınması gerektiğine ağırlık verilmiştir⁸⁵. Bununla birlikte karşılaştırmalı kanunlar ihtilafını esas alan görüşe göre ikametgah esasını dikkate alan ülkelerde babanın ikametgah kanunu, milli kanunu benimseyen ülkelerde ise babanın milli kanununun esas alınması gerektiği ileri sürülmüştür. Son tahlilde ise en makul yöntem sıralanarak:

- 1330 Tarihli Kanuna göre tarafların müşterek milli kanunları,
- Müşterek milli kanunun bulunmaması halinde, taraflardan birinin hala o vatandaşlığı koruması şartı ile evlilik sırasındaki müşterek milli kanun,
- Taraflar hiçbir zaman müşterek milli kanuna sahip olamamışlar veya her iki eş de müşterek milli kanunu değiştirmişse müşterek ikametgâh kanunu,
- Bu kanun tayin edilemediği takdirde hâkimin hukuku uygulanmalıdır.

⁸⁴Aysel Çelikel, Bahadır Erdem, Milletlerarası Özel Hukuk, Yenilenmiş 16. Basım, İstanbul, Ocak 2020, s. 41.

⁸⁵Nihal Uluocak, **Milletlerarası Özel Hukuk Dersleri**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989, s. 84

- *Müşterek milli kanun Türk Kanunu ise, taraflardan biri Türk vatandaşlığını muhafaza ederken, diğeri Türk vatandaşlığını değiştirmişse Türk kanununun uygulanacağı belirlenmiştir*⁸⁶.

Diğertaraftan, iddet süresi, babanın soybağının reddi davası, babalık karinesi gibi ihtilaflarda, sahih nesebin kurulmasında yetkili olan kanunun bu durumlara da uygulanması gerektiği savunulmuştur⁸⁷.

3.3. 2675 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanuna Göre Soybağının Kurulması

Yukarıda da açıklandığı üzere 1330 (1915) Tarihli Kanun yabancı unsurlu soybağı ilişkilerinin düzenlendiği ayrı vatandaşlıklarda olan kişiler ile ilgili doğacak ihtilafların tabi olacağı hukuk hakkında herhangi bir düzenleme içermeyip, sadece aile hukukuna ilişkin konularda “*kanunlar ihtilafı halinde devletler hususi hukuku kaidelerine göre muamele görürler*” hükmüne yer vermektedir. 2675 Sayılı MÖHUK ise bu eksikliğin giderilmesi için önemli bir düzenleme olup Kanunun yapıldığı döneme kadar mevcut olan yapıla geliş kuralları ile öğreti ve yargı kararları ile geliştirilen düşünce ve görüşler göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Ancak 2675 Sayılı MÖHUK 20.05.1982 Tarihinde kabul edilip altı ay sonra yürürlüğe girmesi ve nesebin düzeltilmesi konusunda önemli hükümler getirmesine rağmen, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte ve dönemde 743 Sayılı Mülga TMK’nın yürürlükte olması nedeniyle bu Kanunun evlilik içi nesep ve evlilik dışı nesep kurallarına paralel bir biçimde ayrı ayrı kanunlar ihtilafı kuralları düzenlenmiştir.

Milletlerarası özel hukukta evlilik içinde doğan veya evlilik içinde ana rahmine düşen çocuğun nesebini evlilik içi nesep hükmü düzenlemektedir. 2675 Sayılı MÖHUK’da nesebin kurulması ile ilgili hükümler;

⁸⁶ Aysel Çelikel, **Devletler Hususi Hukukunda Nesep İlişkileri**, Fakülteler Matbaası, İÜHFYayın No: 2232, İstanbul, 1976, s.33.

⁸⁷ Uluocak, s.85.

“EVLİLİK İÇİ NESEP

Madde 15 -*Evlilik içi nesep ilişkileri, doğum anındaki evlenmenin genel hükümlerini düzenleyen hukuka tabidir.*

NESEBİN DÜZELTİLMESİ Madde 16 -*Nesebin düzeltilmesi, babanın düzeltme anındaki milli hukukuna, nesebin bu hukuka göre düzeltilememesi halinde ananın milli hukukuna, buna göre dahi düzeltmenin mümkün olmaması halinde, çocuğun milli hukukuna tabidir.*” şeklinde iki ayrı maddede düzenlenmişti.

Evlilik içi nesep, evlilik içinde doğan veya ana rahmine düşen çocuğun nesebi olduğu için anne, baba ve çocuk için ortak olabilecek en yakın hukuka tabi tutularak yani doğum anındaki evlenmenin genel hükümlerini düzenleyen hukuka tabi tutularak kurulmaya çalışılması uygun bir çözüm olarak görülmüştür.

Nesebin düzeltilmesi; babanın düzeltme anındaki milli hukukuna, yani vatandaşı olduğu devletin hukukuna, nesebin bu hukuka göre düzeltilememesi halinde ise ananın milli hukukuna, yani ananın vatandaşı olduğu devletin hukukuna, buna göre dahi düzeltmenin mümkün olmaması halinde, doğrudan çocuğun doğumla birlikte anadan kan-nesil esasına veya doğduğu ülke kanunlarına göre toprak esasına göre kazanmış olduğu milli hukukuna göre yapılacaktır.

Zira milletlerarası özel hukukta yabancı unsurlu olaya, ilişki ve uyumsuzluklara uygulanacak hukuk, bunlarla en yakın ilişki içinde olan hukuktur. Dolayısıyla, nesebin düzeltilmesinde çocuğun yüksek yararı da göz önüne alınarak en yakın ilişkili olan hukuklar aşamalı olarak kabul edilmiştir.

4721 Sayılı TMK’da vazgeçilen evlilik içi ve evlilik dışı nesep ayrımının henüz MÖHUK’ya yansımadağı dönemde evlilik dışı nesep, Kanunun 17. maddesinde “*Evlilik dışı çocuk ile ana arasındaki kişisel ve mali ilişkilere ananın milli hukuku, çocuk ile baba arasındaki kişisel ve mali ilişkilere ise babanın milli hukuku uygulanır.*” şeklinde hükme yer verilmek suretiyle paylaştırmalı olarak düzenlenmiştir⁸⁸.

Çocuk ile annesi arasındaki kişisel ve mali ilişkileri annenin milli hukukuna tabi tutan kanunlar ihtilafı kuralı, çocuğun yüksek yararını tam anlamıyla korumadağı için eleştirilmiştir. Çünkü çocuk ile annenin vatandaşlığının ortak olması durumunda ananın milli hukukunun uygulanacağına şüphe yoktur. Bu nedenle, ana ile çocuğun farklı

⁸⁸ Rona Aybay, Esra Dardağan, **Uluslararası Düzeyde Yasalar Çatışması**, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2005, s.200.

vatandaşlıkta olmaları durumunda yine ananın milli hukukunun uygulanması yerine sırasıyla; çocuğun milli hukuku ve çocuğun mutad mesken hukukunun uygulanmasının daha yerinde olacağı önerilmiştir.

Evlilik içi nesep, doğum anına; nesebin düzeltilmesi, düzeltme anına bağlanırken, evlilik dışı nesebin hangi andaki hukuku esas alacağı hükümde açıkça düzenlenmiş değildir. Ortaya çıkabilecek haksız durumları önlemek için nesep bağına kuran işlemin gerçekleştiği an esas alınmalıdır⁸⁹.

3.4. 5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanuna Göre Soybağının Kurulması

Ancak, MÖHUK'un yürürlüğe girmesinden yirmi yıl sonra, 4721 Sayılı TMK'nun yürürlüğe girmesi ve çağdaş hukuk sistemlerinde kabul edilen çocuklarla ilgili hükümlere paralel düzenlemelerin yapılması sonucu, 2675 Sayılı MÖHUK'nın yürürlükten kaldırılarak yeni MÖHUK'un düzenlenmesi gereği ortaya çıkmıştır.

Soybağının kurulmasını düzenleyen 16. Maddenin gerekçesi, "2675 Sayılı Kanunun 15, 16 ve 17 nci maddelerini karşılamak üzere fakat farklı bir yaklaşımla düzenlenmiştir.

Tasarının 15 inci maddesinde ilk olarak ilk olarak deyim değişikliği yapılarak "nesep" yerine Türk Medeni Kanunu ile uyumlu "soybağı" deyimini kullanılmıştır. Aynı şekilde Türk Medeni Kanunuyla uyumlu olarak evlilik içi nesep (madde 15), nesebin düzeltilmesi (madde 16) ve evlilik dışı nesep (madde 17) kavramları kaldırılarak sadece soybağının kurulması hakkında 15 inci madde ve hükümleri hakkında 16 ncı maddeyle yetinilmiştir. Çünkü gerek nesebin düzeltilmesi gerek evlilik dışı nesep, soybağının kurulmasından başka bir şey değildir.

Tasarının 15 inci maddesiyle, ilk önce 2675 sayılı Kanunda da olduğu gibi soybağının kurulmasını sağlamaya yönelik basamaklı bir bağlama kuralı kabul edilmiştir. Ancak, soybağının kuruluşunda, 2675 sayılı Kanundan tamamen farklı bir yaklaşımla 'çocuğun doğum anındaki milli hukuku' buna göre soybağının kurulamaması halinde çocuğun mutad meskeni hukuku esas alınarak, konunun çocuk açısından ağırlıklı önemi vurgulanmıştır.

⁸⁹ Aybay ve Dardağan, s.203.

Milletlerarası özel hukukta bağlama kuralları oluşturulurken ağırlıklı edim veya menfaat her zaman göz önünde tutulmaktadır ve soybağı konusunda milletlerarası yaklaşım çocuğun üstün menfaatinin ve buna bağlı olarak da hukukunun esas alınmasından yanadır. Maddede soybağı, birinci ve ikinci basamakta önerilen hukuklara göre kurulamıyorsa 'ananın veya babanın çocuğun doğumu anındaki milli hukukuna'tabi tutulmaktadır. Eğer soybağı çocuğun doğumu anındaki milli hukuklara göre kurulamıyorsa, milletlerarası aile hukukunda benimsenen 'müşterek mutad mesken' hukuku, eğer bu hukuka göre de soybağı kurulamıyorsa 'doğum yeri' hukuku uygulanacaktır.

Maddenin ikinci fıkrasına göre, soybağının iptali de kuruluşa uygulanan hukuka tabi tutularak, daha sonra meydana gelecek değişikliklerin, kuruluşu ve iptali etkilemesi engellenmektedir⁹⁰.

Maddi hukukun en mühim konularından biri olan soybağı ilişkileri, milletlerarası unsurlu olaylarda uygulanacak hukukun tespiti bakımından büyük önem taşımakta olup 5718 Sayılı MÖHUK'nın 16. maddesi ile basamaklı bir kanunlar ihtilafı kuralı belirlemiş ve 4721 Sayılı TMK ile evlilik içi ve evlilik dışı neseb ayırımının da kaldırılması ile nesebin düzeltilmesi kurumuna da yer verilmemiştir.

Yabancı unsurlu özel hukuk ilişkilerinin 4721 Sayılı TMK'daki gelişmelere uygun olarak düzenlendiği 5718 Sayılı Kanunun 16. maddesinin birinci fıkrasında soybağının kurulması ve ikinci fıkrasında da soybağının iptali hükümleri düzenlenmiştir.

Bu bağlamda, madde gerekçesinde de görüldüğü üzere, 5718 Sayılı MÖHUK'ta bağlama kuralları yönünden 2675 Sayılı MÖHUK'tan farklı olarak, ağırlıklı edim ve yarar dikkate alınarak Kanunun çocuk açısından önemi vurgulanmak suretiyle yeniden düzenlendiği anlaşılmaktadır.

Madde hükmünden de anlaşılacağı üzere, soybağının kurulmasında, Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin (ÇHS) emredici hükümlerine uygun bir biçimde, soybağı ilişkisinin tarafı olan çocuğun yüksek yararı göz önüne alınmış ve çocuğun soybağının kurulabilmesi için çocuğa en yakın tüm alternatif hukuklar sırasıyla gösterilmiştir.

⁹⁰TC. Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Tasarı, s. 5.<https://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0337.pdf> e.t. 22.01.2021. Ali Gümrah Toker, Ahmet Cemal Ruhi, **Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun, Gerekçeli,Açıklamalı, İctihatlı**, Birinci Baskı İstanbul, Şubat 2019, s.124-125.

Uygulanacak hukuk sırayla,
“Çocuğun doğum anındaki milli hukuku, bulunmaması halinde,
Çocuğun mutat mesken hukuku, soybağı bu hukuklara göre kurulamıyorsa,
Ananın veya babanın, çocuğun doğumu anındaki milli hukuklarına, bunlara
göre kurulamaması halinde;
Ananın veya babanın, çocuğun doğumu anındaki müşterek mesken hukuku
hukukuna, buna göre de kurulamıyorsa;
Çocuğun doğum yeri hukukudur.”

3.4.1. Çocuğun Doğum Anındaki Milli Hukuku

Milletlerarası özel hukuk bakımından milli hukuk denildiğinde, kişinin vatandaşlık hukuku anlaşılır. Vatandaşlık, kişi ile en yakın ilişkili olan devleti ve hukuku işaret etmede en geçerli bir olgudur. Dolayısıyla, vatandaşlık kişinin bağlı olduğu devletin hukukunu gösterdiğinde kolaylıkla saptanır ve gerek kişiler gerekse devletler açısından güven ve istikrar ifade eder. Bu nedenle, yabancı unsurlu ilişkilerde çocuğun soybağının kurulmasında ilk uygulanacak hukuku vatandaşlık hukukudur⁹¹.

Vatandaşlığın kazanılmasında değişmez unsur ve olgu doğum olayıdır. Çünkü, doğum vatandaşlık verilmesinde en uygun zaman ve en kesin bir sebeptir. Doğum yoluyla vatandaşlığın kazanılmasında kan-nesil esası ile toprak esası olmak üzere iki sistem benimsenmiş ve uygulanmaktadır.

Konumuz açısından, soybağının kurulmasında ilk uygulanacak olan hukuk milli hukuk olduğuna göre, bir Türk bayanın fiili evlilik sonucu bir yabancı uyruklu kişiden dünyaya gelen çocuğunun, babası ile veya bir yabancı uyruklu bir kadından evlilik dışı dünyaya gelen çocuğun Türk babasıyla aralarında soybağının kurulmasında, ilk önce çocuğun vatandaşlığının tespiti gerekecektir. Her iki durumda da, çocuk babasından kan-nesil esasına göre, vatandaşlık alamayacağından dolayı, kendisini dünyaya getiren anne yönünden kan-nesil esasına veya annesinden vatandaşlık kazanamıyor ise, doğduğu devlet kanunları imkan veriyor ise, toprak esasına göre, vatandaşlık kazanıp kazanmadığına bakılacaktır. Şayet, çocuk bu şekillerde doğumla birlikte bir vatandaşlık kazanmış ise, baba ile aralarında soybağı kurulması, vatandaşı olduğu devletin hukuk kurallarına göre kurulacaktır.

⁹¹Çelikel, Erdem, s. 273-274.

Örneğin, babanın Alman vatandaşı ananın Türk vatandaşı olduğunu düşünelim. Bu durumda, çocuk anasından soy-nesil esasına göre Türk vatandaşlığını kazanacaktır. Dolayısıyla, Alman baba ile arasındaki soybağının kurulması milli hukuku olan Türk hukukuna göre, yani TMK'nın soybağının kurulmasına ilişkin hükümlerine göre, kurulacaktır.

Buna karşılık, babanın Türk vatandaşı, ananın Alman vatandaşı olduğunu düşünelim. Bu durumda ise, çocuk anasından soy-nesil esasına göre Alman vatandaşlığını kazanacaktır. Dolayısıyla, Alman baba ile arasındaki soybağının kurulması milli hukuku olan Alman hukukuna göre, yani Alman ulusal mevzuatının soybağının kurulmasına ilişkin hükümlerine göre, kurulacaktır.

Örneğin, kanuna karşı hile ile ilgili bir Fransız mahkeme kararına konu olan olayda, Romanyalı bir kadının fiili evlilikleri sonucu Fransız babaya karşı açtığı soybağının kurulması davasında, Fransız kanunlar ihtilafı sistemine göre, bu davada yetkili hukukun çocuğun milli hukuku olduğu belirtilerek dava reddedilmiştir⁹².

3.4.2. Çocuğun Mutad Mesken Hukuku

Çocuğun doğumla kan-nesil esasına göre annesinden veya doğum yeri-toprak esasına göre vatandaşlığı kazanamaması halleri, vatandaşlık hukukun müspet veya menfi çatışmasından dolayı mümkün olabilmektedir. Bu durumda, çocuk vatansız olduğundan milli hukuku, yani vatandaşlığı olmadığından soybağının kurulması, ikinci kademe olan mutad mesken hukukuna göre kurulabilmektedir.

Mutad mesken, yerleşim yerinin aksine, hukuki bir kavram olmayıp, fiili bir durumu ifade eden kavramdır. Mutad mesken bu anlamda, kişinin fiili olarak oturduğu yeri ifade etmektedir⁹³. Öğretide ve uygulamada mutad meskenin geçici olmayıp sürekli oturulan yer olması gerektiği ileri sürülmektedir. Dolayısıyla, hukuki bir kavram olmadığından, kişinin sürekli bir biçimde oturduğu yeri, belirli maddi delillerle ispatı öngörülmektedir.

Yukarıda açıklanan görüşler çerçevesinde, soybağının kurulmasında milli hukuku olmayan çocuğun soybağı, fiilen oturduğu ülke hukuku hükümlerine göre kurulacaktır.

⁹² Çelikel, Erdem, s. 92.

⁹³ Çelikel, Erdem, s. 187.

3.4.3. Ananın veya Babanın, Çocuğun Doğumu Anındaki Milli Hukukları

Soybağının gerek çocuğun milli hukukuna gerekse mutad mesken hukukuna göre kurulamaması halinde, ana veya babanın milli hukuklarına göre soybağının kurulması öngörülmektedir. Bu hükme göre, çocuğun milli hukuku ve mutad mesken hukuku yoksa, öncelikle ananın çocuğun doğum anındaki milli hukukuna bakılacak ve bu hukuka göre, soybağı kurulacaktır. Şayet ananın milli hukukuna göre, soybağı kurulamıyor ise, bu durumda çocuğun doğum anındaki babanın milli hukukuna göre soybağı kurulacaktır.

Ancak, bazı devlet kanunlarına göre, ananın milli hukukunda soybağının düzenlenmesine ilişkin herhangi bir hüküm bulunmayabilir. Bu durumda, doğrudan babanın çocuğun doğum anındaki milli hukukuna göre soybağının kurulması gerekecektir. Örneğin, ana Roman vatandaşı, ancak ananın milli hukukunda çocuğun baba ile soybağı kurulması ilişkin herhangi bir hüküm bulunmuyor. Bu durumda, çocuğun babası ile soybağının kurulması babanın milli hukukuna göre mümkün olabilecektir.

3.4.4. Ana ve Babanın Çocuğun Doğum Anındaki Müşterek Mutad Mesken Hukuku

Yukarıda MÖHUK'un 16 ncı maddesine göre yukarıda sırasıyla yaptığım açıklamalara göre, çocuğun soybağının kurulmaması halinde, bu kez ana ve babanın çocuğun doğum anındaki müşterek mutad mesken hukuku devreye girmektedir.

Ana ve babanın mutad meskeni, ana ve babanın resmi şekilde evli olmamalarına karşın, fiili birlikteliklerini sürdürdükleri meskenleridir. Örneğin, ana ve baba fiili birlikteliklerini İsviçre'de sürdürüyorlar ise ve mutad meskenleri de İsviçre olacağından, çocuğun babası ile soybağının kurulmasında İsviçre hukuku uygulanacak ve soybağı bu hukuk hükümlerine kurulabilecektir.

3.4.5. Çocuğun Doğum Yeri Hukuku

Tüm bu hukukların soybağının kurulmasında yetersiz olmaları halinde, en son olarak herhangi bir koşul aranmaksızın, çocuğun doğduğu devlet hukukuna göre soybağı kurulabilecektir.

Bunun anlamı, ÇHS'ne göre çocuğun yüksek yararı göz önüne alınarak, babasıyla soybağının kurulmasını mutlaka gerçekleştirmektir. Dolayısıyla, bu durumda, çocuğun hangi devlet siyasi sınırları içinde dünyaya geldiğine bakılacaktır. Devletin siyasi sınırlar, kara ülkesini çeviren sınırlar ile deniz ülkesi var ise, karasuları sınırları içinde kalan deniz ülkesidir. Ayrıca, ticari deniz ve hava araçları başka bir ülkenin siyasi sınırları içinde değilse, bu araçlar da farazi olarak devletin ülkesi kabul edilmektedir. Bunun yanında, devletin silahlı kuvvetlerine ait deniz ve hava araçları her nerede bulunur iseler bulunsunlar, bağlı oldukları devletin ülkesi sayılmaktadırlar.

Bu açıklamalara göre, bir çocuk bir devletin siyasi sınırları içinde veya başka bir devletin siyasi sınırları içinde olmamak koşuluyla o devlete ait hava ve deniz araçlarında veya doğrudan silahlı kuvvetlere ait deniz ve hava araçlarında dünyaya gelmiş ise, bu devletin hukuku uygulanacaktır.

Soybağı ve hükümleri konusunda, çocuğun yüksek yararının anne ve babadan önce tercih edilmesi yeni kabul edilen yasaların düzenlemelerine uygun olarak Yargıtay'ın uygulamalarına da yansımıştır. Aslında bu yaklaşım anayasal bir ilke olarak korunmakta ve Türkiye'nin taraf olduğu birçok uluslararası sözleşmede de ifade edilmektedir. ÇHS'nin genel ifadesi ile birçok hukuki düzenlemeye yansıyan bu ilke çocuğun menfaatinin her şeyden önce geldiğidir.

Bu ilkenin kanunlar ihtilafına yansımaları ise çocuğun şahsi hukukunun bağlanma noktası olarak kabul edilmesidir⁹⁴.

Çocuk ile anne ve baba arasında soybağının kurulması amaç olduğu için kişisel menfaatler ve özellikle çocuğun nesepsiz kalmasını önleme düşüncesi ön plandadır.

Soybağının kurulması hem çocuk hem de anne ve babayı alakadar ettiği için kişisel statünün dikkate alınması gerekli olmaktadır. Bu nedenle müşterek milli hukuk, müşterek yerleşim yeri hukuku, çocuğun milli hukuku, babanın milli hukuku, çocuğun yerleşim yeri hukuku, babanın yerleşim yeri hukuku, evlenmenin genel hükümlerine uygulanacak hukuk, çocuğun mutad mesken hukuku, soybağının kurulmasına elverişli hukuk gibi zayıf durumda bulunan çocuğu korumak amacıyla soybağının kurulmasını sağlayacak hukukların uygulama alanı bulması fikri genel kabul görmektedir.

Soybağının kurulma amacı da dikkate alındığında, MÖHUK'ta kabul edilen basamaklı bağlama kuralının alternatif olduğunu; böylece soybağının kurulmasından en çok etkilenecek olan hukukun seçilmesini mümkün kılan bir sistemi benimsediğini

⁹⁴ İzzet Doğan, **Milletlerarası Aile Hukuku ve Milletlerarası Usul Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2010, s. 77.

söylemek hükmün konuluş amacına uygun bir değerlendirme olacaktır⁹⁵. Böylece alternatif bağlama kuralları arasından birinin seçimine olanak sağlanarak, çocuğun bir ana ve babaya bağlanması hızlandırılacak ve hâkime çocuğun menfaatine en uygun bağlanma kuralını seçme imkânı da tanınmış olacaktır.

Diğer taraftan, yeni gelişen döllenme teknikleri nedeniyle yabancılık unsuru içeren bir durumda taraflar arasında ihtilaf çıktığında başvurulacak mahkemenin milletlerarası yetkisi ve davada uygulanacak hukukun tespit edilmesi bazı zorluklar içermektedir. Zira her ülke de aynı şekilde izin verilmiş olmayan bu yumurta ve sperm bağıışı ile başka bir kadın veya erkeğe ait gametler kullanılarak evlilik birliği içindeki eşlerin veya evlilik birliği mevcut olmayan kişilerin çocuk sahibi olması çok fazla hukuki sorunun meydana gelmesine neden olacaktır⁹⁶.

Üremeye Yardımcı Tedavi Uygulamaları ve Üremeye Yardımcı Tedavi Merkezleri Hakkında Yönetmeliğin⁹⁷ 18. maddesinin 5. fıkrası “*Üremeye yardımcı tedavi uygulanacak eşlere sadece kendilerine ait üreme hücreleri uygulanır. Herhangi bir şekilde donör kullanılması, donör kullanılarak embriyo elde edilmesi, adaylardan alınan yumurta ve spermiler ile elde edilen embriyoların başka adaylarda, aday olmayanlardan alınanlar da adaylarda kullanılması ve uygulanması yasaktır. Bu yasalara aykırı olarak elde edilen gebeliklerin herhangi bir aşamada tespit edilmesi durumunda, merkez süresiz kapatılarak bu işlemi yapan kişilerin sertifikaları iptal edilir ve ilgili tüm çalışanların da süresiz olarak üremeye yardımcı tedavi merkezlerinde çalışmalarına izin verilmez.*” hükmü ile bu konuda önemli bir yasaklama getirmiş eşlere kendilerine ait olmayan üreme hücreleri uygulanmasının önünü kapatmıştır.

Emredici nitelikteki bu düzenleme nedeniyle taşıyıcı annelik sözleşmeleri kanuna, ahlaka, adaba aykırılığı sebebiyle kesin olarak hükümsüzdür. Ancak buna rağmen Taşıyıcı Annelik Sözleşmesi yapılmış olması halinde, sözleşme geçersiz olduğundan, peşin almış olduğu parasal karşılığı sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre iade edilmelidir.

⁹⁵ Nomer, Şanlı, s. 95.

⁹⁶ Ziya Akıncı, Cemile Demir Gökyayla, **Milletlerarası Aile Hukuku**, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010, s. 121.

⁹⁷ Üremeye Yardımcı Tedavi Uygulamaları ve Üremeye Yardımcı Tedavi Merkezleri Hakkında Yönetmelik, **Resmî Gazete**, 30 Eylül 2014 Sayı: 29135.

3.5. Soybağının Kurulmasına İlişkin Milletlerarası Sözleşmeler

3.5.1. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi olarak da anılan Çocuk Haklarına Dair Sözleşme(ÇHS), Çocuk Hakları Cenevre Bildirisini takip ⁹⁸eden bir gelişmenin sonucu olarak 1989 yılında yürürlüğe girmiş, Türkiye tarafından 17, 29. ve 30. Maddelerine çekince konulmak suretiyle 1994 yılında yürürlüğe konulmuştur. Çekince konulan ilgili maddeler azınlık çocukların dil, eğitim ve kültür alanındaki haklarına ilişkindir. Sözleşme ile ülkelere, imza atılan konularda yeni yasalar çıkarma ve mevcut kanunlarda düzenlemeler yükümlülüğü doğmuş özellikle halen uygulanmakta olan önemli ilkelerden “*çocuk yararı*” ve “*çocuğun yüksek menfaatinin korunması*” ilkeleri bu Sözleşme ile benimsenmiştir.

Nitekim Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu’nun 22.02.1997 Tarihli ve 1996/1 E.,1997/1 K. Sayılı İlamında da;

“20 Kasım 1989 günü Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda onaylanarak 2 Eylül 1990 günü yürürlüğe giren ve 14 Eylül 1990 tarihinde Türkiye tarafından imzalanan ve 186 Devletin taraf olduğu Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 9.12.1994 günlü, 4058 sayılı Yasa ile onaylanmış, 11.12.1994 günlü, 22138 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Sözü edilen sözleşmenin 2., 7. ve 8. maddelerinde açıkça belirlendiği üzere; Devletimiz, sözleşmede yazılı hakları, her çocuğa, ırk, renk, cins, dil, siyaset ya da başka düşünceler, ulusal etnik ve sosyal köken, mülkiyet, sakatlık, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiç bir ayırım yapmaksızın tanımış ve taahhüt etmiştir. Bu sözleşme ile;

- a) Yasama organları, idari makamlar, mahkemeler, kamusal ve özel yardım kuruluşları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde; çocuğun yararının temel düşünce olduğu,*
- b) Taraf devletlerin her çocuğun özüne bağlı yaşama hakkına sahip olduğunu, çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan her çabayı göstereceklerini kabul ettiği,*

⁹⁸**Çocuk haklarına Dair Sözleşme**, 9.12.1994 Tarihli ve 4058 Sayılı Kanun ile onaylanmıştır. Bkz. **Resmi Gazete**, 11 Aralık 1994, Sayı: 22138. Daha sonra Bakanlar Kurulu’nun 23.12.1994 Tarihli Kararı ile onaylanmıştır. Bkz. **Resmi Gazete**, 27 Ocak 1995, Sayı: 22184.

c) *Çocuğun doğumdan sonra derhal sicile (nüfusa) kaydedileceği ve doğumdan itibaren bir isim hakkına, bir vatandaşlık kazanma hakkına ve mümkün olduğu ölçüde ana babasını bilme ve onlar tarafından bakılmak hakkına sahip olduğu açıkça öngörülmüştür...*” ifadeleri ile bu Sözleşmenin önemi ve hukuk sistemimizdeki yeri ortaya konulmuştur.

Bu Sözleşmenin soybağı yönünden getirdiği ilgili hükümler ele alındığında ise madde 8 kimlik hakkı; madde 21 evlat edinme ve katılım hakkı kavramlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Zira her çocuk kimden üreyip türediğini öğrenme hakkına sahiptir. Doğumdan sonra derhal nüfus kütüğüne kaydedilmek, doğumdan itibaren bir isim hakkına ve vatandaşlık kazanma ve mümkün olduğu ölçüde ana babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olacaktır⁹⁹.

Sözleşmenin 7. maddesindeki bu haklar sayesinde çocuk soybağını ret davası açabilecek, hangi genlerden türediğini öğrenerek babalık davası açabilecektir. Ayrıca taraf devletler, çocuğa tanınan kimlik, vatandaşlık, isim ve aile bağlarını koruma hakkına saygı göstermeyi de taahhüt etmektedirler. Madde 8. hükmüne göre çocuğa, kimliğinin ayrılmaz parçaları olan bu haklardan yasalara aykırı şekilde yoksun bırakılması halinde bunlara yeniden kavuşturulması için gerekli yardım ve korumada bulunmak zorundadırlar.

Diğer taraftan, Sözleşmenin 21. maddesine göre evlat edinme sistemini kabul eden ve/veya buna izin veren Taraf Devletler, çocuğun en yüksek yararlarını temel düşünce olduğunu kabul ederek belli koşullar altında evlat edinmeyi ve bu şekilde soybağının kurulmasını öngörülmektedir¹⁰⁰.

3.5.2. Evlenme İle Nesep Düzeltmesi Hakkında Sözleşme

Milletlerarası Kişi Halleri Komisyonu tarafından hazırlanıp Avusturya, Fransa, Yunanistan, İtalya, Lüksemburg, Hollanda ve Türkiye arasında imzalan Evlenme İle Nesep Düzeltmesi Hakkında Sözleşme¹⁰¹ 5. maddesindeki düzenleme ile taraf olmayan devletlere karşı da uygulanmaktadır. Açıklanan nedenle sözleşmenin tarafı

⁹⁹Serozan, s.163.

¹⁰⁰ **Implementation Handbook for Convention on the Rights of the Child**, Full Revised Edition UNICEF, Newyork, 2002, s: 21-293-303.

¹⁰¹ **Evlenme İle Nesep Düzeltmesi Hakkında Sözleşme**, Resmî Gazete, 4 Mayıs 1975, Sayı: 15226. Ayrıca, bkz. https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc058/kanuntbmmc058/kanuntbmmc05801882.pdf e.t. 22.12.2020.

devlet vatandaşı ile taraf olmayan devlet vatandaşının evlenmesi halinde soybağının düzeltilmesine ilişkin hükümler bu sözleşme dayanak alınarak uygulanabilecektir¹⁰².

Toplamda üç bölümden oluşan Sözleşmenin ilk bölümünde sözleşmenin uygulanmasına ilişkin genel hükümlere, ikinci bölümde düzeltilen soybağının nüfus siciline işlenmesine ilişkin hükümlere, üçüncü ve son bölümde ise Sözleşmenin, fesih, yürürlüğe girme şekli ve süresine ilişkin hükümlere yer verilmektedir.

Sözleşmenin amacı, evlilik dışında doğan bir çocuğun soybağının düzeltilmesini veya yurtdışında yapılmış olan soybağı düzeltmelerinin tanınmasını ve bunların açıklanmasını yeknesak kurallar koyarak kolaylaştırmak ve bütünleştirmektir. Bu amaçla kural olarak anne ve babanın sonradan evlenmesi, babanın veya annenin milli kanunlarına göre soybağının düzeltilmesi sonucunu doğuruyorsa, bu hukuki durumun bütün taraf devletlerce tanınacağı kabul edilmektedir. Yalnızca evlenme ile değil mahkeme kararı ile soybağı düzeltmelerinde de aynı esas kabul edilmiştir¹⁰³.

Taraf devletler sözleşmede belirtilen bazı konulara çekince koyma hakkına sahiptirler. Böylece ana kurala bazı istisnalar getirilip sayılan hallere çekince konulmuş olması şartıyla, anne veya babasının milli hukuklarına göre soybağı düzeltilmiş olsa dahi devletlere bunu geçerli saymama olanağı sözleşmenin 2. maddesi ile tanınmıştır. Bu çekinceler ise, *“çocuğun, evlenme veya mahkeme kararı ile nesebi düzeltilen kimselerden olmadığına tespit edilmesi veya vatandaşlarından birinden olma çocuğun, bu devlet bakımından zina mahsulü olması, adı geçen devletin kanununun, vatandaşının evliliğini geçerli saymaması, adı geçen devletin kanununun, ülkesinde yapılan evliliği geçerli saymamasıdır”*¹⁰⁴.

Bu dört nedenden birine çekince konulmadıkça, taraf devlet daha sonra bu nedenlerle hatta kamu düzeni nedeniyle dahi, düzeltilmiş olan soybağını tanımayı reddedemez. Bu kuralla tarafların kamu düzeni nedeniyle soybağı düzeltmelerini tanımamaları engellenmek istenmiştir.

¹⁰² Bilgin Tiryakioğlu, **Çocukların Korunmasına İlişkin Milletlerarası Sözleşmeler ve Türk Hukuku**, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Bilim Serisi 7, Ankara 1991, s.48.

¹⁰³ Çelikel, Erdem, s. 266-277.

¹⁰⁴ Tiryakioğlu, s. 48.

3.5.3. Evlilik Dışı Çocukların Tanınmalarını Kabule Yetkili Makamların Yetkilerinin Genişletilmesine Dair Sözleşme

Milletlerarası Kişi Halleri Komisyonu tarafından hazırlanan Evlilik Dışı Çocukların Tanınmalarını Kabule Yetkili Makamların Yetkilerinin Genişletilmesine Dair Sözleşme¹⁰⁵ Almanya, Belçika, Fransa, Yunanistan, İtalya, Hollanda, İsviçre, Türkiye, Portekiz ve İspanya tarafından imzalanarak yürürlüğe konulmuştur.

Sözleşmenin amacı, evlilik dışı çocuğunu tanımak isteyen taraf devlet vatandaşlarının, çocuğu diğer bir taraf devletin ülkesinde, kendi ülkesinde tanır gibi tanınmasına imkân sağlamaktır¹⁰⁶. Sözleşmenin 1. maddesinde bir erkeğin evlilik dışı çocuğun babası olduğunu beyan etmesi ile “*nesepli tanıma*” ya da “*nesepsiz tanıma*” hali meydana gelmektedir. Tanıma beyanında bulunan kişi ile tanınan çocuk arasında hukuki bir soybağı kuruluyorsa bu nesepli; böyle bir hukuki bağ kurulmaksızın yalnız mali sonuçlu bir tanıma yapılmakta ise nesepsiz tanıma söz konusu olmaktadır¹⁰⁷.

Bu tasnif özellikle kişisel sonuçlu ve mali sonuçlu babalık ayırımı yapılan hukuklarda önem taşımaktadır. Türkiye’de ise bu sözleşmenin imzalandığı dönemde yürürlükte olan 743 Sayılı mülga TMK tanımayı değil fakat babalık davasını şahsi ve mali sonuçlu olarak ayırmaktadır. 4721 Sayılı TMK ise bu ayırımı kaldırmıştır. Dolayısıyla ülkemizde artık babalık ister tanıma ister babalık davası yoluyla kurulsun kişisel sonuçludur ve Türkiye sözleşme anlamında nesepli tanımayı kabul etmiş bir devlet sayılmaktadır¹⁰⁸.

Bu anlamda Sözleşme kapsamında bir Türk vatandaşı, taraf devletlerden birinde tanıma beyanında bulunursa, taraf devletin hukukuna bakılmaksızın kişisel sonuçlu tanıma ilişkisi kurulacak, milli hukuku nesepsiz tanımaya izin veren bir taraf devlet vatandaşı Türkiye’de tanıma beyanında bulunursa bu ise nesepsiz tanıma hüküm ve sonuçlarını doğuracaktır.

3.5.4. Evlilik Dışında Doğan Çocukların Tanınmasına Dair Sözleşme

Evlilik Dışı Çocukların Tanınmalarını Kabule Yetkili Makamların Yetkilerinin Genişletilmesine Dair Sözleşme gibi yine Evlilik Dışında Doğan Çocukların

¹⁰⁵ Evlilik Dışı Çocukların Tanınmalarını Kabule Yetkili Makamların Yetkilerinin Genişletilmesine Dair Sözleşme, **Resmi Gazete**, 11 Mayıs 1964, Sayı: 11700. Ayrıca, bkz. https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc047/kanuntbmmc047/kanuntbmmc04700461.pdf, e.t. 22.12.2020.

¹⁰⁶ Akıncı, Gökyayla, s.134.

¹⁰⁷ Çelikel, s.158–159.

¹⁰⁸ Tiryakioğlu, s. 108.

Tanınmasına Dair Sözleşme¹⁰⁹de Milletlerarası Kişi Halleri Komisyonu tarafından hazırlanmış olup Fransa ve Türkiye tarafından onaylanan Sözleşmenin amacı evlilik dışında doğan çocukların tanınmasını kolaylaştırmak için taraf devletler arasında aynı kanunlar ihtilafı kurallarının uygulanmasını sağlamak ve tanıma işlemini taraf devletlerde açıklığa ve etkinliğe kavuşturmadır. Sözleşme maddi hükümler getirmeksizin sadece taraf devletler arasında geçerli olacak bağlama kuralları oluşturmuştur.

Bununla birlikte Sözleşmenin 9. maddesi ile, taraf olma şartı aranmaksızın sözleşmeyi kabul ederek bu kabulü yapan devletçe herkese uygulanma imkanı sağlanmıştır¹¹⁰.

Sözleşmenin ilk üç maddesi tanımanın taraf devletler yönünden geçerli kılınmasına ilişkin düzenleme sağlarken 4. madde ile taraf devletlere çekince koyma imkanı tanınmıştır. İlk üç maddede ifade olunan tanıma şartlarına göre; “Evlilik dışında doğan bir çocuğun tanınmasının asli şartları ile ehliyetle ilişkin şartlar, tanıyanın veya çocuğun işlem sırasındaki milli kanununa veya mutad mesken kanununa tabidir”(m.1), “tanımanın şekil şartları birinci maddede öngörülen kanunlardan birine veya tanımanın yapıldığı yer kanununa tabidir” (m.2), “bu açıklanan birinci ve ikinci madde hükümlerine uygun olarak yapılmış tanımlar, bütün akit devletlerde kendiliğinden tanınır.”(m.3).

Sözleşme'nin 4. maddesine göre ise taraf devletlerin çekince koymasına dayanak teşkil eden haller şu şekilde sıralanmıştır:

- a) Tanımanın asli şartlar veya ehliyet bakımından ne tanıyanın ne de çocuğun milli kanununa uygun olması,
- b) Çocuk fücür mahsulü ise, tanıyanın veya çocuğun kendi vatandaşı olması,
- c) Çocuğun kendi vatandaşı olması ve aynı zamanda tanımanın çocuğun veya kanuni temsilcisinin rızasının alınmadan yapılmış bulunması,
- d) Çocuğun veya annenin kendi vatandaşı olması ve tanımanın da annenin rızası olmaksızın yapılmış bulunması,
- e) Tanımanın hiçbir yazılı şekle uyulmaksızın yapılmış olması”.

¹⁰⁹ **Evlilik Dışında Doğan Çocukların Tanınmasına Dair Sözleşme, Resmi Gazete**, 7 Temmuz 1987, Sayı: 19510. Ayrıcabkz. https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc070/kanuntbmmc070/kanuntbmmc07003337.pdf,e.t. 22.12.2020.

¹¹⁰ Çelikel, Erdem, s. 277.

Türkiye ise “b” ve “e” fıkralarına çekince koyarak sözleşmeye taraf olmuştur. Bu nedenle yalnızca bu iki konuda kamu düzenini engel olarak ileri sürerek tanımayı geçersiz sayabilir. Nitekim Sözleşmenin 5. maddesi hükmü “*Bir âkit devlette 1. ve 2. maddeler uyarınca yapılmış bir tanıma, kamu düzeni adına dahi olsa ancak bu devletin 4. maddeye göre koymuş olduğu çekinceler çerçevesinde geçersiz sayılabilir*” şeklindedir. Dolayısıyla bu iki hal dışındaki durumlarda kamu düzeni gerekçesi ile dahi tanıma işleminin geçersiz sayılması mümkün değildir.

3.5.5. Evlilik Dışı Çocukların Anne Bakımından Soybağının Tesisi Hakkında Sözleşme

Milletlerarası Kişi Halleri Komisyonu tarafından 1965 tarihinde hazırlanan Evlilik Dışı Çocukların Anne Bakımından Soybağının Tesisi Hakkında Sözleşme¹¹¹ 08.04.1964 günü Türkiye tarafından onaylanmıştır. Bu Sözleşme aynı zamanda tarafı olan Almanya, Yunanistan, Lüksemburg, Hollanda, İsviçre, İspanya için de yürürlüktedir. Sözleşme anne yönünden soybağı ilişkisinin tayinini herhangi bir işleme tabi tutmaksızın doğum olayı ile kurmayı amaçlamaktadır.

Nitekim 4721 Sayılı TMK’nın 282/1 maddesi ile de çocuk ile anne arasında soybağının doğumla kurulacağı hüküm altına alınmıştır. Sözleşme ise soybağının kurulmasına ilişkin kanunlar ihtilafı kuralı değil de maddi hükümler koyarak hukuk düzenleri arasındaki bu farklılıkları kaldırmak istemektedir.

Taraf olmayan devlet vatandaşı olan anne bakımından da sözleşme hüküm getirmiş ve taraf devlet vatandaşı olan anne ile ayrı düzenlemeye tabi tutmuştur. Buna göre taraf olmayan bir devletin vatandaşı olan anne, kendi milli kanununa göre tanımanın zorunlu olduğunu ispat ederse, doğum belgesinde gösterilmiş olsa bile taraf devletlerden birinin yetkili makamında bu tanımayı yapabilir¹¹².

Taraf devlet vatandaşı annenin doğum belgesinde gösterilmiş olması yeterli olup, böyle bir kayıt bulunmadığı takdirde taraf devletlerden herhangi birinin yetkili makamı önünde yapılan tanıma geçerli kabul edilmektedir. Taraf olmayan devlet vatandaşının anneliğinin tespitinde ise anne doğum belgesinde belirtilmiş olsa bile, milli kanununa göre soybağının kuruluşu açısından tanımanın zorunlu olduğunu ispat ettiği

¹¹¹ **Evlilik Dışı Çocukların Anne Bakımından Soybağının Tesisi Hakkında Sözleşme, Resmi Gazete,** 11 Ekim 1965, Sayı: 12123. Ayrıca bkz. https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM_/d01/c034/mm__01034039ss0771.pdf e.t. 25.12.2020.

¹¹² Akıncı, Gökyayla, s.134.

takdirde, taraf devletlerden birinin yetkili makamı önünde yapılacak beyan ile tanıma gerçekleşecektir¹¹³.

3.5.6. Evlilik Dışı Çocukların Hukuki Durumu Hakkında Sözleşme

Avrupa Konseyi devletleri arasında evlilik dışında doğan çocukların hukuki durumlarını düzenleyerek anneliğin tanınması konusunda hukuk düzenleri arasında birlik kurmayı amaçlayan bu Sözleşme, taraf olan her devlet iç hukukunu Sözleşme hükümlerine uygun hale getirmeyi taahhüt altına almakta ise de bu Sözleşme henüz Türkiye tarafından onaylanmamıştır.

Anılan Sözleşme 2. maddesi ile evlilik dışı çocuk ile anne arasında soybağının doğumla kurulması esasını kabul etmektedir. Türk hukuku yönünden yeni bir düzenlemeye içermeyen bu Sözleşme baba ile çocuk arasındaki soybağının kurulması yönünden ise serbest tanıma ve mahkeme kararı esasını benimsemektedir.

Sözleşmenin 4. maddesi ile tanımaya yapılacak itirazlar hüküm altına alınmış, itirazların tanımak isteyen ve tanıyan kişinin biyolojik olarak baba olmadığına dayandırılması ve iç hukukun bu konudaki hükümlerine tabi olacağı düzenlenmiştir¹¹⁴.

3.5.7. Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşme

14.01.2004 Tarihli ve 5049 Sayılı Kanun ile onaylanarak yürürlüğe konulan Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşme¹¹⁵, kişiliğinin uyumlu gelişmesi için, çocuğun bir aile ortamında, mutluluk, sevgi ve anlayışla yetişmesi amacıyla, her Devletin uygun bir ailenin menşee Devletinde bulunamadığı takdirde, çocuğa ülkelerarası evlat edinmenin devamlı bir aile sağlayabilmeleri idraki ve yararına göz önünde alarak evlat edinme konusunda işbirliği yapmalarını öngörmektedir.

Sözleşmenin amaç başlıklı 1. maddesinde ülkelerarası evlat edinmenin, çocuğun yüksek yararlarına ve uluslararası hukukun çocuğa tanıdığı temel haklara uyularak yapılması için koruyucu tedbirlerin alınması gerektiği belirtilmektedir. 4. maddesiyle, uluslararası evlat edinmenin şartları belirlenmekte ve 5. maddesinde de evlat edinecek

¹¹³ Çelikel, s.137.

¹¹⁴ Tiryakioğlu, s.44; Çelikel, s. 129.

¹¹⁵ **Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşme, Resmî Gazete**, 20 Ocak 2004, Sayı: 25352.

olan ebeveynin, evlat edinme vasıflarına sahip ve uygun olması; gerekli görüldüğü takdirde evlat edinecek ebeveyn ile istişarede bulunulması ve çocuğun bu Devlete girmesine ve orada sürekli ikametine izin verilmiş veya verilecek olmasının tespit edilmesi aranmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SOYBAĞININ KURULMASINDA YETKİ VE YARGILAMA USULÜ İLE UYGULAMADA ORTAYA ÇIKAN SORUNLAR

4.1. Soybağının Kurulması İle İlgili Davalarda Yetki Ve Yargılama Usulü

Soybağının kurulması ve iptali ile soybağını ilgilendiren davalar, çocuğun yüksek yararı göz önüne alınarak hem yetkili mahkeme hem de yargılama usulü açısından diğer davalardan farklı bir usul takip etmekte ve özellik göstermektedirler.

4.1.1. Medeni Hukukta Yetki ve Yargılama Usulü

Soybağının kurulması TMK'nın 282. maddesinde “*Genel olarak soybağının kurulması*” başlığı altında düzenlenmiş ve çocuk ile ana ve çocuk ile baba arasındaki soybağının kurulmasına ilişkin hüküm getirilmiştir. Soybağının kurulmasına ilişkin davalarda mahkemenin yer yönünden yetkisi ise 283. maddede, “*Soybağına ilişkin davalar, taraflardan birinin dava veya doğum sırasındaki yerleşim yeri mahkemesinde açılır.*” şeklinde düzenlenmek suretiyle, özel yetki kuralı getirilmiştir. Soybağının kurulmasına ilişkin davalar aile hukuku alanına girmekte olup ülkemizde aile hukuku alanında uzman aile mahkemeleri tarafından bu davalar görülmektedir¹¹⁶. Yerleşik Yargıtay İçtihatlarında da görüleceği üzere, soybağına ilişkin davalarda görev kamu düzene ilişkindir ve mahkemece yargılamanın her aşamasında dikkate alınması gerekmektedir¹¹⁷. Dolayısıyla, mahkeme mahkemeye ilişkin olan bu davanın gerçekleşmemesi halinde, davayı usulden reddedecektir. Soybağının reddi davasında yetkili mahkeme de, TMK'nın 283. maddesinin tüm soybağına ilişkin davaların, taraflardan birinin dava veya doğum sırasındaki yerleşim yeri mahkemesinde açılacağını belirtmesi nedeniyle, aynı yer mahkemelerinde açılacaktır.

Nitekim Yrg. 18. Huk.Dai.'nin 27.4.2015 Tarihli ve 2014/18987 E.,2015/6878 K. Sayılı İlamında;

¹¹⁶ Ebru Ceylan, “Türk Hukukunda Aile Mahkemelerinin Yasal Çerçevesi ve Uygulama Sorunları”, **Legal Hukuk Dergisi**, Y.8, S.96, 2010, s.4268.

¹¹⁷ Yrg. 18.Huk.Dai.'nin 13.11.2014 Tarihli ve 2014/9600 E., 2014/16031 K. Sayılı; Yargıtay Huk.Gnl.Krl'nin 13.11.2013 Tarihli ve 2013/354 E., 2013/1554 K. Sayılı İlamları.

“Dosyadaki bilgi ve belgelerden; davanın, davalı küçük ...’ın davacının çocuğu olmamasına rağmen davacının nüfusuna tescil edilmiş olması nedeniyle davacı ile davalı ... arasındaki soybağının reddine karar verilmesi talebine ilişkin olduğu, davacının mernis adresinin ..., davalı ...’nin mernis adresinin ... olduğu anlaşıldığından; yukarıda gösterilen yasal düzenlemeler dikkate alındığında, davacının yerleşim yerinin ... ve soybağı davalarının taraflardan birinin dava ve doğum sırasındaki yerleşim yerinde görülecek olması nedeniyle Konya mahkemelerinin de yetkili olduğu ve davanın esasına girilerek taraf delillerinin toplanıp sonuca göre bir karar verilmesi gerekirken, davalının yerleşim yerinin Bornova/İzmir olduğu gerekçesiyle yetkisizlik kararı verilmesi doğru görülmemiştir”¹¹⁸ ifadeleri ile yetkili mahkemenin taraflardan birinin dava veya doğum sırasındaki yerleşim yeri mahkemesi olduğuna işaret etmiştir.

4.1.2. Milletlerarası Hukukta Yetki ve Yargılama Usulü

Türk Mahkemelerinin milletlerarası yetkisi, 5817 Sayılı MÖHUK’un 40. maddesiyle düzenlenmiş olup, iç hukukun yer itibariyle yetki kurallarına göre tayin edilmektedir. Dolayısıyla, bu hüküm uyarınca, bir davanın yabancı unsur taşıyıp taşımadığı göz önüne alınmaksızın Türkiye’nin sınırları içinde açılmış veya açılacak tüm davalar yönünden ülke içi yetki kuralları, geçerli olacaktır. Bu hüküm mahkemelerin yer itibariyle yetkisi bakımından genel hüküm niteliğindedir. Bu genel yetki kuralına göre, 6100 Sayılı Hukuku Muhakemeleri Kanununun (HMK)¹¹⁹ 6/1 maddesi uyarınca, davalının yerleşim yeri mahkemesi olarak genel yetkili mahkemedir. Ancak, MÖHUK bazı konularda milletlerarası özel yetki kuralları da düzenlenmiştir. Bunlardan biri de, *Türklerin kişi hallerine ilişkin davalardır*. Şayet, dava Türklerin kişi hallerine ilişkin ise davanın, taraflarından birinin Türkiye’de yerleşim yeri bulunmadığı durumda, nerede açılacağı MÖHUK’un 41. maddesine göre belirlenmektedir. Anılan madde, “*Türk vatandaşlarının kişi hallerine ilişkin davaları, yabancı ülke mahkemelerinde açılmadığı veya açılmadığı takdirde, Türkiye’de yer itibariyle yetkili mahkeme de bulunmaması halinde, ilgilinin sakin olduğu yer, Türkiye’de sakin değilse Türkiye’deki son yerleşim*

¹¹⁸Yrg. 18. Huk. Dai. 27.4.2015 Tarihli ve 2014/18987 E., 2015/6878 K. Sayılı İlamı için bkz. <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/18-hukuk-dairesi-e-2014-18987-k-2015-6878-t-27-4-2015> e.t. 28.12.2020.

¹¹⁹ **6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu**,Resmi Gazete, 4 Şubat 2011, Sayı: 27836

yeri mahkemesinde, o da bulunmadığı takdirde Ankara, İstanbul veya İzmir mahkemelerinden birinde görülür.” şeklindedir.

41. maddenin uygulanabilme şartları maddede,

- -Uygulama alanına giren davaların taraflarından en az birinin Türk vatandaşı olması gereklidir. Bu bakımdan, taraflar Türk vatandaşı olabileceği gibi, davanın taraflarından birinin de Türk vatandaşı olması yeterlidir.
- -Davanın Türklerin kişi hallerine ilişkin olması gereklidir. Bunun anlamı, kişinin şahsi statüsünün, yani şahsın hukuku ve aile hukukuna ilişkin durumlar olmasıdır ki, bunlar da evlenme, boşanmış, vesayet altında, soybağının kurulması, ehliyet ve gaiplik durumu gibi şahsi statüyü ilgilendiren konulardır.
- -Davanın yabancı yabancı ülke mahkemelerinde açılmamış veya açılmamış olmasıdır. Bu hal, davanın derdestliği olarak kabul edilmekte ve ancak bu koşulların varlığı halinde Türk mahkemeleri yetkili olabilmektedir.
- -Davanın yabancılık unsuru taşıması gereklidir¹²⁰.

Diğer taraftan, öğretilerde bazı yazarlara göre soybağına ilişkin davalar kamu düzenine ilişkin olup kesin yetki kuralı niteliği taşıdığından, dava yalnızca TMK'nın ilgili maddesinde belirtilen mahkemelerde açılabilir¹²¹.

4.2. Soybağının Kurulması Açısından Uygulamada Çıkan Sorunlar

Soybağının kurulmasının yasal yollarla gerçekleştirilmesi, ulusal ve milletlerarası özel hukuk bağlamında düzenlenmiştir. Yasal düzenlemelere rağmen zaman zaman kanun metinlerinin anlamlandırılmasında ve yorumunda farklı görüşler ortaya atılmakta ve bunlar yargı kararları ile gerek milli kararların ahengi gerekse milletlerarası kararların ahenginin sağlanması ile bir düzen içinde kuralların uygulanmaktadır.

Ancak, bazı özel durumlarda soy bağının kurulmasına ilişkin örneğin taşıyıcılık annelik gibi durumlarda yasal düzenlemenin bulunmaması durumunda, soybağının ne şekilde belirleneceği ve kurulacağı konusunda sorunlar ve ihtilaflar ortaya çıkmaktadır.

¹²⁰ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Mine Tan Dehmen, “Türk Vatandaşlarının Kişi Hallerine İlişkin Davalar Bakımından 5718 Sayılı MÖHUK'ta Kabul Edilen Yetki Kuralı”, **Public and Private International Law Bulletin**, Volume: 33, Issue: 1.

¹²¹ Baki Kuru, Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, **Medeni Usul Hukuku**, Ankara, 2016, s.177.

Taşıyıcı annelik konusunda, Amerika Birleşik Devletlerinin (ABD) bazı eyaletlerinde, Avustralya ve İngiltere gibi ülkelerde taşıyıcı annelik sözleşmeleri yapılmakta ve hukuksal alanda da geçerli olduğu kabul edilmektedir. Buna karşılık İsviçre, Almanya, Fransa, İspanya, Belçika, Hollanda, Finlandiya ve Hindistan gibi bazı ülkelerde ise taşıyıcı annelik durumunun yasak olduğu belirlenmektedir. Bu yasaklamanın amacının insan vücudunun eşya gibi düşünülmesine ve ticarete konu edilmesine karşı çıkılması olduğu düşünülmektedir. Türk hukukunda ise diğer bazı ülkelerde geçerliliği kabul edilen taşıyıcı annelik sözleşmesi kabul edilmemiştir. Türkiye’de taşıyıcı annelik konusuna ilişkin yasal bir düzenleme bulunmamaktadır.

Her ne kadar taşıyıcı annelik durumu kimi ülkelerde yasak da olsa başkasına ait yumurtanın eşin spermi ile birleştirilerek elde edilen embriyonun yumurta sahibi olmayan evli kadının rahmine transfer edilmesi durumunda çocuğun annesi yumurta anası değil, onu doğuran ana olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla, çocuğu doğuran ana ve spermi sahibi baba arasında soy bağı kurulmuş olmaktadır.

Bu konuya ilişkin The High Court Of Justice Family Division-İngiliz Mahkemesi Yüksek Mahkemesi Aile Bölümü’nde açılmış olan bir davaya konu olayda; Ukraynalı evli bir kadınla İngiliz çift arasında ikame annelik-taşıyıcı annelik sözleşmesi imzalanmıştır. Donörün yumurtasının babanın spermi ile birleştirilmesi neticesinde elde edilen embriyo, taşıyıcı annenin rahmine yerleştirilmiş ve ikiz çocuk dünyaya gelmiştir. Ukrayna Hukukuna göre, taşıyıcı annelik sözleşmesi geçerli ve yasal kabul edildiğinden, İngiliz çift çocuğun anne ve babası kabul edilmektedir. Ancak, İngiliz Hukukuna göre genetik baba İngiliz erkek olmasına rağmen, ikizlerin yasal anne ve babası çocuğu doğuran kadın ve onun kocası olduğundan, İngiliz Mahkemesi 09.12.2008 Tarihli ve [2008] EWHC 3030 (Fam) Case No: FD08P01466 Sayılı Kararı ile Ukraynalı taşıyıcı anne ve onun kocasının ikizlerin anne ve babası olduğuna karar vermiştir¹²².

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde (AİHM) 21.09.2014 Tarihinde karara bağlanan Menesson c. France davası ile yine 21.09.2014 Tarihinde karara bağlanan Labassee c. Francedavası AİHM’in önüne gelen ilk davalar olma özelliğini taşımaktadır¹²³.

¹²² İngiliz Mahkeme Kararı için bkz.(X&Y (ForeignSurrogacy) (2008) EWHC 3030 (Fam), <https://www.familylawweek.co.uk/site.aspx?i=ed68394>, e.t. 24.01.2021

¹²³Menesson ve Labassee Davaları için bkz. Hazal Ungan Çalışkan “Bırakınız Taşısınlar: Taşıyıcı Anneliğe Güncel Bakış” **MÜHF-HAD**, C. 22, S. 1., s. 494-495.

Sonuç olarak taşıyıcı annelik yoluyla dünyaya gelen çocukların soybağı sorununu çözmek mevcut soybağı kuralları ile mümkün değildir. Özel yasal düzenlemelerin olduğu hukuk düzenlerinde dahi taşıyıcı anneliğin yasal çerçevesi çizilmemiştir. Kanımca, taşıyıcı anne veya ikame annelik vasıtasıyla doğmuş çocuğun soybağının kurulması konusunun çocuğun yüksek yararına uygun şekilde ele alınarak düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.

Sonuç olarak şunu belirtmek gerekir ki, çoğu hukuk sistemi, taşıyıcı anneyi yasal olarak anne kabul etmektedir ve gönüllü çift tarafından evlat edinme işleminin yerine getirilmesini şart koşmaktadır. Buna karşın bazı ülkelerde taşıyıcı anneliğe ya da yumurta bağış yoluyla vatandaşlık kazanımına izin verilmektedir. Taşıyıcı anneliğin kabul edilmemesi durumunda doğuran kadın yine anne kabul edilmekte ve soybağı ona bağlanmaktadır.

4.2.1. Özel Olarak Embriyo Oluşturma Durumu

Gen teknolojisinde meydana gelen gelişmeler ile yapay üreme teknikleri ilerleme göstermiş, anne ve baba ile çocuk arasında kurulacak soybağı ilişkisi konusunda yeni tartışmalar ortaya çıkmıştır. Özellikle çocuğu doğuracak anne dışında üçüncü bir kadının yumurtasının kocanın yahut üçüncü bir erkeğin spermi ile dış ortamda döllenenek oluşan embriyonun doğuracak annenin rahmine yerleştirilmesi ile meydana gelen doğumda çocuğun genlerini taşıyan anne ile mi yoksa doğuran annen ile mi soybağı ilişkisi kurulacağı yahut doğuran kadının kocası olan kanuni erkek ile mi yoksa spermini bağışlayan biyolojik erkek ile mi babalık yönünden soybağı ilişkisi kurulacağı tartışmalıdır.

Öncelikle evli bir çiftin her ikisinin de çocuk yapma yeteneğine sahip olmamasından dolayı başvurulmuş embriyo oluşturma ile ilgili yöntem, iki farklı şekilde gerçekleştirilebilmektedir. Dış ortamda ve genellikle tüp içerisinde gerçekleştirilen döllenmede kullanılan yumurta ve sperm hücrelerinin, çocuk sahibi olmak isteyen çift dışında kişilere ait olması durumunda embriyo bağış söz konusu olur. Döllenenin dış ortam yerine bir başka kadının rahminde spermilerin şırınga edilmesiyle ya da cinsel ilişki yoluyla döllene sağlanarak elde edilen embriyonun alınıp evli kadının rahmine yerleştirilmesi ile embriyo nakli söz konusu olmaktadır. Her iki durumda da doğumdan

önce evlat edinme benzeri bir yöntem izlenmiş olup öğretide de bu tabirin tercih edildiği görülmektedir¹²⁴.

Embriyo oluşturma işlemi sonrasında çocuğu doğuran kadının biyolojik anne olması nedeniyle soybağını reddetme imkânı bulunmamaktadır. Ancak önceki bölümlerde de açıklandığı üzere yapay döllemenin rızası dışında yahut yanlışlıkla yapıldığını ispat eden kadının soybağını reddetme imkanı bulunmaktadır¹²⁵. Baba ile kurulacak soybağı ilişkisi yönünden ise evlilik birliği içinde doğan çocuğun babası karine olarak koca olacaktır. Bununla birlikte koca dışında üçüncü bir kişinin spermi ile oluşturulan embriyoda kocanın rızası dikkate alındığında döllemeye rıza gösteren kocanın daha sonra soybağının reddini talep etmesi ise hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olacaktır ve bu taleple açılan davanın reddi gerekmektedir.

4.2.2. Yapay Üreme Tekniklerine İlişkin Kavramlar ve Yasal Dayanakları

Yapay dölleme yolu ile üreme, tıpkı evlat edinme gibi çocuk sahibi olma yöntemlerinden biridir. Bununla birlikte 01.01.2002’de yürürlüğe giren TMK’ya değişiklik getiren önemli alanlardan biri soybağı meselesi olmasına karşın, kanunlarda soybağı alanında yapılan değişiklikler, gen teknolojisi ve yapay dölleme tekniklerindeki gelişmeleri karşılayacak düzeyde değildir. Bu kapsamda yapay dölleme konusunu düzenlemek üzere ilk olarak 21.8.1987 Tarihinde yürürlüğe giren “*Invitro Fertilization ve Embriyo Transferi Merkezleri Yönetmeliği*”¹²⁶ 19.11.1996, 11.1.1998, 28.1.1998, 31.3.2001, 8.7.2005, 6.3.2010 ve 30.09.2014 tarihlerinde birçok kez değişiklik geçirmiştir. 19.11.1996 Tarihli değişiklik ile Yönetmeliğin adı “*Üremeye Yardımcı Tedavi Merkezleri Yönetmeliği*” olmuş; son değişiklikler ile Yönetmelik yürürlükten kaldırılmış ve “*Üremeye Yardımcı Tedavi Uygulamaları ve Üremeye Yardımcı Tedavi Merkezleri Hakkında Yönetmelik*” adı ile aynı içerikte çeşitli değişikliklerle yeni bir yönetmelik yürürlüğe girmiştir.

Üremeye Yardımcı Tedavi Uygulamaları ve Üremeye Yardımcı Tedavi Merkezleri Hakkında Yönetmeliğin amacı, bu hususu düzenleyen 1. maddede “*Çocuk sahibi olamayan evli çiftlerden, tıbben uygun görülenlerin üremeye yardımcı tedavi metotları vasıtasıyla çocuk sahibi olmaları için yapılacak uygulamanın esaslarını, bu*

¹²⁴Nomer, s.542.

¹²⁵Turgut, s.105.

¹²⁶**InvitroFertilization ve Embriyo Transferi Merkezleri Yönetmeliği,Resmi Gazete, 21 Ağustos 1987,Sayı: 19551.**

uygulamayı yapacak merkezlerin açılması, çalışması ve denetlenmesi ile ilgili usul ve esasları düzenlemektir” olarak izah edilmektedir.

Yönetmeliğin 4/ğ hükmünde üremeye yardımcı tedavi; *“Anne adayının yumurtası ile kocanın sperminin çeşitli yöntemlerle döllenmeye daha elverişli hale getirilerek, gerektiğinde vücut dışında döllenmesini sağlayıp, gametlerin veya embriyonun anne adayına transferini kapsayan ve modern tıpta bir tıbbi tedavi yöntemi olarak kabul edilen uygulamaları”* ifade etmek üzere kullanılmış olup dolayısıyla bu Yönetmelik ile bu mevzuat gereğince yabancı bir erkeğin sperminin ve yabancı bir kadının yumurtasının yapay döllenme amacıyla kullanımı yasaklanmıştır.

Bu anlamda herhangi bir şekilde donör kullanılması veya donörden embriyo elde edilmesi, adaylardan alınan yumurta ve spermelerden elde edilen embriyonun başka adaylarda kullanılması, aday olmayanların üreme hücrelerinin adaylarda kullanılması mümkün değildir. Ayrıca Yönetmeliğin 20. maddesi ile de *“tıbbi zorunluluk halleri dışında üreme hücreleri ve gonad dokularının saklanması”* yasaklanmıştır.

Özetle Türkiye’deki yapay döllenme ile ilgili mevzuat bu konuya oldukça hassas yaklaşarak daha ziyade yasaklar çerçevesinde düzenleme yapmıştır. Yalnızca evli çiftler için mümkün olan yapay döllenme, yine evli çift olmasına rağmen yapay döllenme çeşitlerinden embriyo transferine izin vermemiştir.

4.2.3. Yapay Üreme Tekniklerinin Evlilik İçinde Uygulanması

Yapay üreme tekniklerinde gerçekleşen ilerleme, anne ve baba ile çocuk arasında kurulacak soybağı ilişkisi konusunda yeni tartışmalar ortaya çıkarmıştır. Özellikle çocuğu doğuracak anne dışında üçüncü bir kadının yumurtasının kocanın yahut üçüncü bir erkeğin spermi ile dış ortamda döllenerek oluşan embriyonun doğurarak annenin rahmine yerleştirilmesi ile meydana gelen doğumda yumurtasını bağışlayan sağlıklı bir başka kadının çocuk ile arasında biyolojik bağlılığı bulunmaktadır. Yine çocuk doğurma imkânı bulunmayan yahut çocuk doğurmak istemeyen kadının yerine bunu üstlenecek bir başka kadının rahmine embriyonun yerleştirilmesi ile bir başka kadının doğum yapmasının sağlanmasında da yine aynı hukuki sorun ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar Üremeye Yardımcı Tedavi Uygulamaları ve Üremeye Yardımcı Tedavi Merkezleri Hakkında Yönetmelik yabancı bir erkeğin sperminin ve yabancı bir kadının yumurtasının yapay döllenme amacıyla kullanımını yasaklamış ise de bu yasağa aykırı olarak yumurta bağışi ile çocuk sahibi olması halind

eçocuğun genetik annesinin tespiti sürecinde yaşanacak anne yönünden nesepsiz kalma ihtimalini ortadan kaldırmak için, bağışlanan yumurtanın doğuran kadına ait olduğu kabul edilerek çocuğu doğuran kadının anne sayılması gerektiği de tartışılmakta¹²⁷, ancak soybağı ilişkisinin temelde genetik bağı dayandığını savunan görüşüne göre yumurtasını bağışlayan anne ile çocuk arasında soybağı ilişkisi kurularak ileride meydana gelebilecek bir evlilik ihtimalinin ortadan kaldırılması da gerekmektedir¹²⁸.

Dolayısıyla genetik annenin tespiti uygulamada hayli zor olmakla çocuk ile anne arasındaki manevi bütünleşme çocuğu karnında taşıyan kadın ile sağlandığından yumurtasını bağışlayan kadına nazaran doğuran kadın çocuk ile daha sağlam bir annelik dayanağı oluşturduğu kabul edilerek soybağı bu kadın ile kurulmalıdır¹²⁹.

Baba yönünden ise evlilik birliği içinde doğan çocuğun babası karine gereği koca olmaktadır¹³⁰. Zira yapay dölleme ile spermleri kullanılan baba biyolojik olarak da çocuğun babası olduğundan soybağı ilişkisinin kurulması yönünden herhangi bir problem ortaya çıkmamaktadır. Bununla birlikte yabancı bir erkeğin sperminin ana rahmine yerleştirilmesi yoluyla meydana gelen yapay döllemede, soybağının kurulması açısından yaşanabilecek hukuki sorunların önlenmesi için “*Üremeye Yardımcı Tedavi Uygulamaları ve Üremeye Yardımcı Tedavi Merkezleri Hakkında Yönetmelik*,” evli kadının yumurtasının yalnızca kocasının spermiyle yapay yoldan döllenebilmesine izin vermiştir¹³¹. Buna karşın Yönetmeliğe aykırı şekilde yapay döllemenin üçüncü bir erkeğin spermleri ile gerçekleştirildiği durumlarda, yine çocuğun soybağı ilişkisi babalık karinesine göre annenin kocası ile kurulacaktır¹³², ancak TMK’nın 289. maddesi uyarınca koca, doğumunu öğrendiği tarihi izleyen bir yıl içinde soybağın reddedebilecektir. Yapay döllemeye rıza gösteren kocanın ise daha sonra soybağın reddini talep etmesi ise hukuken hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olacaktır.

¹²⁷Acabey, s.221.

¹²⁸Nomer, s.565-566.

¹²⁹Serozan, s.166.

¹³⁰Hatemi, s.121.

¹³¹Serozan, s.182.

¹³²Öztan, s.877.

4.2.4. Yapay Üreme Tekniklerinin Evlilik Dışında Uygulanması

Evli olmayan bir kadının üçüncü kişiye ait yumurta ve spermle çocuk doğurması, çocuğun daha doğmadan evlat edinilmesi anlamına gelir¹³³. Yukarıda da izah ettiğimiz üzere yumurta bağış halinde genetik bağa üstünlük tanıyan görüşlerin yanı sıra, biyolojik bağa üstünlük tanıyan görüşler de mevcuttur¹³⁴.

Ancak genetik annelik ile biyolojik anneliğin ayrıldığı durumlarda çocuğun annesinin biyolojik ya da genetik anne olduğuna ilişkin kesin bir kanaat bildirmek her iki durumda da korunması gereken üstün menfaat sahibi çocuk olduğundan bazı sakıncalar içerebilmektedir. Nitekim TMK'nın 282/1 maddesi kapsamında çocuğu doğuran kadının onun annesi olduğu belirtilmiş ise de kanun koyucunun hükmü yalnızca doğal döllemeyi göz önünde bulundurarak düzenlediği dikkate alındığında bu hükmün yapay dölleme ile meydana gelen doğumlarda ve bu gibi ihtimallerde doğrudan uygulama alanı bulacağını söylemek mümkün değildir.

Burada önemli olan çocuğu üstün yararadır. Bu nedenle soybağı statüsünün istikrarı ve çocuğun hukuken annesiz kalmaması için çocuğu doğuran kadın ilk planda anne kabul edilmelidir. Ancak doğuran kadının yumurta rahmine yerleştirilerek gebe kaldığı sırada çocuğu sahiplenme amacı yoksa ve yumurtayı veren kadın için taşıyıcı annelik görevi üstlenmiş ise bu durumda genetik annenin soybağına hükmedilebilir.

Zira çocuğun kendisini benimsemeyen bir anne ile büyümesi çocuk yararı ilkesi ile de bağdaşmayacaktır. Ancak yumurta bağışında biyolojik annenin amacı başlangıçta, yani döllemiş yumurta kendi rahmine nakledilirken, çocuğu benimsemek ise ve yumurtanın sahibi olan kadın bunun için yumurtasını vermiş ise o takdirde artık doğuran kadının anneliği reddetme hakkı da sona erer. Başta çocuğu sahiplenme arzusu ile yapay döllemeye rıza gösteren kadının doğumdan sonra soybağını reddetmesi artık hakkın kötüye kullanılması teşkil edecektir.

Ancak ÇHS'de düzenlenen "*genetik kökenini bilme hakkı*" çerçevesinde çocuk genetik annesinin kim olduğunu bilmek isterse, genetik annenin kimlik bilgileri saklanmalı ve çocuk ergin olduktan sonra açıklanmalıdır.

¹³³Nomer,s. 557.

¹³⁴ Nagehan Kırkbeşoğlu, **Soybağı Alanında Bioetik ve Hukuk Sorunları**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2006, s.52.

SONUÇ

Soybağı, çocuğun hangi soydan geldiğini tespit etmeye yaramakta olup, geniş anlamda ve dar anlamda farklı soybağı tanımları yapmak mümkündür. Ancak en basit anlatımla soybağı, çocuk ile anne ve babası arasındaki hukuki ilişkiyi tespit etmeye yarayan bağıdır. Nitekim çocuk ile anne arasında doğum ile birlikte doğal bir soybağı ilişkisi kurulmuş olsa da, önemli olan hukuki anlamda soybağı ilişkisinin kurulmuş olmasıdır .Bu durum ise ancak hukuk düzeninin belirlediği kriterler çerçevesinde gerçekleşir.

Soybağı ilişkisine yönelik ayırmalardan bir diğeri de gerçek soybağı ile yapay soybağı ayırımıdır. Gerçek soybağı, çocuğun hem doğal hem de hukuken tanınan anne babası ile arasında kurulan bağ olmakla birlikte yapay soybağı evlat edinme kurumu ile çocuk ile evlat edinen anne-baba arasında kurulan soybağıdır.

4721 Sayılı TMK anne ile çocuk arasında kurulan soybağını aleni ve belirlenebilir bir olgu olan doğuma bağlamıştır. Kanun düzenlemesi gereğince çocuk ile annesi arasında doğum ile birlikte başka bir işleme gerek kalmaksızın soybağı kurulacaktır. Çocuk ile baba arasındaki soybağı ilişkisinin ise, dört farklı şekilde kurulması mümkündür. Bunlar doğuran anne ile evlilik, tanıma, hâkim kararı ve evlat edinme halleridir.

Anne ile evlilik durumunu, doğum sırasında anne ile evli olma ya da çocuğun ana rahmine düştüğü anda evli olma ve doğumdan sonra anne ile evlenme olarak iki şekilde incelemek gerekmektedir. Çocuğun evlilik devam ederken ya da evlenmenin sona ermesini izleyen üç yüz gün içinde doğmuş olması halinde babalık karinesi söz konusu olacaktır. Ayrıca 4721 Sayılı TMK, evlilik birliği içinde doğan çocuğun babalık karinesinden yararlanması için evliliğin geçerli olarak kurulmuş olması şartını da aramamıştır. Evlilik dışında doğan çocuk ise, ana ve babasının birbiriyle evlenmesi hâlinde kendiliğinden evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tâbi olur. Aksi halde babanın çocuğu tanıması yahut hakim hükmü söz konusu olur. Yine kocanın sağlık sebepleri ve benzeri nedenler ile çocuk yapma yeteneği bulunmaması hali de evlilik içinde doğan çocuk yönünden babalık karinesine engel değildir. Ancak bu durum babalık karinesini ortadan kaldırmak ve soybağının reddi amacıyla açılacak soybağının reddi davasına delil oluşturacaktır.

Bununla birlikte gen teknolojisindeki hızlı değişikler ve yeni yapay üreme tekniklerinin ortaya çıkması sonucunda mevzuat hükümleri de yetersiz kalmaya başlamış, doktrinde farklı bakış açıları ortaya çıkararak yeni yargı kararları ile mevzuat boşluğu tamamlanmaya çalışılmıştır. Tüm kaynaklar ise tek bir ilkeyi esas almaktadır, o da çocuğun üstün yararı ilkesidir. Gerçekten de yapay dölleme ile spermleri kullanılan koca biyolojik olarak çocuğun babası olduğundan soybağı ilişkisinin kurulması yönünden herhangi bir problem ortaya çıkmamaktadır. Ancak yabancı bir erkeğin sperminin ana rahmine yerleştirilmesi yoluyla meydana gelen yapay döllemede, soybağının kurulması açısından yaşanabilecek hukuki sorunların önlenmesi nedeniyle Üremeye Yardımcı Tedavi Uygulamaları ve Üremeye Yardımcı Tedavi Merkezleri Hakkında Yönetmelik ile evli kadının yumurtasının ancak kocasının spermiyle yapay yoldan döllenebilmesine izin vermiştir. Buna karşın Yönetmeliğe aykırı şekilde yapay döllemenin üçüncü bir erkeğin spermleri ile gerçekleştirildiği durumlarda, bu kez çocuğun biri kanuni diğeri biyolojik olmak üzere iki babası ortaya çıkacaktır. Bu durumda da yine TMK'nın 285. maddesi hükmü uygulanacak ve çocuğun soybağı ilişkisi babalık karinesine göre annenin kocası ile kurulacaktır. Fakat koca, doğumunu öğrendiği tarihi izleyen bir yıl içinde soybağını reddedebilmektedir. Diğer taraftan, yapay döllemeye rıza gösteren kocanın daha sonra soybağının reddini talep etmesi ise hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olacak ve reddi gerekecektir.

Özel yasal düzenlemelerin olduğu hukuk düzenlerinde dahi taşıyıcı anneliğin yasal çerçevesi çizilmemiştir. Bu nedenle, taşıyıcı annelik yoluyla dünyaya gelen çocukların soybağı sorununun sağlıklı bir şekilde çözmenin soybağı kuralları ile mümkün olmadığını düşünmekteyim. Bu durumun göz önüne alınarak kanımca, taşıyıcı anne veya ikame annelik vasıtasıyla doğmuş çocuğun soybağının kurulması sorununun çocuğun yüksek yararına uygun olacak şekilde yasal düzenlemeyle çözümlenmesi gerektiğini düşünmekteyim.

Soybağı ilişkileri maddi hukukun önemli meselelerinden biri olması nedeniyle milletlerarası unsurlu olaylarda uygulanacak hukukun tespiti bakımından büyük önem taşımaktadır. Bu minvalde 5718 Sayılı MÖHUK'nın 16. maddesi ile basamaklı bir kanunlar ihtilafı kuralı belirlemiş ve soybağının kurulması ile soybağının iptali hükümlerine de Kanunda yer vermiştir. Ayrıca soybağı ve hükümleri konusunda, çocuğun yüksek yararının anne ve babadan önce tercih edilmesi yeni kabul edilen yasaların düzenlemelerine uygun olarak Yargıtay'ın uygulamalarına da yansımıştır. Aslında bu yaklaşım anayasal bir ilke olarak korunmakta ve Türkiye'nin taraf olduğu

birçok uluslararası sözleşmede de ifade edilmektedir. ÇHS'nin genel ifadesi ile birçok hukuki düzenlemeye yansıyan bu ilke çocuğun menfaatinin her şeyden önce geldiğidir. Zira çocuk ile anne ve baba arasında soybağının kurulması amaç olduğu için kişisel menfaatler ve özellikle çocuğun nesepsiz kalmasını önleme düşüncesi ön plandadır.

Soybağının kurulması hem çocuk hem de anne ve babayı ilgilendirdiği için kişisel statünün dikkate alınması gereklidir. Bu nedenle müşterek milli hukuk, müşterek yerleşim yeri hukuku, çocuğun milli hukuku, babanın milli hukuku, çocuğun yerleşim yeri hukuku, babanın yerleşim yeri hukuku, evlenmenin genel hükümlerine uygulanacak hukuk, çocuğun mutad mesken hukuku, soybağının kurulmasına elverişli hukuk gibi zayıf durumda bulunan çocuğu korumak amacıyla soybağını kurmayı sağlayacak hukukların uygulama alanı bulması fikri genel kabul görmektedir.

Soybağının kurulma amacı da dikkate alındığında, Kanunda kabul edilen basamaklı bağlama kuralının alternatif olduğunu; böylece soybağının kurulmasından en çok etkilenecek olan hukukun seçilmesini mümkün kılan bir sistemi benimsediğini söylemek hükmün konuluş amacına uygun bir değerlendirme olacaktır. Böylece alternatif bağlama kuralları arasından birinin seçimine olanak sağlanarak, çocuğun bir ana ve babaya bağlanması hızlandırılacak ve hâkime çocuğun menfaatine en uygun bağlanma kuralını seçme imkânı da tanınmış olacaktır.

Diğer taraftan, yeni gelişen yapay dölleme teknikleri nedeniyle yabancılık unsuru içeren bir durumda taraflar arasında ihtilaf çıktığında başvuru mahkemenin milletlerarası yetkisi ve davada uygulanacak hukukun tespit edilmesi bazı zorluklar içermektedir. Zira her ülke de aynı şekilde izin verilmiş olmayan bu yumurta ve sperm bağıışı ile başka bir kadın veya erkeğe ait gametler kullanılarak evlilik birliği içindeki eşlerin veya evlilik birliği mevcut olmayan kişilerin çocuk sahibi olması çok fazla hukuki sorunun meydana gelmesine neden olacaktır.

Üremeye Yardımcı Tedavi Uygulamaları ve Üremeye Yardımcı Tedavi Merkezleri Hakkında Yönetmeliğin bu konuda önemli bir yasaklama getirmiş ve eşlerin kendilerine ait olmayan üreme hücreleri uygulanmasının önünü kapatmıştır. Emredici nitelikteki bu düzenleme nedeniyle taşıyıcı annelik sözleşmeleri kanuna, ahlaka, adaba aykırılığı sebebiyle kesin olarak hükümsüzdür. Ancak, bu konunun da idari düzenleme yerine, yasal bir düzenleme ile yapılması uygun olacaktır.

Son olarak soybağının kurulmasına ilişkin davalar aile hukuku alanına girmekte olup ülkemizde aile hukuku alanında uzman aile mahkemeleri tarafından bu davalar görülmektedir. Ancak aile mahkemesi olmayan yerlerde bu davalara asliye hukuk

mahkemeleri bakmaktadır. Yerleşik Yargıtay içtihatlarında da görüleceği üzere, soybağına ilişkin davalarda görev kamu düzenine ilişkindir ve mahkemece yargılamanın her aşamasında dikkate alınması gerekmektedir. Soybağının reddi davasında yetkili mahkeme ise, 4721 sayılı TMK'nın 283. maddesi uyarınca, taraflardan birinin dava veya doğum sırasındaki yerleşim yeri mahkemesidir. Davanın taraflarından birinin Türkiye'de yerleşim yeri bulunmadığı durumda ise, 5718 Sayılı MÖHUK'un 41. maddesine göre ilgilinin sakin olduğu yer, Türkiye'de sakin değilse Türkiye'deki son yerleşim yeri mahkemesinde, o da bulunmadığı takdirde Ankara, İstanbul veya İzmir mahkemelerinden birinde görülür. Ancak öğretilerde bazı yazarlara göre soybağına ilişkin davalar kamu düzenine ilişkin olup kesin yetki kuralı niteliği taşıdığından, dava yalnızca TMK'nın ilgili maddesinde belirtilen mahkemelerde açılabilir. Buna karşın Yargıtay, bu hususta kesin yetki kuralı bulunmadığı görüşündedir. Dolayısıyla, bu konunun yasal düzenleme ile giderilmesinin uygun olacağını düşünmekteyim.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- ABİK, Yıldız, **Kadının Soyadı ve Buna Bağlı Olarak Çocuğun Soyadı**, Seçkin Yayıncılık, 2005, Ankara.
- ACABEY, Mehmet Beşir, **Soybağı Kurulması Genel Olarak Sonuçları Özellikle Evlilik Dışında Doğan Çocukların Mirasçılığı**, Güncel Hukuk Yayınları, İzmir, 2002.
- AKAR, Kemal, **Soybağı Tespiti**, Seçkin Yay., 2015.
- AKINCI, Şahin, **Roma Hukuku**, Konya, 1999.
- AKINCI, Ziya, **Milletlerarası Tahkim**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2007.
- AKINCI Ziya ve Gökyayla Cemile, **Milletlerarası Aile Hukuku**, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010.
- AKINTÜRK, Turgut, **Türk Medeni Kanunu'na Göre Uyarlanmış Aile Hukuku**, C.2, Beta Kitabevi, İstanbul, 2004.
- AKINTÜRK, Turgut/ATEŞ, Derya, **Türk Medeni Hukuku**, C.2, Beta Yayınları, İstanbul, 2016.
- AKYÜZ, Emine, **Çocuk Hukuku**, Pegem Akademisi Yayıncılık, Ankara, 2010.
- AKYÜZ, Emine, **Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Ankara, 2000.
- AYBAY, Rona, **Vatandaşlık Hukuku**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2008.
- AYBAY, Rona/DARDAĞAN, Esra, **Uluslararası Düzeyde Yasaların Çatışması**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2005.
- AYDIN, Mehmet Akif, **Türk Hukuk Tarihi**, Beta Basım, İstanbul, 2009.
- AYDOĞDU, Murat, **Çağdaş Hukuki Gelişmeler Işığında Evlât Edinme**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2009.
- BAYGIN, Cem, **Soybağı Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2010.
- BELEN, Herdemi **Yeni Medeni Kanun Hükümleri Uyarınca Evlat Edinme**, Beta Yay., İstanbul, 2005.
- CİN, Halil, Ahmet Akgündüz, **Türk Hukuk Tarihi, Osmanlı, Araştırmaları Vakfı**, İstanbul, 2011.
- ÇAKMUT, Özlem Yenerer, **Tıbbi Müdahaleye Rızanın Ceza Hukuku, Açısından İncelenmesi**, Legal Yay., İstanbul, 2003.

- ÇAKMUT, Özlem Yenerer, **Soybağının Belirlenmesi ve Ceza Hukukunda Çocuğun Soybağını Değiştirme Suçu**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2008.
- ÇELİKEL, Aysel, **Milletlerarası Özel Hukuk**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2012.
- ÇELİKEL, Aysel, **DevletlerHususi Hukukunda Nesep İlişkileri**, Fakülteler Matbaası, İÜ Yayın No: 2232, İstanbul, 1976.
- ÇELİKEL, Aysel/ERDEM, **Milletlerarası Özel Hukuk**, Yenilenmiş 16. Basım, İstanbul, Ocak 2020.
- DAYINLARLI, Kemal, **Milli-Milletlerarası Kamu Düzeni Tahkime Etkileri ve Sonuçları**, Dayınlarlı Hukuk Yayınları, Ankara, 2011.
- DEMİRALP, Tunç, **Uygulamada Nesep-Nüfus ve Kişisel Hukuk Davaları**, Alfa Yay., İstanbul, 2003.
- DOĞAN, Vahit, **Milletlerarası Özel Hukuk**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2010.
- DOĞAN, İzzet, **Öğretide ve Uygulamada Milletlerarası Aile Hukuku ve Milletlerarası Usul Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2010.
- DURAL, Mustafa/ÖĞÜZ, Tufan / GÜMÜŞ, M. Alper, **Türk Özel Hukuku**, C.3, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2016.
- GELGEL, Günseli, **Devletler Özel Hukukunda Çocuk Hukukundan Doğan Problemler**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2012.
- GENÇCAN, Ömer Uğur, **6100 Sayılı HMK Hükümlerine Göre Aile Mahkemesi Davaları**, Ankara, 2016.
- GENÇCAN, Ömer Uğur, **Soybağının Kurulması, Reddi, Düzeltilmesi, İtiraz Davaları Ve Soybağının Hükümleri**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2002.
- GÖKYAYLA, Cemile Demir, **Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizde Kamu Düzeni**, Ankara 2001.
- GÖNENÇ, Fulya İlçin, **Roma Hukukunda Kadın**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2010.
- GÜNEŞ,SeldağCeylan, **Roma Hukukundan Günümüze Velayet-Vesayet Hukuku**, Ankara, 2004.
- GÜNVEREN, Güzide Burcu, **Roma Hukukunda Evlat Edinme**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2013.
- HATEMİ, Hüseyin/KALKAN OĞUZTÜRK, Burcu, **Aile Hukuku**, İstanbul, 2014.
- HATEMİ, Hüseyin/SEROZAN, Rona, **Aile Hukuku**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993.

- HATEMİ, Hüseyin/KALKAN OĞUZTÜRK, Burcu, **Kişiler Hukuku, Gerçek Kişiler- Tüzel Kişiler**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014.
- Implementation Handbook for Convention on the Rights of the Child**, Full Revised Editon UNİCEF, Newyork, 2002.
- İNAL, Nihat, **Örnek Dilekçe ve Kararlarla Açılmalı Aile Mahkemeleri Davaları**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2004.
- KARADENİZ ÇELEBİCAN, Özcan, **Roma Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara 2008.
- KILIÇOĞLU, Ahmet, **Aile Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2016.
- KIRKBEŞOĞLU, Nagehan, **Soybağı Alanında Bioetik ve Hukuk Sorunları**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2006.
- KÖSEOĞLU, Bilal / KOCAAĞA, Köksal, **Aile Hukuku ve Uygulaması**, Ekin Yayınevi, Bursa, 2011.
- MOROĞLU, Nazan, **Kadının Soyadı**, Beta Yayınları, 1999, İstanbul.
- NOMER, Ergin/ŞANLI, Cemal, **Devletler Hususi Hukuku**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 2006.
- NOMER, Ergin, **Türk Vatandaşlık Hukuku**, Filiz Yay., İstanbul, 2010.
- OĞUZMAN, Kemal ve DURAL, Mustafa, **Aile Hukuku**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2001.
- ÖZDEMİR, Hayrunnisa / RUHİ, Ahmet Cemal, **Çocuk Hukuku**, On İki Levha Yay., İstanbul, 2017.
- ÖZTAN, Bilge, **Aile Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2015.
- ÖZUĞUR, İhsan, **Türk Medeni Kanunun Değişen Yeni Düzenlemeleriyle Açıklamalı-İçtihatlı Kişi Hukuku-Velayet-Vesayet-Soybağı, Evlat Edinme Hukuku, Diğer Eşin Rıza ve Onamına Bağlı İşlemler**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2016.
- RUHİ, Ahmet Cemal, **Türk Hukukunda Evlat Edinme ve Evlat Edinme İle İlgili Yabancı Mahkeme Kararlarının Türkiye’de Tanınması**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003.
- SEROZAN, Rona, **Çocuk Hukuk**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017.
- SÜLEYMAN, Sirac ve İşleten, Mehtap İpek, “Türk Hukukunda Soybağının Kurulması”, **Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.4, S.1, Y.2018.
- ŞİMŞEK, Mustafa, **Açılmalıİçtihatlı Aile Mahkemesinin Görevine Giren Davalar ve Yargılama Usulü**, Adalet Yayınevi, Ankara 2005.

- TAHİROĞLUBülent, ERDOĞMUŞ Belgin, **Roma Hukuku Dersleri**, Seçkin Yayıncılık, İstanbul 2014.
- TEKİNALP, Gülören/ÇAVUŞOĞLU UYANIK, Ayfer, **Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2011.
- TEKİNAY, Selahattin Sulhi, **Türk Aile Hukuku**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1990.
- TİRYAKİOĞLU, Bilgin, Çocukların Korunmasına İlişkin Milletlerarası Sözleşmeler ve Türk Hukuku, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Bilim Serisi 7, Ankara 1991.
- TİRYAKİOĞLU, Bilgin/AYGÜN, Mesut / KÜÇÜK, Esin, Türk Uluslararası Özel Hukuk Mevzuatı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2010.
- TOKER Ali Gümrah/ RUHİ Ahmet Cemal, **Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun, Gereçeli, Açıklamalı, İçtihatlı**, Birinci Baskı İstanbul, Şubat 2019.
- TURGUT, Cemile, **Yapay Döllenme Taşıyıcı Annelik ve Soybağına İlişkin Hukuki Sorunlar**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2016.
- ULUOCAKNihal, **Milletlerarası Özel Hukuk Dersleri**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1989.
- UMUR, Ziya, **Roma Hukuku Ders Notları**, Beta Basım Yay., İstanbul, 1999.
- UYUMAZ, Murat, **Soybağı Davalarında Usule İlişkin Hükümler**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2015.
- ÜÇOK Coşkun, MUMCU Ahmet, BOZKURT Gül, **Türk Hukuk Tarihi**, Savaş Yayınevi, Ankara, 2002.
- ÜSTÜNDAĞ, Saim/KARSLI, Abdürrahim, **Yargıtay Kararları Işığında Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun**, İstanbul, 1999.
- YILDIRIM, Abdülkerim, **Türk Aile Hukuku**, Savaş Yayınevi, Ankara, 2014.

MAKALELER

- BİRİNCİ UZUN, Tuba, “Aile Soyadı Çıkmazı”, **Ankara Barosu Dergisi**, 74(4), Ankara, 2016.
- ÇALIŞKAN, Hazal Ugan, “Bırakınız Taşınlar: Taşıyıcı Anneliğe Güncel Bakış” **MÜHF-HAD**, C. 22, S. 1.
- CEYLAN Ebru, “Türk Hukukunda Aile Mahkemelerinin Yasal Çerçevesi ve Uygulama Sorunları”, **Legal Hukuk Dergisi**, Y.8, S.96, 2010.
- COUCH, John Andrew, “Roma`nın Eski Hukuk Döneminde Kadın”, Çev. İpek Sevda Söğüt, *Harvard Law Review*, 39, **Prof. Dr. Ali Güzel’e Armağan**, C.2, İstanbul, 2010.
- DEHMEN Mine Tan, “Türk Vatandaşlarının Kişi Hallerine İlişkin Davalar Bakımından 5718 Sayılı MÖHUK’ta Kabul Edilen Yetki Kuralı”, *Public and Private International Law Bulletin*, Volume: 33, Issue: 1.
- İPEK, Nurcan, “Roma Hukukunda Hısımlık”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C.21, S.1.
- İPEK, Nurcan, “Roma Hukukunda Yardım Nafakası”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C.19, S.3, İstanbul, 2013.
- KİZİR, Mahmut, “Türk Hukukunda Evlat Edinme”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 17(1), 2009.
- KUTOĞLU, Tuba, “Türk Mevzuatında Ve İçtihatlarında Babalık Hükmü”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S.12, Y.2011.
- NOMER, Haluk, “Suni Dölllenme Dolayısıyla Ortaya Çıkabilecek Nesep Problemleri”, **Prof. Dr. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan**, İstanbul 2000.
- ÖZCAN, Didem, “Evlat Edinmede Rıza”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.75, S.2, Y.2017.
- ÖZDEMİR KOCASAKAL, Hatice, “Yeni Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un Getirdikleri”, **Güncel Hukuk Dergisi**, Y. 2008, C. 2, S. 50.
- ÖZEN, Burak, “Soyadının Soybağı Yoluyla Kazanılması ve Bu Yolla Kazanılan Soyadında Değişiklik Yapılması”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, C.16, S.3-4, Y.2010.
- PEHLİVAN, M. G. “Soyadı Kavramı Ve Küçüklerin Soyadı İle Velayet Hakkı Arasındaki İlişkinin Yargı Kararları Işığında Değerlendirilmesi”, **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, S.7, Y.2016.

TAŞKIN, Pelin, “Çocuğun Soyadıyla İlgili Yargı Kararlarının Değerlendirilmesi”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, C.51, S.2, Y.20108, ss.69-94.

TEKİNALP, Gülören, “MÖHUK’un Nesepte Tanıma Statüsü Ve Evlilik Dışı Çocukların Tanınması Hakkında Milletlerarası Sözleşme”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, Y.14, S.1-2, 1994.

UYANIK ÇAVUŞOĞLU, Ayfer, “Yeni MÖHUK’a Göre Soybağı İlişkilerine Uygulanacak Hukuk Sorunu”, **Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, S.2, Y.2008.

YILMAZ, Canan, “Yargıtay Kararları Işığında Çocukla Kişisel İlişki Kurulması”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, C.35, S.1, 2015.

RESMÎ GAZETELER

Evlilik Dışı Çocukların Anne Bakımından Soybağının Tesisi Hakkında Sözleşme, Resmi Gazete, 11 Ekim 1965, Sayı: 12123.

Evlilik Dışında Doğan Çocukların Tanınmasına Dair Sözleşme, Resmi Gazete, 7 Temmuz 1987, Sayı: 19510.

Evlilik Dışı Çocukların Tanınmalarını Kabule Yetkili Makamların Yetkilerinin Genişletilmesine Dair Sözleşme, Resmi Gazete 11 Mayıs 1964, Sayı: 11700.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Resmi Gazete, 11 Aralık 1994, Sayı: 22138.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Bakanlar Kurulu'nun 23.12.1994 Tarihli Kararı, Resmi Gazete. Resmi Gazete, 27 Ocak 1995, Sayı: 22184.

Çocukların Korunması ve Ülkelerarası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşme, Resmi Gazete, 20 Ocak 2004, Sayı: 25352.

Evlilik Dışı Çocukların Hukuki Durumu Hakkında Sözleşme, Resmi Gazete, 7 Nisan 1987, Sayı: 19424.

Evlenme İle Nesep Düzeltilmesi Hakkında Sözleşme, Resmî Gazete, 4 Mayıs 1975, Sayı: 15226.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Resmi Gazete, 4 Şubat 2011, Sayı: 27836.

InvitroFertilization ve Embriyo Transferi Merkezleri Yönetmeliği, Resmi Gazete, 21 Ağustos 1987, Sayı: 19551.

Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (2675 Sayılı), Resmi Gazete, 22 Mayıs 1982, Sayı: 17701.

Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (5718 Sayılı), Resmi Gazete, 12 Aralık 2007, Sayı: 26728.

Türk Medeni Kanunu, Resmi Gazete, 8 Aralık 2001, Sayı: 24607. Resmi Gazete, 8 Aralık 2001, Sayı: 24607.

Üremeye Yardımcı Tedavi Uygulamaları ve Üremeye Yardımcı Tedavi Merkezleri Hakkında Yönetmelik, Resmî Gazete, 30 Eylül 2014, Sayı: 29135.

SİTELER

Anayasa Mahkemesinin 27.10.2011 Tarihli ve 2010/71 E., 2011/143 K. Sayılı İptal Kararı. <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/anayasa-mahkemesi/genel-kurul-e-2010-71-k-2011-143-t-27-10-2011>

Anayasa Mahkemesi 15.03.2012 Tarihli ve 2011/116 E., 2012/39 K. Sayılı İptal Kararı.<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/07/20120721-28.htm>

Anayasa Mahkemesinin 28.02.1991 Tarih 1990/15 E., 1991/5 K. Sayılı Kararı. <https://ezproxy.mef.edu.tr:2116/ictihat/anayasa-mahkemesi/genel-kurul-e-1990-15-k-1991-5-t-28-2-1991>

AYDOS Oğuz Sadık “Yeni Medenî Kanuna Göre Evlât Edinme (Adoption According to New Civil Act, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/4_7.pdf

ÇELİKEL Aysel, “Evlât Edinmenin Kanunlar İhtilafı Bakımından Meydana Getirdiği Problemler”, <https://cdn.istanbul.edu.tr/file/1CD58DF90A/C4CA9824E5754895956BF76A27CD4CA3?doi=>

ÜÇOK Çoşkun “Alman Hukukunun Tarihi Gelişmesine Bir Bakış”,<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/638375>

Evlilik Dışı Çocukların Tanınmalarını Kabule Yetkili Makamların Yetkilerinin Genişletilmesine Dair Sözleşme,https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc047/kanuntbmmc047/kanuntbmmc04700461.pdf

Evlilik Dışında Doğan Çocukların Tanınmasına Dair Sözleşme, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc070/kanuntbmmc070/kanuntbmmc07003337.pdf

Evlilik Dışı Çocukların Anne Bakımından Soybağının Tesisi Hakkında Sözleşme, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MM___/d01/c034/mm___01034039ss077pdf

Evlilik Dışı Çocukların Hukuki Durumu Hakkında Sözleşme,<https://www.coe.int/en/web/freedom-expression>

Evlenme İle Nesep Düzeltmesi Hakkında Sözleşme,https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc058/kanuntbmmc058/kanuntbmmc05801882.pdf

İngiliz Mahkeme Kararı. (X&Y) (ForeignSurrogacy) (2008) EWHC 3030 (Fam), e. t. 24.01.2021. <https://www.familylawweek.co.uk/site.aspx?i=ed68394>

TC. Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Tasarı,
<https://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0337.pdf>

Türkiye’de Bulunan Yabancıların Hak Ve Vazifeleri Hakkında Muvakkat Kanun1330 Tarihli.<https://www.lexpera.com.tr/literatur/kitaplar/a-1330-tarihli-muvakkat-kanun-doneminde-978-605-7542-23-6/1/sayfa-70>

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, “Sihriyet, Evlilik Sebebiyle Oluşan Hısımlık Anlamında Fıkıh Terimi”, <https://islamansiklopedisi.org.tr/sihriyet>

Üremeye Yardımcı Tedavi Uygulamaları ve Üremeye Yardımcı Tedavi Merkezleri Hakkında Yönetmelik,
<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=20085&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>

Yrg. 2. Huk. Dai. 6.11.2018 Tarihli ve 2018/4362 E., 2018/12515 K. Sayılı İlamı,
<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/2-hukuk-dairesi-e-2018-4362-k-2018-12515-t-6-11-2018>.

Yrg. 2. Huk. Dai. 13.12.2005 Tarihli, 2005/19651 E., 2005/17503 K.https://ezproxy.mef.edu.tr:2804/belge/y-2-hd-e-2005-19651-k-2005-17503-t-13-12-2005-yargitay-2-hukuk-dairesi-karari/834114/2005_19651

Yargıtay’ın İçtihadı Birleştirme Kurulu Kararı. https://legalbank.net/2804/belge/y-ibgk-e-1954-17-k-1954-24-t-10-11-1954-evlat-edinenin-olumu/174531/1954_17+

Yrg. 18. Huk. Dai. 27.4.2015 Tarihli ve 2014/18987 E., 2015/6878 K. Sayılı İlamı.
<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/18-hukuk-dairesi-e-2014-18987-k-2015-6878-t-27-4-2015> e.t. 28.12.2020.

EKLER

EK 1. Etik Kurulu Onay Belgesi

T.C	
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ	
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	
TEZ / ARAŞTIRMA / ANKET / ÇALIŞMA İZİNİ / ETİK KURULU İZİNİ TALEP FORMU VE ONAY TUTANAK FORMU	
ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
T.C. NOSU	
ADI VE SOYADI	Begüm ALPAT
ÖĞRENCİ NO	20193008
TEL. NO.	
E - MAİL ADRESLERİ	
ANA BİLİM DALI	Özel Hukuku
HANGİ AŞAMADA OLDUĞU (DERS / TEZ)	Tez
İSTEKDE BULUNDUĞU DÖNEME AİT DÖNEMLİK KAYDININ YAPILIP-YAPILMADIĞI	2020 / 2021 BAHAR DÖNEMİ KAYDINI YENİLEDİM.
ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ BİLGİLER	
TEZİN KONUSU	Ulusal alanda ve milletlerarası özel hukuk alanındaki soybağına ilişkin düzenlemeler.
TEZİN AMACI	Soybağının tarihsel gelişimine ışık tutmak, ulusal ve milletlerarası alanda incelemek.
TEZİN TÜRKÇE ÖZETİ	Çocuk ile annesi arasında,doğum ile soybağı kurulur. Çocuk ile baba arasında soybağı ise;anne ile evlilik,tanıma,hâkim kararı ve evlat edinme ile kurulur.
ARAŞTIRMA YAPILACAK OLAN SEKTÖRLER/ KURUMLARIN ADLARI	
İZİN ALINACAK OLAN KURUMA AİT BİLGİLER (KURUMUN ADI-ŞUBESİ/ MÜDÜRLÜĞÜ - İLİ - İLÇESİ)	
YAPILMAK İSTENEN ÇALIŞMANIN İZİN ALINMAK İSTENEN KURUMUN HANGİ İLÇELERİNE/ HANGİ KURUMUNA/	

HANGİ BÖLÜMÜNDE/ HANGİ ALANINA/ HANGİ KONULARDA/ HANGİ GRUBA/ KİMLERE/ NE UYGULANACAĞI GİBİ AYRINTILI BİLGİLER	
UYGULANACAK OLAN ÇALIŞMAYA AİT ANKETLERİN/ ÖLÇEKLERİN BAŞLIKLARI/ HANGİ ANKETLERİN - ÖLÇELERİN UYGULANACAĞI	
EKLER (ANKETLER, ÖLÇEKLER, FORMLAR, V.B. GİBİ EVRAKLARIN İSİMLERİYLE BİRLİKTE KAÇ ADET/SAYFA OLDUKLARINA AİT BİLGİLER İLE AYRINTILI YAZILACAKTIR)	1) (.....) Sayfa Ölçeği. 2) (.....) Sayfa Anketi. 3) (.....) Sayfa Formları. 4) (.....) Sayfa

ÖĞRENCİNİN ADI - SOYADI: Begüm ALPAT		ÖĞRENCİNİN İMZASI: Enstitü Müdürlüğünde evrak aslı imzalıdır TARİH: 04 / 01/ 2021		
TEZ/ ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRME SONUCU				
1. Seçilen konu Bilim ve İş Dünyasına katkı sağlayabilecektir.				
2. Anılan konu İşletme faaliyet alanı içerisine girmektedir.				
1.TEZ DANIŞMANININ ONAYI	2.TEZ DANIŞMANININ ONAYI (VARSA)	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜNÜN ONAYI	A.B.D. BAŞKANININ ONAYI	
Adı - Soyadı: Mustafa Tevfik ODMAN	Adı - Soyadı:	Adı - Soyadı: Murat KOÇ	Adı - Soyadı: Faruk ANDAÇ	
Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı:	Unvanı:Doç. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	
İmzası : Evrak onayı	İmzası:	İmzası: Evrak onayı e-posta ile alınmıştır	İmzası: Evrak onayı e-posta ile alınmıştır	
ETİK KURULU ASIL ÜYELERİNE AİT BİLGİLER				
Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Yücel ERTEKİN (Y.)	Adı - Soyadı: Deniz Aynur GÜLER	Adı - Soyadı: Ali Engin OBA (Y.)	Adı - Soyadı: Mustafa Tevfik ODMAN
Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.
İmzası : Evrak onayı e-posta ile alınmıştır	İmzası : Evrak onayı e-posta ile alınmıştır	İmzası : Evrak onayı e-posta ile alınmıştır	İmzası : Evrak onayı e-posta ile alınmıştır	İmzası : Evrak onayı.
	Dr. Öğr. Üyesi Sami DOĞRU		Ar. Gör. Özge ÇETİNER	
Etik Kurulu Jüri Başkanı - Asıl Üye	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asıl Üyesi
OY BİRLİĞİ İLE	☒	Çalışma yapılacak olan tez için uygulayacak olduğu Anketleri/Formları/Ölçekleri Çağ Üniversitesi Etik Kurulu Asıl Jüri Üyelerince İncelenmiş olup, 04 / 01 / 2017 - 30 / 01/ 2021 tarihleri arasında uygulanmak üzere gerekli izin verilmesi taraflarımızca uygundur.		
OY ÇOKLUĞU İLE	☐			
AÇIKLAMA: BU FORM ÖĞRENCİLER TARAFINDAN HAZIRLANDIKTAN SONRA ENSTİTÜ MÜDÜRÜNE ONAYLATILARAK ENSTİTÜ SEKRETERLİĞİNE TESLİM EDİLECEKTİR. AYRICA YAZININ PUNTOSU İSE 12 (ON İKİ) PUNTO OLACAK ŞEKİLDE YAZILARAK ÇIKTI ALINACAKTIR.				